

UiO • Universitetet i Oslo

Venner eller fiender?

En studie av forholdet mellom Russland og Tyrkia under den syriske borgerkrigen

Kandidatnummer 517045

Masteroppgave i Russland-studier

60 studiepoeng

Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk (ILOS)

Det humanistiske fakultet

15.06.2021

1. Innledning	4
1.1. Forord	4
1.2. Sammendrag	4
1.3. Innledning	4
2. Metode og teori	6
2.1. Data og metode	6
2.1.1. Datainnsamling	6
2.1.2. Tilgang til feltet	8
2.1.3 Casestudie som kvalitativ metode.....	9
2.1.4 Forskningsdesign i casestudier.....	11
2.1.5. Analysen	13
2.2. Teori	13
2.2.1. Internasjonal politikk og internasjonale relasjoner	13
2.2.2. Realisme/liberalisme debatten	15
2.2.3. Neorealisme	17
2.2.4 Offensiv realisme	19
3. Historisk oversikt over det russisk-tyrkiske forholdet	26
3.1. Det russiske imperiet (1571-1917)	26
3.2. Sovjetunionen og Den tyrkiske republikk	28
3.2.1. Nye allianser? (1917-1945)	28
3.2.2. Konflikten om de tyrkiske stredene (1936-1956)	31
3.2.3. Den kalde krig (1945-1991)	33
3.3. Den russiske føderasjonen (1991-2015)	35
3.3.1. Den nye geopolitiske realiteten	35
3.3.2. Tyrkia som ny samarbeidspartner	38
3.3.3. Energiinteresser	39
3.3.4. 2000-tallet	40
3.3.5. Georgia	40
3.3.5. Krimannekteringen	41
3.4. Delkonklusjon	43
4. Den regionale konteksten i 2011-2015	43
4.1. Den arabiske våren	45
4.1.2. Libya	46

4.2. Den syriske konteksten	47
4.2.1. Russlands engasjement i Syria	48
4.2.2. Russiske interesser i Syria	50
4.2.3. Frykt for islamisme og fremmedkrigere	53
4.2.4. Våpeneksport i regionen	55
4.2.5. Energiinteresser i regionen	57
4.3. Det tyrkisk-syriske forholdet	58
4.5. Delkonklusjon	61
5. Den russisk-tyrkiske relasjonen under den syriske borgerkrigen	68
5.1. Konfrontasjoner	63
5.1.1. Nedskytingen av SU-24	64
5.1.2. Russiske sanksjoner i etterkant av SU-24 nedskytingen	67
5.1.3. Drapet i Ankara	70
5.2. Det diplomatiske fredsarbeidet	71
5.2.1. Fra Astana-forhandlingene til Sotsji-memorandumet	72
5.2.2. Idlib-provinsen anno 2020	75
5.3. Handelsavtaler	76
5.3.1. Den strategiske gass- og energisektoren	78
5.3.2. S-400 systemer	82
5.4. Delkonklusjon	84
6. Diskusjon	85
6.1. Fraværet av overnasjonal myndighet	86
6.2. Landenes offensive militære kapasitet	87
6.3. Usikkerhet rundt hverandres intensjoner	88
6.4. Overlevelse som øverste mål	89
6.5. Rasjonelle aktører	90
7. Konklusjon	92
Litteraturliste	95

1. Innledning

1.1 Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har både vært tungt og langvarig. Det er særlig to personer som har vært sentrale for at jeg har kommet i mål. Den første er min utrolig kompetente veileder Geir Flikke. Ikke bare er du kunnskapsrik, du har også vært eksemplarisk i å følge meg opp. Tusen takk. Den andre er min mann Håkon Aspøy. Takk for mange timer med samtaler om samfunnsfag og korrekturlesing.

1.2 Sammendrag

Samtidig som Russland og Tyrkia kjemper en indirekte kamp mot hverandre i Syrias borgerkrig, samarbeider landene på andre arenaer. I tillegg til at begge spiller nøkkelroller i det diplomatiske fredsarbeidet i Syria, er de tett forbundet gjennom handel og industrielle utbygginger på nasjonalt nivå. Denne masteroppgaven spør hvordan de to landene kan ha et så motsetningsfylt forhold og likevel samarbeide. Den empiriske analysen bygger på tekstbaserte data, hentet fra et mangfoldig utvalg av kilder. Disse inkluderer internasjonale avtaler, strategidokumenter fra myndigheter, samt medieoppslag. Teoretisk benytter oppgaven seg av innsikter fra realisme tradisjonen i studier av internasjonale relasjoner. Realismen antar at stater kjemper mot hverandre om innflytelse, og at de derfor har motstridende interesser. Imidlertid er samarbeid av rasjonelle hensyn mellom konkurrerende stater utbredt, noe som ikke gjør dem mindre tilbøyelige til konkurranse. Oppgaven viser hvilke interesser Russland forfølger i Syria og den arabiske verden for øvrig, samtidig som den viser hvilke interesser Tyrkia forfølger i de samme områdene. Det argumenteres for at til tross for at landene tilsynelatende har motstridende interesser i Midtøsten, har de gode grunner for å samarbeide og opprettholde et stat-til-stat samarbeid som er basert på realpolitiske interesser.

1.3. Innledning

Bakgrunnen for denne oppgaven er den russisk-tyrkiske relasjonen under den syriske borgerkrigen. Begge landene har engasjert seg militært i konflikten, og etter USAs tilbaketrekning har de vært de viktigste av krigens gjenværende aktører. Hver av landene forfølger sine egne interesser i konflikten, men har samtidig bidratt til fredsforhandlinger. Tyrkias og Russlands forhold under konflikten har vært turbulent og krisepreget, men har aldri

eskalert til full væpnet konflikt. Mitt forskningsspørsmål er derfor: *Hvordan kan vi forstå det russisk-tyrkiske forholdet under den syriske borgerkrigen?*

Denne casen er sentralt av flere årsaker, og et særdeles komplekst et. I kjølvannet av den arabiske våren brøt den syriske borgerkrigen ut i 2011, som en konflikt mellom landets myndigheter og ulike opprørsgrupper. Mange land har engasjert seg i konflikten, blant annet Russland og Tyrkia. I 2015 gikk Russland militært inn i landet og begynte bombing av opposisjonen, noe som førte til at krigen snudde i regimets favør. Syria er Russlands viktigste allierte i regionen, særlig i lys av strategiske og geopolitiske interesser. I tillegg til Russland støtter også Iran og libanesiske Hizbollah regimet. På den andre siden, som er løst sammensatt av en rekke opprørsgrupper, støttet av USA, Tyrkia, Saudi-Arabia og Qatar. I tillegg fører Tyrkia kamp mot kurdiske militser på det syriske territoriet. Med fremveksten av terrororganisasjonen IS (Den islamske staten) fikk krigen en ny dimensjon. Etableringen av «kalifatet» ble besvart med en bred koalisjon av stater, blant annet Russland og Tyrkia. I 2017 gikk Tyrkia militært inn i Idlib-provinsen, noe som førte til at Idlib-provinsen ble den siste skansen for opprørerne i landet. Som en konsekvens av den tyrkiske offensiven, ble provinsen omringet av syriske, tyrkiske, russiske og iranske styrker.¹ Under denne opptrappingen har det skjedd direkte konfrontasjoner på bakkeplan mellom tyrkiske og syriske regulære styrker, noe som kunne ført til krig mellom Tyrkia og Russland, ettersom de støttet ulike sider i konflikten. Partene ble imidlertid enige om våpenhvile i mars 2020.

Som Sovjetunionens etterfølger har Russland (i denne oppgaven også referert til som den Russiske Føderasjon, RF) hatt en lang alliansehistorikk med Syria, delvis ut fra den kalde krigens logikk, og delvis ut fra populistiske ideologiske likheter mellom Bath-partiet og kommunismen.² Russland har til og med kunnet beholde en marinebase i den syriske byen Tartus, som gir umiddelbar tilgang til Middelhavet. Dermed hadde Russland interesser på spill i Syria allerede ved krigens utbrudd, og konflikten truet også de lange linjer i Russlands relasjon til landet. Slik har Moskva kunnet spille en prominent rolle i konflikten og dens mulige løsning. Denne rollen har blant annet bestått i at Russland har supplert det syriske militæret med våpen og samtidig blokkert eventuelle vestlige intervensjoner i Sikkerhetsrådet.³ Etter Russlands offisielle inntreden i krigen, har Moskva styrket regimets evne til å slå tilbake opprøret. Det har, blant annet, blitt etablert en flybase i Lattakia-regionen, i tillegg til at Russland har forsynt

---

¹ FN-sambandet, «Syria», sist oppdatert 06.03.2020, <https://www.fn.no/Konflikter/syria>

² Schmidt, «The Middle East Regional Security Complex», s. 21.

³ Ibid.

Syria med luftforsvarssystemet S-300. Systemet drives per dags dato av Russland og ikke Syria, noe som potensielt oppretter en «no-fly» sone for vestlige fly.⁴

Allerede i 2010 påpekte Trenin, i sin rapport fra 2010, at Midtøsten er viktig for Moskva av flere grunner. Den første er den fysiske nærheten. Den andre er den muslimske faktoren i RF, ettersom en syvendedel av landets voksende populasjon er muslimer. Den tredje er at i lys av religiøs og politisk turbulens innad i den muslimske verden, har radikale og militante fra Midtøsten krysset grensen til de russiske områdene i Nord Kaukasus. Den fjerde er regionens energirikdom. Russland, som selv er et energiproduserende land, ser etter muligheter for vekst sør for sine grenser. Den femte er at Russland følger nøye med på USAs fokus og engasjement i regionen.⁵ Alle disse faktorene har medført at fra 2015 har Russland returnert som en militær og geopolitisk aktør i regionen. Dette representerer dermed et brudd i utenrikspolitikken som Russland har ført siden Sovjetunionens fall. I denne nylig utvidede interessesfæren har Russland i økende grad blitt konfrontert med Tyrkia, som forsvarer egne interesser i det som er sine nærområder.

2. Metode og teori

2.1 Data og metode

For å besvare min problemstilling i denne masteroppgaven benytter jeg meg av casestudier innenfor kvalitativ metode. I det følgende beskriver jeg hele prosessen, fra idé og datainnsamling til analyse. I tillegg beskriver jeg hvordan jeg fikk tilgang til feltet, valg av metode, samt styrker og svakheter ved min tilnærming.

2.1.1 Datainnsamling

Det empiriske fokuset for denne oppgaven vokste fram som resultat av en bred orientering i litteratur, av både akademisk og ikke-akademisk art. Materialet ble generert ved hjelp av snøballmetoden. Karakteristisk for denne typen tilnærming er at man, etter å ha funnet et nyttig sted å starte, følger en sak fra kilde til kilde. Slik lar man data fungere datagenererende, samtidig som man skaffer seg oversikt over saken som er fokus for den fremtidige analysen.⁶

---

⁴ Ibid.

⁵ Trenin, D., "Russia's Policy in the Middle East: prospects for consensus and conflict with the United States", *The Century Foundation*, 2010, s. 3

⁶ Asdal, K., Reinertsen, H., *Hvordan gjøre dokumentanalyse – en praksisorientert metode*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2020, s. 158

Vinteren 2019-2020 var begivenhetsrik i Idlib-provinsen i Syria, som gis en sentral plass i analysen. Hendelsene ble fortløpende rapportert om i medier, især russiske. Hovedfokuset i fremstillingen av disse lå på en ny, potensiell konflikt mellom Russland og Tyrkia. Herfra gikk datainnsamlingen over i en ny fase, som konsentrerte seg om akademiske kilder. Disse bestod av diverse bøker og forskningsartikler med fokus på dagens forhold mellom Russland og Tyrkia. Slike kilder spiller derfor en dobbel rolle i denne oppgaven. På den ene siden informerer de oppgaven teoretisk, og på den andre siden fungerer de empirisk. Jeg skal komme tilbake til dette samspillet. For nå er det viktig å merke seg den empiriske og bakgrunnsmessige funksjonen av denne typen data. Kildene fungerte nemlig som et vindu til det empiriske feltet. Noen av disse refererte hyppig til definerende hendelser i russisk historie, særlig med henblikk på forholdet til Tyrkia. Dette ble viktig for det tredje steget i datainnsamlingen, som nemlig omhandlet historiske forhold, særlig akademisk litteratur om russisk og tyrkisk historie og utenrikspolitikk. Fjerde og siste etappe av datainnsamlingen var konsentrert rundt ulike dokumenter, især primærkilder, om Tyrkias og Russlands rolle i den syriske borgerkrigen. Disse bestod av diverse memorandum signert nevnte land, offisielle uttalelser fra utenriksdepartement og forsvarsdepartement publisert i ulike kanaler, avisartikler, samt dokumenter fra tenketanker og konferanser. Det empiriske blikket ekspanderte raskt, noe som gjorde det nødvendig å snevre inn fokuset underveis.

Kompleksiteten ved det russisk-tyrkiske forholdet og den øvrige internasjonale konteksten dette inngår i har gjort avgrensningen av oppgavens analyseenhet krevende. Masteravhandlingens trange rammer har imidlertid gjort denne avgrensningen avgjørende. Andersen (2013) påpeker at casestudier er velegnet som metode for å fange empirisk kompleksitet. Likefullt representerer kompleksitet ofte en utfordring for praktiseringen av metoden. Vanlige problemer er store mengder data og en følelse av uoversiktighet. Andersen vender seg til Strauss, som anbefaler å starte tidlig i datainnsamlingen med å danne hypoteser og antakelser, for så å teste disse empirisk etter hvert som den resterende datainnsamlingen skrider frem.⁷ I denne oppgaven har jeg, etter å ha avgrenset casen i tid og rom, nøstet opp i saker fra kilde til kilde. Gradvis begynte et knippe kritiske hendelser å utkrystallisere seg fra datamengden. Disse ble referert hyppig til i både media og akademiske kilder og ble her viet stor oppmerksomhet. Videre ble det tydelig at hendelsene ikke oppstod i et vakuum, men inngikk i en større sammenheng. Mer spesifikt bestod denne av landenes interesser, først og fremst i form av økonomisk og diplomatisk samhandling. En hovedoppgave for min analyse

---

⁷ Andersen, S., *Casestudier -Forskningsstrategi, generalisering og forklaring*, Oslo: Fagbokforlaget, 2013, s. 158

ble dermed å rekonstruere denne helheten. For å få til dette anvendte jeg prinsipper fra såkalt data-triangulering. Triangulering er en tilnærming til datakilder som er spesifikk for casestudier. Kort sagt består det av å benytte flere kilder for å øke kontrollen og oversikten over datamaterialet. Selv om det ikke gir noen garantier for å unngå misforståelser, er det en utbredt oppfatning at en kombinasjon av flere kilder senker risikoen for dette og andre skjevheter.⁸ Det finnes mer og mindre systematiske måter å triangulere data på. Yin (2012) hevder at sammenfallende data fra tre ulike kilder er tilstrekkelig.⁹ I denne oppgaven har jeg vekslet mellom å bruke primærkilder, i form av dokumenter, sekundærkilder, i form av medieoppslag, og sekundærlitteratur, i form av akademiske kilder.

2.1.2. Tilgang til feltet

Områdestudier fordrer tilgang til primærkilder på originalspråket. Ettersom russisk er mitt morsmål, behersker jeg språket godt. Dette har gitt meg god tilgang til den russiske delen av feltet. Russiske kilder var viktig for oppgaven av flere grunner. For det første er det mange russiske mediehus som ikke publiserer på engelsk. Det samme gjelder mye av informasjonen som utstedes av russiske myndigheter. For det andre, som jeg har vært inne på i teoridelen og som jeg kommer tilbake til i analysen, er det viktig å forstå utenrikspolitiske forhold i lys av innenrikspolitiske forhold. Uten russiske språkferdigheter ville det imidlertid vært krevende å være oppdatert på russisk innenrikspolitikk. For det tredje var jeg fra før godt orientert i det russiske medielandskapet. Dette har muliggjort en kildekritisk tilnærming. Dette er en fordel i alle akademiske sammenhenger, men er desto viktigere i studier av offentligheten i totalitære regimer hvor det eksisterer lav pressefrihet. Russiske medier er dessuten i stor grad regimevennlige. I det dominerende narrative fremmet av disse har den russiske krigføringen i Syria blitt fremstilt som og legitimert av en angivelig krig mot terror. Mer uavhengige russiske medier, selvsagt i tillegg til øvrig internasjonal presse, har imidlertid avdekket andre forhold som tyder på et mer mangefasettert interessebilde for bakgrunnen for Russlands innsats i Syria. Tilgangen til flere typer medier har altså muliggjort en kritisk og reflektert tilnærming til det aktuelle empiriske feltet.

Språklige ferdigheter er samtidig opphav til en åpenbar begrensning ved denne oppgaven. Jeg behersker nemlig ikke tyrkisk, noe som ville ha vært en fordel for tilgangen til

---

⁸ Andersen, *Casestudier*, (Oslo: Fagbokforlaget, 2013), s. 157

⁹ Yin, R., *Applications of Case Study Research*, 3 utg., Los Angeles: Sage, 2012, s. 104

tyrkiske kilder og tyrkisk offentlighet for øvrig. Å løse dette utfordringen har vært krevende, men har vært forsøkt løst på tre måter. For det første har jeg benyttet meg av de få engelskspråklige versjonene av tyrkiske medier som foreligger. For det andre har jeg oppdatert meg på fagfeltet Middle Eastern Studies, hvor det eksisterer et stort antall engelskspråklige litteraturbidrag. Mange av disse er dessuten forfattet av forskere basert i Tyrkia. For det tredje har de bilaterale avtalene mellom Russland og Tyrkia spilt en stor rolle i empirien for denne oppgaven. Ettersom disse hovedsakelig skrives på russisk og tyrkisk og bare unntaksvis oversettes til engelsk, har jeg hatt tilgang på de russiskspråklige utgavene.

Et annet problem hva angår tilgang på feltet har vært den høye graden av hemmelighet fra russiske myndigheter. Mens dokumenter om strategier og overordnede mål vanligvis er offentlig tilgjengelig, er informasjon om hendelser på bakkenivå, for eksempel faktiske militære operasjoner, klassifisert informasjon. Ytterligere har informasjonen om russiske militære tap i fredstid blitt forandret til «statshemmelighet» ved eget presidentdekret i 2015.¹⁰ Fordi det russiske forsvaret de facto kontrollerer det syriske luftrommet, utøver myndighetene en omfattende kontroll over hvilke opplysninger som kommuniseres ut til offentligheten. I tillegg har den kaotiske situasjonen i Syria gjort det vanskelig for internasjonale observatører å rapportere fra de aktuelle områdene.

2.1.3. Casestudie som kvalitativ metode

Samfunnsforskning deles gjerne inn etter valg av metode, og særlig hvorvidt den har en kvalitativ eller kvantitativ tilnærming. Mens førstnevnte konsentrerer seg om et lavt antall analyseenheter, fokuserer sistnevnte på langt flere empiriske observasjoner. Kvantitativ metode har gjerne som ambisjon å telle eller måle utbredelsen av et fenomen eller å teste sammenhengen mellom flere fenomener. Sentrale fremgangsmåter er spørreundersøkelser eller bruk av registerdata med påfølgende statistisk analyse. Innen kvalitativ metode, derimot, forsøker man gjerne å utvikle en dypere forståelse av kjennetegnene ved fenomenet som studeres. Intervjuer, tekstanalyse og deltagende observasjoner er blant de konkrete metodene for å generere kvalitative data.¹¹ I sin rendyrkede form er disse tilnærmingene å regne for

---

¹⁰ Ukaz prezidenta Rossijskoj federatsii – O vnesenii izmenenij v peretsjen svedenij otnesjonnih k gosudaestvennoj tajne, utverzjdjonnij ukazom presidenta Rossijskoj federatsii ot 30 nojabrja 1995 g. № 1203, 28.05.2015, <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201505280001>

¹¹ Johannessen, A., Tufte, P., Christoffersen, L., *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 4 utg., Oslo: Abstrakt Forlag, 2010, s. 31-32

metodologiske idealtyper. Likefullt utgjør de ytterpunkter på en akse som har vært definerende for utviklingen av samfunnsvitenskap og for deler av humaniora. En pragmatisk tilnærming til valg av metode er å tilpasse metoden etter problemstillingen. Hva er det man ønsker å finne ut av? Ettersom denne oppgaven benytter kvalitative data, konsentrerer jeg meg om dette i fortsettelsen. Det er flere grunner for å velge kvalitativ metode. For det første kan det være fordelaktig i studier av komplekse fenomener der flere aktører samhandler i en spesifikk kulturell og tidsavgrenset kontekst. For det andre tillater kvalitativ metode en eksplorerende fremgangsmåte i tilfeller hvor feltet er ukjent og uoversiktlig. For det tredje åpnes det for å forstå den kulturelle konteksten subjektene skaper mening av og handler innenfor. Kvalitativ metode er mindre rigid enn kvantitativ metode, og tillater en mer fleksibel forskningsprosess.¹²

Her er vi ved et kjennetegn ved innsamling av kvalitative data. Typisk for denne prosessen er nemlig et vekslende forhold mellom hypoteser, teori og data.¹³ Mens kvantitativ forskning ofte er basert på hypotetisk-deduktiv metode, snakker man i kvalitativ forskning om *den hermeneutiske sirkel*. Hermeneutikk er en fortolkningslære som forstår tekst i lys av sin opprinnelige historiske og sosiale sammenheng.¹⁴ Den hermeneutiske sirkel beveger seg derimot mellom konteksten fenomenet fortolkes i og det som fortolkes, og vår egen forforståelse og det som fortolkes.¹⁵ Dette innebærer at ytre omstendigheter har betydning for sosiale fenomener, ettersom subjektene handler innenfor rammene av slike omstendigheter, samtidig som ytre omstendigheter også påvirker analytikerens forståelse av de studerte fenomener.

Det finnes en rekke former for kvalitativ forskningsmetode. Casestudiet representerer én av disse tilnærmingene. Ordet *case* stammer fra latinske *casus*, som betyr *tilfelle*.¹⁶ Kjennetegnende for casestudier som metode er at man konsentrerer sin oppmerksomhet rundt et knippe utvalgte tilfeller. Dette i motsetning til fremgangsmåter som søker å skaffe informasjon om mange tilfeller. Hensikten med casestudier er å gi bred informasjon basert på gode eksempler. Fordelen med å studere slike eksempler, eller caser, er å gi dyp innsikt som forhåpentligvis resulterer i ny kunnskap om studieobjektet.¹⁷ I tillegg er validiteten en av styrkene i casestudier. Med validitet sikter vi til en studies gyldighet. Absolutt gyldighet er

---

¹² Østerud, Ø., *Statsvitenskapelig leksikon*, Oslo: Universitetsforlaget, 2007, s. 148

¹³ Johannessen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, (Oslo: Abstrakt Forlag, 2010), s. 364

¹⁴ Østerud, *Statsvitenskapelig leksikon*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2007), s. 92;

¹⁵ Gadamer, H.G., *Forståelsens filosofi – utvalgte hermeneutiske skrifter*, Oslo: Cappelens upopulære skrifter, nr. 45, 2003, s. 33-69

¹⁶ Johannessen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, (Oslo: Abstrakt Forlag, 2010), s. 85

¹⁷ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012), s. 4

imidlertid sjelden oppnåelig i kvalitativ forskning. Validitet fungerer mer som et kvalitetskrav.¹⁸ I casestudier oppnås høy validitet ved at forskeren i løpet av casen genererer detaljert og omfattende kunnskap om sin analyseenhet.¹⁹

Casestudier antar at konteksten og andre komplekse forhold som er knyttet til fenomenet som studeres er en integrert del av forståelsen av fenomenet.²⁰ Casestudier er særlig fruktbare når forskning stiller et deskriptivt eller forklarende spørsmål, for eksempel «hva er det som foregår eller har foregått?» eller «hvordan eller hvorfor skjedde det?»²¹ Det som kjennetegner en case er særlig to ting. Oppmerksomheten avgrenses til den spesielle casen, samtidig som det gir en mest mulig inngående beskrivelse av det.²²

Hvorfor er casestudie passende for denne oppgaven? Jeg har valgt casestudie fordi saken er kompleks, noe som gjør den lite egnet for kvantitativ analyse. Jeg ønsker å belyse hvordan man kan forstå et tilsynelatende vekslende forhold mellom to parter. Disse er politiske aktører som handler i samspill med sine omgivelser. Derfor er det nærliggende å anta at man kan forstå hvordan de gjør dette ved å forstå mer av hvordan de tillegger mening til konteksten de opererer i. For å lykkes i dette trengs en inngående beskrivelse og analyse av sakens forhold.

2.1.4. Forskningsdesign i casestudier

Yin (2012) påpeker at det første steget i en casestudie er å definere casen. Generelt kan et case mye forskjellig, fra en organisasjon til en hendelse eller et mer generelt sosial fenomen. Dermed handler valget av case mye om å avgrense det studerte sosiale fenomenet fra sin omverden. Analyseenheten i en casestudie avgrenses vanligvis både romlig og tidsmessig. Slike grenser er sjelden entydige. Avgrensning avhenger dermed av forskernes vurderinger. Vurderinger ligger også til grunn for valg av case. I hovedsak er det to kriterier å velge case fra. For det første kan man velge case fordi det representerer noe sjeldent eller unikt. I slike tilfeller vil casen kunne gi forskningen informasjon om et lite kjent tilfelle. For det andre kan man gjøre valget basert på en motsatt logikk, nemlig ut fra dets regularitet. Ved å benytte gode eksempler på kjente eller ukjente fenomener, kan man produsere kunnskap med overføringsverdi for andre tilfeller.²³ I denne oppgaven avgrenses casen i tid gjennom den syriske borgerkrigen, og i rom

---

¹⁸ Johannessen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, (Oslo: Abstrakt Forlag, 2010), s. 69-71

¹⁹ Andersen, *Casestudier*, (Oslo: Fagbokforlaget, 2013), s. 156

²⁰ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012), s. 4

²¹ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012), s. 5

²² Johannessen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, (Oslo: Abstrakt Forlag, 2010), s. 86

²³ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012), s. 6-7

gjennom politikken i Midtøsten-regionen. Valget av case er gjort fordi det antas at det reflekterer noe typisk for moderne stater, nemlig rasjonell og maktmaksimerende atferd. Denne antagelsen er, som vist, utbredt i litteraturen om internasjonale relasjoner. Likefullt pågår det en diskusjon i denne litteraturen mellom realisme, som jeg benytter meg av, og liberalisme. Denne oppgaven kan derfor forhåpentligvis fungere som et innlegg i en uavklart teoretisk diskusjon. I tillegg representerer casen en ny vending i Russlands utenrikspolitikk. Valget av case kan forhåpentligvis bidra til å kontekstualisere og bedre forstå denne vendingen.

Yin (2012) opererer med ytterligere to skiller i designet av casestudier. For det første separerer han holistiske casestudier fra integrerte casestudier. Mens forskningsfokuset i den første typen vil ligge på et overordnet nivå, for eksempel en stats politiske orientering, vil fokuset i den andre typen være på mer underordnede prosesser, for eksempel militæret som én av statens flere organer. Forskeren kan selv avgjøre om studien kun skal være holistisk orientert eller også inkludere underordnede prosesser. Med andre ord er de ikke gjensidig utelukkende. Snarere tvert imot utfyller de hverandre. Det er derfor nærliggende å tenke på dette som to ulike empiriske nivåer.²⁴ I denne oppgaven begrenser det empiriske hovedfokuset seg til det overordnede eller holistiske nivået. Brorparten av dataene er nemlig utstedt fra – og handler om handlingene foretatt av – den russiske og den tyrkiske staten. Til sammenligning kunne man, med andre forskningsspørsmål, ha sett på hvordan landenes finansielle eliter har forsøkt å påvirke de nevnte statenes regjeringer.

For det andre skiller Yin (2012) mellom casestudier som tar for seg en enkeltcase eller flere case. Kort forklart innebærer en enkeltcase én analyseenhet, mens en studie med flere case vil ha flere analyseenheter. Sistnevnte tilnærming vil ofte fokusere på å sammenligne resultatene fra de analyserte enhetene med hverandre.²⁵ Til tross for at denne oppgaven omhandler to staters framferd, betrakter jeg dens design som bestående av en enkelt case. Analyseenheten i denne oppgaven er relasjonen mellom Russland og Tyrkia. Det er statenes respons på hverandres atferd, altså samspillet mellom dem, som er gjenstand for analyse, heller enn deres atferd uavhengig av hverandre. Men, som det antas i neoklassisk realisme, og som jeg senere argumenterer for at er tilfellet for min case, kan samspillet selvsagt ikke avgrenses fra interne eller innenrikspolitiske forhold. Derfor tas disse også i betraktning.

For Yin (2012) er teoriens rolle en tredje definerende faktor for en casestudies design. Mer spesifikt dreier det seg om hvorvidt teori informerer de sentrale metodologiske valgene,

---

²⁴ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012), s. 7

²⁵ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012), s. 7

det vil si forskningsspørsmål, valg av case og datainnsamling.²⁶ I tillegg er teorien sentral i tolkningen av funnene. I metodologisk litteratur refereres en tilnærming hvor teori påvirker disse stegene til som et *deduktivt* forskningsdesign, mens en mer utforskende tilnærming hvor teori eller tidligere forskning ikke er sentral i denne delen av forskningsprosessen refereres til som et *induktivt* forskningsdesign. Mens fordelene ved induktiv forskning ligger i evnen til å gjøre seg kjent med nye empiriske områder og/eller utvikle nye perspektiver, er deduktiv forskning mer egnet for å teste etablerte hypoteser eller antagelser.²⁷ Selv om temaet for denne oppgaven var empirisk inspirert, ved observasjonen av et tilsynelatende skiftende forhold mellom Russland og Tyrkia, var dens forskningsdesign informert av eksisterende litteratur. Både problemstilling og forskningsspørsmål, avgrensing og teoretiske antakelser ble utformet med bakgrunn i den teoretiske diskusjonen mellom realisme og liberalisme i studiet av internasjonale relasjoner. Med andre ord kan vi si at denne oppgaven har en deduktiv innretning, i den forstand at den tester en teoretisk antagelse på et empirisk caseområde.

2.1.5. Analysen

Når det gjelder gjennomføring av analyse er det innenfor casestudier ingen fasitsvar. Det er heller ingen nøyaktige og entydige oppskrifter som forskeren kan følge. Koding av kvalitative data er manuelt og skjønnsmessig arbeid, og kan nok aldri standardiseres fullt ut.²⁸ Likefullt er validitet, både hva angår kilder og slutninger, et sentralt kriterium. For å sikre dette har jeg gått frem på følgende måte: I første omgang ble dataene ordnet for å forsøke å rekonstruere hendelsene som omtales i denne oppgaven. I andre omgang ble hendelsene og de ulike fremstillingene av dem fortolket i lys av realistisk teori.

2.2. Teori

2.2.1. Internasjonal politikk og internasjonale relasjoner

Internasjonal politikk (IP) er den del av statsvitenskapen som studerer relasjoner over statsgrensene og politikk mellom statene. *Internasjonale relasjoner* (IR) er et område i internasjonal politikk og fokuserer på alle forbindelsene over statsgrensene som initieres av og

---

²⁶ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012), s. 9

²⁷ Andersen, *Casestudier*, (Oslo: Fagbokforlaget, 2013), s. 160

²⁸ Yin, *Applications of Case Study Research*, (Los Angeles: Sage, 2012) s. 15

involverer nasjonalstater.²⁹ Siden oppgavens tema er nettopp relasjonen mellom to stater, er det klare fordeler knyttet til å benytte seg av teori fra IR. En grunnleggende innsikt og et utgangspunkt for IR-feltet er at enhver stat, særlig juridisk, er uavhengig av en annen – og har en iboende *suverenitet*. Statene interagerer med hverandre, enten i form av konflikt eller samarbeid (politisk, kulturelt, økonomisk etc.). Denne sameksistensen av suverene stater danner det som man i internasjonal politikk kaller for det *internasjonale systemet*.³⁰ Det som kjennetegner det internasjonale systemet er fraværet av overordnet myndighet. Dette står i motsetning til politikken innad i stater, som jo har en regjering med maktmonopol.³¹ En antar at de fleste statene er samarbeidsvillige og oppfører seg på fredelig vis ovenfor hverandre, men enkelte stater kan til tider havne i konflikt. Dermed er *nasjonal sikkerhet* hovedutfordringen for nasjonalstaten. Motsvaret mot sikkerhetsproblemet er at de fleste statene besitter en viss militær kapasitet for å kunne forsvare sin territorielle integritet. Men besittelsen av militær kapasitet som i utgangspunktet ble skaffet for å bedre sin egen sikkerhet kan også virke truende mot andre statenes sikkerhet. Dette paradokset i det internasjonale systemet kalles *sikkerhetsdilemmaet* og refererer til at hvis en stat opplever økt trussel fra en annen stat, må den reagere med mottiltak, noe som fører til atter nye mottiltak.³²

Den tradisjonelle kjernen av IR-forskningen har å gjøre med spørsmål angående endring og utvikling av suverene stater, sett i sammenheng med det større systemet (statssamfunnet). Derfor er krig og fred sentrale problemer innenfor IR-teori.³³ Østerud (2007) omtaler internasjonal politikk som en skala mellom skapt konflikt til tett samarbeid. Med andre ord kan IR klassifiseres som studier som i ulik grad omhandler krig og fred, fordi enhver internasjonal situasjon er et valg mellom konflikt eller samarbeid, gitt at statenes interesser ofte kolliderer over territorielle strider, råvarer, økonomi og sikkerhet. Ikke desto mindre er stater også avhengige av hverandre, ofte i form av økonomiske forbindelser eller sikkerhetsspørsmål.³⁴

Tradisjonelt er det to teoretiske hovedretninger i internasjonal politikk – realisme og liberalisme. Senere har disse blitt utfordret av to nye retninger i form av internasjonal politisk økonomi og internasjonale samfunn. Grunnet oppgavens knapphet skal jeg ikke gå nærmere på

---

²⁹ Østerud, *Statsvitenskapelig leksikon*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2011), s. 112

³⁰ Jackson, R., Sørensen, G., Møller, J., *Introduction to international relation – theories and approaches*, 7 utg., Oxford: Oxford University Press, 2019, s. 5

³¹ Østerud, Ø., *Statsvitenskap – innføring i politisk analyse*, 4 utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2007, s. 227

³² Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 6

³³ Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 34

³⁴ Østerud, *Statsvitenskap*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2007), s. 229

disse, men skal kort argumentere for hvorfor det nettopp er realismen og ikke liberalismen som er mest velegnet for en analyse av forholdet mellom Russland og Tyrkia.

2.2.2. Realisme/liberalisme-debatten

Det er vanlig å beskrive akademiske studier av IP gjennom flere utviklingsfaser eller faglige debatter. Videre er det mulig å gruppere teorier med henblikk på deres sentrale teoretiske antakelser og analyseenheter. Jeg skal nå gi en kort kronologisk beskrivelse av denne utviklingen for å vise hvorfor jeg har valgt realistisk teori for analysedelen.

Den første debatten mellom *utopiske liberalister* (idealister) og *realister* dreide seg om verdispørsmål og hvilken oppførsel og idealer en kan forvente av stater. Den utopiske-liberalistiske tenkningen kom som en reaksjon mot første verdenskrigs meningsløshet og hadde stor innflytelse i mellomkrigstiden. Idealistene hevdet at demokrati, diplomatisk transparens, gjensidig avhengighet og moralske prinsipper måtte være toneangivende i internasjonale relasjoner, og at det var nettopp det overnevntes fravær som førte til utbruddet av en verdenskrig. Hvis dette ble fulgt kunne en unngå væpnede konflikter i fremtiden. Gjennom organisert samarbeid og gjensidig økonomisk avhengighet kunne hele det internasjonale samfunnet fremme trygghet og sikkerhet.³⁵ Men fremveksten av autoritære regimer, Folkeforbundets mislykkethet og inntoget av andre verdenskrig svekket den idealismens posisjon betydelig. Gjennom 1930-tallet, i takt med denne utvikling, vokste den *realistiske* skolen fram. Denne baserte seg på tenkere som Thukydid, Machiavelli og Hobbes, og hevdet at den maktmaksimerende menneskelige naturen var definerende for internasjonale relasjoner, som på sin side er kjennetegnet av motstridende interesser og konflikter.³⁶ Realistene hevdet at internasjonal harmoni var en fiktiv forestilling, delvis på grunn av *sikkerhetsdilemmaet* og delvis på grunn av statenes ønske om dominans. E.H. Carr, i sin bok *The Twenty years crises* (1939), kritiserte idealistene for at moral, kollektive goder og samhold i internasjonale relasjoner brukes for å tilsløre staters forsøk på å øke sin makt på bekostning av andres. Carr illustrerer dette ved å hevde at Adam Smiths «usynlige hånd» kun er fordelaktig for den økonomisk dominerende gruppen. Den dominerende gruppen, på sin side, bruker *laissez-faire* skolen i politisk økonomi til å opprettholde sin posisjon ved å hevde at dens interesser tjener

---

³⁵ Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 35-41

³⁶ Morgenthau, H.J., *Politics among nations – The Struggle for Power and Peace*, 6 utg., Beijing: Peking University Press, 2005, s. 3

samfunnet i sin helhet.³⁷ Den eneste måten å opprettholde fred, ifølge de tidlige realistene, er å sørge for at land har et sterkt forsvar og at det på sikt oppstår en maktbalanse mellom stormaktene. Dette garanterer internasjonal fred og sikkerhet.³⁸ Realismen skiller seg også fra utopisk liberalisme i sitt syn på historie. Mens liberalistene har en *lineær* tidsforståelse og hevder at kvalitativ forandring mot det bedre er mulig, har realistene et *syklisk* syn på historie og understøtter kontinuitet og repetisjon i historien.³⁹

De politiske realitetene i mellomkrigs og krigstiden, og senere under Den kalde krigen, bidro til at realismen lenge forble dominerende i IR. Den bipolare verdensordenen etter 1945 var som skreddersydd for retningen. Men realismen hadde problemer med å forklare en annen utvikling som foregikk parallelt med den kalde krigen – nemlig tettere integrasjon mellom de liberale vestlige demokratiene. Etableringen av Generalavtalen om toll og handel (GATT), Den europeiske kull- og stålføderasjonen (EKSF) og Organisasjonen for europeisk økonomisk samarbeid (OEEC, – senere OECD) fremmet økonomisk og politisk samarbeid på tvers av landegrensene. Denne utviklingen førte til et nytt forsøk for å formulere liberalistisk tenkning, ofte omtalt som *neoliberalisme*.⁴⁰ Akademikeren Karl Deutsch understreket i sin bok *Political Community and The North Atlantic Area* (1957) at integrasjonen og såkalte sikkerhetsfelleskap bidro til etablering av felles verdier, noe som igjen førte til en fredelig sameksistens.⁴¹ Neoliberalismen utfordret realismen betydelig, grunnet sin forklaringskraft for utviklingen i vestlige industrialiserte land, og lå an til å bli den dominerende konseptuelle inngangen i IR.⁴² Selv om Tyrkia er medlem av NATO, og dermed en del av et samarbeid Deutsch ville omtale som et verdifelleskap, er liberalismen vanskelig å bruke i analysen av det russisk-tyrkiske forholdet, ettersom Russland ofte posisjonerer seg som en motsats til den vestlige leiren. Utviklingen i Russlands forhold til NATO, særlig de siste tjue år står også sentralt i min begrunnelse for hvorfor liberalistisk teori er mangelfull for å forstå dette forholdet.

2.2.3. Neorealisme

---

³⁷ Carr, E.H., *The twenty years' crises, 1919-1939*, London: Palgrave MacMillan, 2016, s. 45

³⁸ Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 82

³⁹ Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 44

⁴⁰ Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 49

⁴¹ Deutsch, K.W., Kann, R.A., Lichterman, M., et al., *Political Community and the North Atlantic Area*, Princeton: Princeton University Press, 1957

⁴² Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 50

I 1979 ble også realismen reformert, særlig gjennom Kenneth Waltz' publikasjon *Theory of International Politics* (1979). I boken forsøkte Waltz å formulere vitenskapelige forklaringer av det internasjonale systemet, og hans tilnærming blir ofte omtalt som *neorealisme* eller *strukturell realisme*. Den klassiske realismen fokuserte på det etiske aspektet/dilemmaet i internasjonale relasjoner. Waltz, på sin side, antok ikke at stormaktene er iboende aggressive på grunn av sin vilje til makt. Istedenfor hevder han at de simpelthen forsøker å overleve – de søker sikkerhet gjennom et vedvarende og uforanderlig fokus på egne interesser.⁴³ Med dette flyttet Waltz fokuset til selve «strukturen» som internasjonal politikk utspiller seg i og laget en *systemisk* tilnærming for IR.

Noen av utgangspunktene i klassisk realisme er videreført i neorealismen: uavhengige stater eksisterer i et system som er anarkisk, eller sagt med andre ord, det internasjonale systemet er ikke basert på felles kjøreregler. Men mens konfliktene mellom statene i den klassiske realismen forklares med menneskets og statens natur, som jo er maktsøkende, forklares konfliktene i neorealisme med det internasjonale systemet. Et system hos Waltz er definert som et sett av interagerende enheter, bestående av to nivåer: 1) På det ene nivået består systemet av en struktur av systemiske komponenter som muliggjør at enhetene kan danne et felles sett som er distinkt fra resten; 2) På det andre nivået består systemet av interagerende enheter. Enhver systemisk tilnærming eller teori må vise hvordan systemnivået er distinkt fra nivået med interagerende enheter.⁴⁴ Videre definerer Waltz strukturen slik: det internasjonale systemet er anarkisk og ikke hierarkisk,⁴⁵ og det internasjonale systemet består av like enheter (stater). Det er imidlertid ikke gitt at disse enhetene er helt like. Det som skiller dem fra hverandre er deres relative makt og evner, altså at noen stater er sterkere enn andre.⁴⁶

Ikke desto mindre er dette systemet basert på *selvhjelp*. I et selvhjelpssystem må hver enkel enhet bruke en del av sin innsats ikke på å øke sine goder, men på å skaffe midler til å beskytte seg selv og sine goder fra andre.⁴⁷ Ut fra denne antagelsen er det sannsynlig at det internasjonale systemet forblir anarkisk ettersom enhver stat vil beholde sin autonomi. Waltz vektlegger at det internasjonale systemet ikke gir sterke insentiver til å handle offensivt.

---

⁴³ Mearsheimer, J., *The tragedy of great power politics*, New York: W.W. Norton & Company, 2014, s. 19

⁴⁴ Waltz, K., *Theory of international Politics*, Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979, s. 40

⁴⁵ Waltz, *Theory of international Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), s. 102-107

⁴⁶ Waltz, *Theory of international Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), s. 105

⁴⁷ Waltz, *Theory of international Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), s. 105

Istedenfor understrekes det at anarkiet oppfordrer stater til defensive handlinger, med andre ord å heller opprettholde enn å forøke sin makt.

The goal the system encourages them to seek is security. Increased power may or may not serve that end. (...) The first concern of states is not to maximize power but to maintain their position in the system.⁴⁸

Når noen stater blir mektige nok, som i multipolare eller bipolare systemer, oppnås det en maktbalanse. Waltz argumenterer for at et bipolarisert verdenssystem er mer fredfullt ettersom de to gjeldende stormaktene vil opprettholde det eksisterende systemet.⁴⁹ I et slikt system kan maktbalansen oppnås, men konflikt og krig er alltid en mulighet. Neorealismen anerkjenner muligheten for at stater likevel kan samarbeide, men hevder at samarbeidende stater likevel alltid vil forsøke å maksimere sin relative makt og opprettholde sin autonomi.⁵⁰ Videre understrekes det at stormaktene må være forsiktige med å tilegne seg for mye makt, ettersom det kan fremprovosere at andre stormakter allierer seg mot dem, noe som etterlater dem i en forverret situasjon.⁵¹

Neorealismen var i utgangspunktet utviklet for å studere maktrivaliseringen under den kalde krigen, men med Sovjetunionens oppløsning begynte forskere å stille spørsmålstegn ved neorealismens forklaringskraft. I 1990 publiserte John. J. Mearsheimer artikkelen *Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War* (1990), der han forsvarte neorealistiske hovedantagelser. Han hevdet at den kalde krigen var den primære grunnen for europeisk fred etter andre verdenskrig og at med dens avslutning hadde mulighetene for konflikt økt drastisk.⁵² Påstanden bygger på Waltz sin antagelse om at bipolaritet er mer stabilt og fredfullt enn multipolaritet.⁵³ Videre forsvarer Mearsheimer neorealismens aktualitet i den nye verdensordenen og lager tre mulige scenarioer for hva som kan skje i den i nye multipolare Europa.⁵⁴

---

⁴⁸ Waltz, *Theory of international Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), s. 126

⁴⁹ Waltz, *Theory of international Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), s. 204

⁵⁰ Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 51

⁵¹ Waltz, K., «The Origins of War in Neorealist Theory», *Journal of Interdisciplinary History*, Vol 18, No. 4, (Vår 1988), s. 621

⁵² Mearsheimer, J., «Back to the Future: Instability in Europe After Cold War», *International Security*, Vol. 15, No, 1, (sommer 1990), s. 6

⁵³ Waltz, *Theory of international Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), s. 176

⁵⁴ Mearsheimer, «Back to the Future», s. 31-54

Realisme inkluderer med andre ord brede teoretiske og filosofiske tilnærminger som omhandler generelle mønstre innen IR, samt spesifikke teorier med utenrikspolitisk analyse som mål. Retningen har to hoved-forgreninger – *klassisk* og *strukturell*, med tilhørende undergrener – neoklassisk, defensiv og offensiv, med flere. Felles for alle er et hovedfokus på de eksterne faktorene, særlig en stats plass i det internasjonale systemet, altså *vis-a-vis* andre stater.⁵⁵ De grunnleggende realistiske ideene og antagelsene er: (1) et pessimistisk menneskesyn (sosial interaksjon er basert på evne til selvoppholdelse); (2) en overbevisning om at internasjonale relasjoner er konfliktfylte og at de nødvendigvis løses med makt; (3) høy anseelse av verdien av nasjonal sikkerhet og statens overlevelse; (4) grunnleggende skepsis til muligheten for fremskritt i internasjonal politikk.⁵⁶

2.2.4. Offensiv realisme

Fra Waltz' strukturelle realisme har det ytterligere blitt utledet to konkurrerende versjoner, med motstridende antakelser og utenrikspolitiske handlingsmønstre: *defensiv* og *offensiv* realisme. Det er skarpe skiller mellom disse to grenene. Det første skillet handler om rollen som tilskrives det anarkiske internasjonale systemet og hvorvidt det oppfordrer stater til å maksimere deres sikkerhet eller makt og innflytelse. Det andre skillet dreier seg om hvorvidt ekspansjon i alle dens former er lønnsomt. Det tredje skillet dreier seg om hvorvidt stater er *revisjonistiske* i sine intensjoner eller om de er motivert av sikkerhetssøkende adferd.⁵⁷ Betegnelsen revisjonistisk stat henviser til forsøk på å destabilisere den internasjonale orden og underminering av gjeldende regler og normer i det internasjonale samfunnet.⁵⁸ I kontrast til revisjonistiske stater er *status quo* stater, nemlig stater som er fornøyd med den internasjonale orden og som derfor søker å bevare den.⁵⁹

Offensiv realisme skiller lag med defensiv realisme i spørsmålet om hvor mye makt en stat vil ha. For defensive realister gir det internasjonale systemet få insentiver til å søke

---

⁵⁵ Kropatcheva, E., «Power and national security», i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2018, s. 44

⁵⁶ Jackson, *Introduction to international relations*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 70

⁵⁷ Lobell, S., «Structural Realism/Offensive and Defensive Realism», i *The International Studies Compendium Project*, redigert av R. Denmark, Oxford: Wiley-Blackwell, 2010, s. 6651-6664

⁵⁸ Chan, S., «Realism, revisionism, and the great powers», *Issues & Studies*, 40:1, 2004, s. 135-172

⁵⁹ Buzan, B., *People, States & Fear: an Agenda for International Security Studies in Post-Cold War Era*, Essex: ECPR Press, 2008, S. 241

ytterligere makt, men tvinger dem heller til å opprettholde den eksisterende maktbalansen.⁶⁰ For strukturelle offensive realister er det derimot det internasjonale systemet med dets «usynlige hånd» som oppfordrer stater til å maksimere deres makt. *Status quo* stater finnes ikke i systemet.⁶¹ Robert Gilpin skriver:

[...] as the power of a state increases, it seeks to extend its territorial control, its political influence, and/or its domination of the international economy.⁶²

I studiet av forholdet mellom Russland og Tyrkia er det flere aspekter som tidlig tyder på at offensiv realisme er bedre egnet som konseptuelt rammeverk enn defensiv realisme. Relatert til det første skillet mellom disse retningene, altså spørsmålet om at landet aktivt forsøker å maksimere sin sikkerhet og innflytelse, har både Tyrkia og Russland involvert seg i en borgerkrig i et annet land når de kunne ha avstått fra det. Som jeg skal argumentere nøyere for i analysen, hadde begge landene betydelige interesser knyttet til å snu krigens gang i sin favør. Det andre skillet dreier seg om spørsmålet om hvorvidt ekspansjon er fordelaktig i det internasjonale systemet. Hvis så er tilfelle kan innsats belønne seg ved at man bidrar til å skape eller opprettholde vennligsinnede regimer som på sikt kan skape gunstige vilkår for en stats økonomi, diplomati eller politiske innflytelse. Gilpins (1981) påstand ovenfor stemmer godt overens med Russlands ekspansjon de senere årene. Det samme gjelder Tyrkia som etter 2002 har ført en proaktiv politikk ovenfor sine land og faktisk hadde kapasitet til å spille en ledende og konstruktiv rolle i regional politikk.⁶³

Det siste skillet dreier seg om hvorvidt stater er revisjonistiske i sine intensjoner og handlinger. En kan argumentere for at Russland med sin tilnærming ovenfor den syriske krisen er en status quo makt. På den ene siden søkte Russland, ved å støtte det syriske regimet, å bevare den internasjonale ordenen slik den var. Også intervensjonen i Georgia og Krim kan til dels tyde på at Russland forsøkte å beholde disse områdene i sin interessesfære. Det som derimot kjennetegner en revisjonistisk stat, er misnøye med rådende orden i det internasjonale samfunnet. Russland har med sin oppførsel etter 2008 forsøkt å destabilisere den internasjonale orden og øke sin makt vis-a-vis andre stater. Mens intervensjonen i Georgia og Krim

---

⁶⁰ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 21

⁶¹ Lobell, "Structural Realism/Offensive and Defensive Realism"

⁶² Gilpin, R., *War and Change in World Politics*, New York: Cambridge University Press, 1981, s.106

⁶³ Se f.eks. Fuat Keyman, E., «Resetting Turkish foreign policy in a time of a global turmoil», i *The Routledge handbook of turkish politics*, London: Routledge, 2019, s. 378-390

representerer kontinuitet i russisk utenrikspolitikk, ettersom landene er i Russlands umiddelbare interessesfære, representerer engasjementet i Syria et brudd. Denne mer offensive utenrikspolitikken kan tyde på at Russland forsøker å gjenskape sin posisjon som en regional og global aktør på den internasjonale arena. Dermed kan orienteringen med fordel forstås som revisjonistisk.

John J. Mearsheimer (2014) regnes som den mest sentrale teoretikeren innen offensiv realisme, og han bygger på Waltz' strukturelle realisme. Hans teori skiller imidlertid seg fra neorealisme i rollen som tilskrives det internasjonale systemet. Mearsheimer stempler Waltz' realisme som *defensiv*, ettersom denne setter søkelys på sikkerhetsaspektet, mens Mearsheimer argumenterer for at stormaktene alltid ser etter muligheter til å få makt over sine rivaler, med *hegemoni* og dominans som endelige mål.⁶⁴ Hegemoni er betegnelsen på en ledende stilling og brukes om en situasjon der en stat dominerer alle andre stater i systemet. Ettersom stater til enhver tid konkurrerer om makt er hegemoni ytterst uvanlig. En kan argumentere for at hegemoniperspektivet heller ikke tillater status quo stater, bortsett fra den uvanlige staten som oppnår internasjonal overvekt. Kjernen av dette verdenssystemet er stormakter med revisjonistiske intensjoner.⁶⁵ Kort forklart er mektige stater tryggere i det internasjonale systemet enn svake. Forklaringen på hvorfor stater kjemper om makt avleder fra fem antakelser om det internasjonale systemet. Den første antakelsen er at *systemet er anarkisk*. Suvereniteten som er iboende i stater utgår fra det faktum er at det er ingen regjerende, overstatlig instans i verden. Det er ingen «regjering over regjeringen». Den andre antakelsen er at *maktene besitter en viss offensiv militær kapasitet*, noe som gir dem muligheten til å skade og utslette hverandre. Den tredje antakelsen er *statenes usikkerhet rundt hverandres intensjoner*. Dette siste punktet er særlig viktig, ettersom et grunnleggende prinsipp er at ingen stat kan være sikker på hvorvidt den andre staten ikke skal bruke sin offensive militære kapasitet til å angripe en. Det skal også tas med i betraktning at staters intensjoner raskt kan forandre seg. En stats intensjoner kan være samarbeidsorientert på det ene tidspunktet, for senere å bli konfliktorientert. Den fjerde antakelsen er *overlevelse som hovedmål*. Mer spesifikt forsøker stater å opprettholde deres territorielle integritet og autonomi i innenrikspolitiske anliggender. Den femte antakelsen er at *stater er rasjonelle aktører*. De er klare over deres eksterne miljø og de tenker strategisk rundt overlevelsen i dette miljøet.

---

⁶⁴ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 20

⁶⁵ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 29

Mearsheimer understreker at ingen av disse antakelsene alene pålegger at stater oppfører seg på en måte som fremmer konkurranse. Men summen av dem gir avgjørende insentiver til tidvis å oppføre seg aggressivt.⁶⁶ Videre frykter stormaktene hverandre. De ser på hverandre med mistenksomhet og bekymrer seg for en potensiell krig.⁶⁷ Mearsheimers offensive realisme er således i tråd med Waltz' påstand om «selvhjelp», at stater sikter mot å garantere sin egen overlevelse.⁶⁸ Men antakelsen om selvhjelp utelukker ikke stater fra alliansebyggende arbeid. Allianser er kun midlertidige «bekvemmelighetsekteskap»: dagens partner kan være morgendagens fiende og omvendt.⁶⁹ Følgelig følger stormaktene nøye med på hvordan makten er distribuert mellom dem, og foretar målrettede handlinger for å maksimere deres del i verdensmakt på bekostning av deres rivaler. For å skifte balansen i deres favør benytter stater en rekke midler, som økonomiske, diplomatiske og militære, selv om dette kan føre til mistenkeliggjøring og fiendtlighet fra andre stater. Til og med når stormakten får overtaket på rivalen fortsetter den å forøke sin makt.

⁶⁶ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 30-31

⁶⁷ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 32

⁶⁸ Waltz, *Theory of international Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979, kapittel 6

⁶⁹ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 33

Denne maktforfølgelsen ender kun når fullt *hegemoni* er oppnådd.⁷⁰ Gitt at det vanskelig å fastsette hvor mye makt som er nok, forsøker stormaktene å sikre sin sikkerhet med hegemoni til enhver tid og eliminerer dermed utfordringsmuligheten fra andre stormakter. En stormakt vil handle offensivt fordi en stat er alltid bedre stilt med mer enn mindre makt, og en stat blir ikke en status quo makt før den oppnår hegemoni.⁷¹

Ikke desto mindre er stater også stilt ovenfor mulighetsbegrensninger. Selv om en stat ønsker, kan den ikke alltid forfølge sine offensive intensjoner fordi den ikke alltid har styrke eller ressurser nok til å realisere sine målsettinger. Stater kan også ha et mulighetsvindu (et tidsrom der aktøren kan agere uten forvarsel) å få fordeler over sine rivaler, men velge å avstå hvis kostnadene med offensiven er større enn den nytte som kan oppnås. I *Tragedy of Great Power Politics* (2014) blir dette fenomenet omtalt som *kalkulert aggresjon*, og refererer således til den femte antakelsen om rasjonelle aktører. Mearsheimer skriver at «enhver stat ønsker å være kongen på haugen, men ikke alle stater kan konkurrere om denne posisjonen».⁷² Ikke desto mindre feilberegner stormaktene fra tid til annen, grunnet manglende informasjon når viktige beslutninger skal tas. Rent praktisk innebærer det at det er komplisert å utkjempe konvensjonelle kriger, og å beregne utfallet av slike.⁷³ Maksimeringen av makt medfører aggressiv politisk, økonomisk og militær utenrikspolitikk. Målet er å endre maktbalansen, gripe mulighetsvinduet for å øke makt, og videre å øke makt på bekostning av andre stormakter, samt å svekke potensielle utfordrere gjennom preventiv krigføring og andre taktikker for å forhindre deres oppgang.⁷⁴

Hegemoni innebærer systemdominans og refererer vanligvis til hele verden. Men det er mulig å bruke betegnelsen smalere og istedenfor bruke den om spesifikke regioner. I *Tragedy of Great Power Politics* (2014) skiller Mearsheimer mellom *globale* og *regionale* hegemoner. Globale hegemoner dominerer *hele* systemet, mens regionale *kun* dominerer avgrensede geografiske områder.⁷⁵ Selv om en stat ønsker å dominere hele systemet, setter geografien begrensninger. Verdenshav er en slik begrensning. Det er rett og slett for vanskelig å projisere konvensjonell krigføring over et hav. Dermed er regionalt hegemoni, med muligheten for også

---

⁷⁰ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 34

⁷¹ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 35

⁷² Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 37

⁷³ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 38

⁷⁴ Lobell, S. «Realism, balance of power, and power transitions», *Accommodating rising powers. Past, present, and future*, redigert av T.V. Paul, Cambridge: Cambridge University Press, 2016, s. 40

⁷⁵ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 40

å dominere en ytterligere nærliggende region, det meste en stormakt kan håpe på. USA er et typisk eksempel på en regional hegemon. Ingen av de andre landene i Nord-, Mellom- og Sør-Amerika kunne tenke seg å utfordre USA militært på de amerikanske kontinentene.⁷⁶ Stater som oppnår regionalt hegemoni ønsker imidlertid å forhindre at en annen hegemon oppstår i andre regioner. Det er fordi en annen hegemon har potensiale til å utfordre den eksisterende stillingen i ens egen region. Regionale hegemoner foretrekker at det i det minste er to stormakter plassert i andre regioner, fordi det tvinger dem å holde oppmerksomheten på hverandre, istedenfor den distanserte hegemonen.⁷⁷

Dette punktet er særlig sentralt for denne oppgaven, og vil bli behandlet i nærmere detalj under. I denne oppgaven vil jeg argumentere for at det er nettopp dette Russland sikter på i Midtøsten. Ved å engasjere seg i den syriske borgerkrigen og å konkurrere i regionens energimarked, kjemper Russland kampen om regionalt hegemoni, og forsøker å invitere Tyrkia til å innta en rolle som regional stormakt, og det ikke utelukkende på NATOs premisser.

Offensiv realisme stiller seg positiv til samarbeid mellom statene. Mearsheimer understreker at to faktorer hemmer samarbeidet, nemlig hensyn til relative gevinster og bekymring for uredelighet. Til syvende og sist lever stormaktene i en grunnleggende konkurrerende verden, der hver part ser på den andre som en reell eller mulig utfordrer. Enhver stat som går inn i et samarbeid må tenke nøye etter hvordan eventuell gevinst fra samarbeidet skal fordeles mellom partene. Fokuset på relative gevinster i et samarbeid er sentralt – enhver stat forsøker å maksimere sine absolutte gevinster og må vurdere hvorvidt gevinstene er distribuert i deres favør. En slik dynamikk er enkelt observerbar i relasjonen mellom Tyrkia og Russland. Samarbeidet i fredsarbeidet under den syriske borgerkrigen har ikke forhindre en rekke diplomatiske kriser mellom dem. Det er også uvisst i hvem den store Turk Stream utbyggingen gagnar.

Ifølge offensiv realisme er stormaktene forsiktige med å gå inn i et samarbeid ettersom motparten kan søke å få gjennomslag for interesser som medfører en forbedring av maktposisjonen for vedkommende stat. En genuin fred eller en verden der stater ikke konkurrerer om makt er ikke sannsynlig så lenge statssystemet forblir anarkisk. Og i følge Mearsheimer er det strukturen av det internasjonale systemet og ikke stormaktenes bestemte individuelle karakteristikk som får dem til å handle offensivt og søke hegemoni.⁷⁸

---

⁷⁶ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 41

⁷⁷ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 42

⁷⁸ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 51-53

Offensiv realisme har blitt kritisert fra flere fronter. Den mest åpenbare kritikken kommer fra den liberalistiske leiren og understreker at realisme generelt mislykkes i å forklare fenomener som sikkerhetssamarbeid, EU, FN og økonomisk avhengighet. Det har blitt argumentert for at en stats overlevelse er sjeldent satt på spill i dagens internasjonale relasjoner, selv om tesen om det internasjonale anarkiet stemmer.⁷⁹ Offensiv realisme kan heller ikke forklare det faktum at i dagens verdensorden er det ytterst sjelden at en stat går til krig mot en annen stat.⁸⁰ Mearsheimer svarer på denne kritikken med at selv om den største rivaliseringen mellom hegemoner endte med den kalde krigen, har USA og Russland fortsatt til gode å finne en felles sikkerhetsløsning i Europa der de ikke truer hverandre.⁸¹ Her er det også verdt å merke seg at Russland har engasjert seg i konvensjonelle mellomstatskriger etter Sovjetunionens fall. Enten i form av militær bistand til andre land (1990-tallet), krigen i Sør-Ossetia 2008, annekteringen av Krim og nå den syriske borgerkrigen.

En annen kritikk går ut på hva neorealisme *ikke* studerer: nemlig en stats *interne* faktorer. Siden fokuset i neorealismen retter seg mot strukturelle forhold, blir et lands innenriksanliggende etterlatt uten oppmerksomhet. Dette tomrommet har satt i gang utviklingen av *neoklassisk realisme (NCR)*. Neoklassisk realisme er en retning innenfor realisme som forsøker å utjevne ubalansen mellom å studere det *generelle*, med dens systemiske effekter og trender innenfor IR, og det *konkrete* i et lands utenrikspolitikk.⁸² Gideon Rose bruker uttrykket *neoklassiske realister* for å klassifisere en gruppe med realister som understreker både interne og eksterne variabler, samt systematiserer og oppdaterer visse innsikter fra klassisk realisme. Neoklassiske realister hevder at ambisjonene til et lands utenrikspolitikk først og fremst er drevet av dets plass i det internasjonale systemet og spesielt av dets relative makt, men understreker også viktigheten av de mellomliggende variablene på enhetsnivå.⁸³

En NCR-analyse starter dermed med å analysere de systemiske variablene – en stats relative makt, dens posisjon i systemet og dens interaksjoner med andre stater. Videre

---

⁷⁹ Donnelly, J., *Realism and international Relations*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 146-147

⁸⁰ Marc, A., «Conflict and Violence in the 21st century», UN, Peace and Conflicts, <https://www.un.org/pga/70/wp-content/uploads/sites/10/2016/01/Conflict-and-violence-in-the-21st-century-Current-trends-as-observed-in-empirical-research-and-statistics-Mr.-Alexandre-Marc-Chief-Specialist-Fragility-Conflict-and-Violence-World-Bank-Group.pdf>

⁸¹ Mearsheimer, *The tragedy of great power politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 50

⁸² Wohlforth, W., C., «Realism and foreign policy», *Foreign Policy. Theories, actors, cases*, redigert av S., Smith, 2 utg., Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 39

⁸³ Rose, G., «Neoclassical realism and theories of foreign policy», *World Politics*, vol 51, No. 1, 1998, s. 146

henvender analysen seg til innsikter fra klassisk realisme – en stats interesser, dens relasjon til samfunnet og dens rolle i avgjørelsen av nasjonale interesser. Dette er nivået med mellomliggende variablene som kan innebære innenrikske faktorer, personlighetene til beslutningstakere, interne konfliktlinjer, en stats ideologi, oppfatninger og vurderinger av en stats plass i det internasjonale systemet av beslutningstakere og befolkningen, og så videre.⁸⁴

Forholdet mellom Russland og Tyrkia analyseres i denne oppgaven ved å ta i bruk strukturell offensiv realisme, med innslag av neoklassisk realisme. Denne kombinasjonen er særlig fruktbar for å forklare drivkreftene bak Russlands engasjement i Midtøsten. Dette skyldes at russiske styresmakter er tjent med ideologisk og militær motstand mot islamsk terrorisme. Samtidig presser russiske økonomiske interesser for samarbeid med Tyrkia på energimarkedet. Dette tyder på at strukturell offensiv realisme alene ikke er tilstrekkelig, men at et fokus på innenrikspolitikk, i tråd med neoklassisk realisme, er et nødvendig supplement for å bidra til forståelse av det flertydige forholdet mellom Russland og Tyrkia.

3. Historisk oversikt over det russisk-tyrkiske forholdet

For å forstå kompleksiteten i dagens russisk-tyrkiske forhold, er det fruktbart å ta i betraktning det historiske forholdet mellom landene. Historisk har Tyrkia og Russland hatt mange berøringspunkter, både geografisk og politisk. Landene har også representert eksistensielle trusler mot hverandre, men også funnet plattformer for samarbeid. Særlig etter Sovjetunionens oppløsning har landene revitalisert sine bånd og innledet et forhold som ikke var betinget ideologisk forskjeller eller likheter. Nedenfor skisseres forholdet fram til dannelsen av dagens gjeldende stater, nemlig Den tyrkiske republikk og Den russiske føderasjon.

3.1 Det russiske imperiet (1571-1917)

Forholdet mellom Det russiske- og Det ottomanske imperiet har historisk vært konfliktfylt, og dateres helt tilbake til 1500-tallet, da konflikten landene imellom ble unngåelig som følge av moskovittenes ekspansjon sørover. Russland forble lenge i Europas utkant, men imperiets ekspansjon sørover, i det 18. og 19. århundre, førte til hyppige kriger med Det ottomanske imperiet. Disse dreide seg stort sett om territoriell strid og tilgangen til Svartehavet. For Russlands del var tilgang til det såkalte «varme hav», som ikke er isdekket på vinteren, svært

---

⁸⁴ Kropatcheva, «Power and national security», s. 46

viktig, samtidig med tilgang til Middelhavet. Selv om konfrontasjonene mellom Russland og Tyrkia var mange, skal jeg på grunn av artikkelens begrensninger kun beskrive de viktigste, som regnes for å ha definert forholdet i nevneverdig grad.

I løpet av det 18. århundre hadde Det russiske imperiet lyktes i å sikre tilgangen til det isfrie Svartehavet. Fra 1768 til 1772, under Katarina II regenttid, gikk Russland til krig mot Tyrkia og kom seirende ut av den med fredsavtalen i Kuchuk-Kainarji. Avtalen ga rett på Svartehavets kystområder mellom elvene Dnieper og Bug, Azov og kontrollen over Kertsjstredet, som kobler Azov mot Svartehavet. For første gang tillot dermed ottomanene seiling av russiske skip i Svartehavet og passeringen gjennom Bosporos og Dardanellene, noe som ga Russland direkte tilgang til Middelhavet.⁸⁵

Selv om Russland kom seirende ut av den første tyrkiske krigen under Katarina den Stores regenttid, ble de russiske ambisjonene kun delvis tilfredsstilt. Noen av de nordlige strandsonene i Svartehavet forble tyrkiske, mens Krim nå var uavhengig. Fra et ottomansk ståsted var krigen en katastrofe og kunne kun lede til forsøk på å gjenvinne de tapte territoriene. I 1783 annekterte Russland dessuten Krimhalvøya, og skapte en flyktningbølge til sultanatet. I 1787 stilte Tyrkia et ultimatum om at Russland måtte forlate Krim. Etter at Russland nektet, erklærte Tyrkia krig.

Den andre russisk-tyrkiske krigen varte fra 1787-92 og resulterte med at Tyrkia måtte anerkjenne annekteringen av Krim. «Det tyrkiske problemet» ble dermed løst for Russlands del.⁸⁶ For Ottomanenes del var det første gang deres territorium, som primært var bebodd av muslimer, hadde blitt okkupert av en erklært kristen stat.⁸⁷

Likevel sørget denne erobringen kun for en begrenset tilgang til verdenshavene. Bosporos, Marmarahavet og Dardanellene utgjør til sammen de tyrkiske stredene. Det er nettopp de som forbinder Svartehavet med Marmarahavet og videre med Middelhavet. Stredene har i århundrer stått i sentrum av handelsforbindelsene mellom Europa og Asia, men er også av stor geostrategisk betydning. Den trange passasjen i de tyrkiske stredene er uunngåelig for den russiske marinen, og som Russland i tillegg aldri har kunnet få kontroll over.⁸⁸ Ettersom stredene ikke kun gir tilgang til Middelhavet, men også til Svartehavet, har det vært i de russiske

---

⁸⁵ Moss, W., *A history of Russia – Volume I: to 1917*, 2 utg., Cambridge: Anthem Press, 2003, s. 282

⁸⁶ Riasanovsky S., Steinberg, M., *A history of Russia*, 8 utg., New York: Oxford University Press, 2011, s. 264

⁸⁷ Hale, W., *Turkish foreign Policy 1774-2000*, London: Frank Cass, 2000, s. 22

⁸⁸ Berryman, J., "Geopolitics", i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2018, s. 62

interessene å holde stredene stengt for å sikre sin sørlige grense. Dermed var Russland nødt til å finne diplomatiske løsninger på dette problemet, som i 1840, da Storbritannia, Østerrike, Prøysen og Russland signerte en konvensjon der de forpliktet seg til å beskytte den ottomanske sultanen mot den egenrådige kommandant Mehmet Ali, som på denne tiden hadde etablert *de facto* selvstyre i Egypt. I bytte skulle ottomanene lukke de tyrkiske stredene for all utenlandsk krigsskipstrafikk i fredstid.⁸⁹ Denne erklæringen skapte en slags balanse i Europa og et håp om opprettholdelse av *status quo*.

Den lange rekken av ottomanenes nederlag mot russerne på 1700- og 1800-tallet overbeviste Istanbul om å modernisere seg etter europeisk mønster. Reorienteringen førte til en uvanlig allianse mellom sultanatet, Frankrike og Storbritannia i 1854.⁹⁰ Ved hjelp av de andre europeiske stormaktene klarte ottomanene å beseire Det russiske imperiet i Krimkrigen (1853-1856) og kraftig svekke Russlands posisjon i sørøst Europa og den nære Østen.⁹¹

Svartehavets moderne historie er derfor preget av en eksistensiell kamp mellom det imperiale Russland og ottomanene. De russisk-tyrkiske krigene var en av de lengste konfliktene i Europas historie og varte sammenhengende i 69 år. Den første verdenskrigen var den siste konfrontasjonen mellom de to imperiene. Russland inngikk en allianse med Entente-maktene, mens sultanen allierte seg med Sentralmaktene. Ergo var Det russiske imperiet historisk en av de største truslene som Det ottomanske riket ble stilt ovenfor.

3.2 Sovjetunionen og den Tyrkiske republikken

3.2.1. Nye allianser? (1917-1945)

Etter at bolsjevikerevolusjonen hadde funnet sted i Russland i 1917, ble tsarens styre veltet da kommunistene tok makten. Sistnevnte trakk Russland ut av krigen og inngikk fredsavtaler med Det osmanske riket og Tyskland. For å diskreditere tsarens imperialistiske styre, offentliggjorde bolsjevikene blant annet den hemmelige Sykes-Picot-avtalen, som omhandlet fremtidig deling av ottomanenes arabiske områder.⁹² I hvilken grad dette bidro til tilnærmingen landene imellom

---

⁸⁹ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 25

⁹⁰ Baev, «Turkey and Russia», i *The Routledge Handbook of Turkish Politics*, redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019, s. 414

⁹¹ Riasanovsky, *A history of Russia*, (New York: Oxford University Press, 2011), s. 335

⁹² Nordenson, J., *Fra opprør til kaos – Midtøsten etter den arabiske våren*, Oslo: Universitetsforlaget, 2018, s. 50

er et åpent og empirisk spørsmål, men slutten på første verdenskrig og etableringen av en ny verdensorden ga muligheten til å starte det russisk-tyrkiske forholdet med blanke ark.

Den første kontakten mellom sovjeterne og den vordende kemalist-staten skjedde i mai 1919, da Mustafa Kemal støttet sovjeterne i Transkaukasus, først og fremst for å senere få militær støtte fra Sovjet mot Entente-maktene.⁹³ Selv om Mustafa Kemal, som ledet den tyrkiske uavhengighetsbevegelsen var en ideologisk motpol til bolsjevikene, stoppet ikke dette tilnærmingen landene imellom.⁹⁴ Etter første verdenskrig hadde Tyrkia og Sovjetunionen funnet en felles fiende i Entente-maktene, siden begge landene var utelukket fra fredsforhandlingene etter første verdenskrig. I mars 1921 signerte de to landene *Vennskaps og brorskaps-traktaten i Moskva*, hvor Sovjetunionen forpliktet seg til å ikke anerkjenne internasjonale avtaler som omhandlet Tyrkia hvis disse ikke hadde blitt anerkjent av den tyrkiske regjeringen. Dette gjaldt først og fremst *Sèvres-traktaten*, som oppløste Det osmanske riket og gjorde Tyrkia til en nasjonalstat, som *de facto* kun hadde mindre områder igjen i det sentrale Anatolia.⁹⁵ Til tross for at Det osmanske riket underskrev Sèvres-traktaten, fortsatte en del av den ottomanske hæren kampene under ledelsen av Mustafa Kemal, godt hjulpet av sovjeterne både fiskalt og militært. Sovjetunionen overførte til sammen 10 millioner gullrubler under den tyrkiske frigjøringskrigen.⁹⁶ Kemal ledet sine styrker mot de utenlandske styrene og klarte å gjenerobre de tapte tyrkiske kjerneområdene.⁹⁷ I 1922 ble sultanatet avviklet, og ett år senere oppstod *Den tyrkiske republikken*. En ny runde med fredsavtaler som var gunstigere for Tyrkia ble innledet og resulterte i *Lausannetraktaten*, som ble underskrevet i 1923 og dermed annullerte Sèvres-traktaten. Hovedpunktene i Lausannetraktaten stadfestet dagens tyrkiske grense, samtidig som den definerte bruk av de tyrkiske stredene. I henhold til denne avtalen hadde alle ikke-Svartehavslandene begrenset adgang til passasje, samtidig som begge sidene av stredene ble demilitarisert.⁹⁸ Tyrkia hadde dermed ikke fått rett til militær tilstedeværelse i stredene, selv hvis disse skulle beskyttes. Etter Lausannetraktaten hadde Sovjetunionen fått oppfylt sitt ønske om å holde stredene stengt. Ønsket sprang ut fra det faktum at

---

⁹³ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 51

⁹⁴ Vasiliev, A. *Russia's Middle East Policy – from Lenin to Putin*, London: Routledge, 2018, s. 17

⁹⁵ Vasiliev, *Russia's Middle East Policy*, (London: Routledge, 2018), s. 18

⁹⁶ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 51

⁹⁷ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), s. 53

⁹⁸ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 54

Svartehavsflåten ble totalvraket etter verdenskrigen og etterlot Russlands sørlige grense ubeskyttet.⁹⁹

Vennskapsavtalen mellom Sovjetunionen og Tyrkia fra 1921 ble forlenget med *Nøytralitets og Ikke-Aggresjonspakten* i 1925.¹⁰⁰ I følge avtalen forpliktet Moskva og Ankara seg til to ting: å opprettholde streng nøytralitet dersom en av de to partene skulle bli angrepet av en tredje makt; og ikke inngå noen politiske eller militære allianser som var truende mot hverandre.¹⁰¹ Mange samtidige observatører tolket dette som en motreaksjon fra den tyrkiske regjeringen etter at Folkeforbundet avga den oljerike Mosulprovinsen til Irak, som på dette tidspunktet var under britisk mandat. Ankara følte seg frarøvet viktige naturressurser og territorier, og underskrev vennskapsavtalen med Moskva påfølgende dag.¹⁰²

I 1936 hadde situasjonen imidlertid forandret seg for Tyrkia, ettersom landet nå stod sterkere. Etter sammenstøtet med Italia ville landet forhandle fram en ny avtale om bruk av stredene. Den 20. juli 1936 ble *Montreux-traktaten* signert. I forkant ønsket Sovjetunionen fri tilgang til stredene, samtidig som andre land ble nektet adgang gjennom dem. Men i stedet ble et kompromiss inngått, som tillot Svartehavslandene å sende krigsskip gjennom stredene i fredstid, med noen restriksjoner angående tonnvekten. I krigstid, hvis Tyrkia var nøytralt, kunne ingen skip passere. Hvis Tyrkia derimot selv var i krig, kunne det stenge passasjen.¹⁰³

Etter Montreux-konvensjonen forverret forholdet mellom Sovjetunionen og Tyrkia seg betydelig, ettersom Sovjetunionen ikke fikk sine ønsker helt oppfylt, blant annet krav om felles militærbase i regionen.¹⁰⁴ Flere historikere argumenterer for at Sovjetunionen var utilfreds med avtalen og at konfrontasjoner mellom Tyrkia og Sovjetunionen startet med Montreux-konvensjonen i 1936 og ikke etter andre verdenskrig, som er den vanligste antakelsen.¹⁰⁵

Ved begynnelsen av andre verdenskrig hadde forholdet mellom Tyrkia og Sovjetunionen uansett falt fra hverandre. I forkant av krigen signerte Sovjetunionen en avtale med Tyskland, mens Tyrkia signerte en avtale med Storbritannia og Frankrike. I mellomtiden

---

⁹⁹ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 54

¹⁰⁰ Vasiliev, *Russia's Middle East Policy*, (London: Routledge, 2018), s. 18

¹⁰¹ Deluca, A., *Great power rivalry at the Turkish strait – The Montreux conference and conventions*, New York: East European Monographs, 1981, s. 11

¹⁰² Deluca, *Great power rivalry at the Turkish straits*, (New York: East European Monographs, 1981), s. 12

¹⁰³ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 64

¹⁰⁴ Calis, S., *Turkey's Cold War – foreign policy and western alignment in the modern republic*, London: I.B. Tauris, 2017, s. 24

¹⁰⁵ Calis, *Turkey's Cold War*, (London: I.B. Tauris, 2017), s. 13

ble Ankara mer og mer bekymret over russernes tradisjonelle og ekspansjonistiske oppførsel, særlig etter at Finland ble invadert.¹⁰⁶ Etter at Tyskland angrep Sovjetunionen, erklærte Tyrkia seg nøytral og gikk ikke inn i krigen før i februar 1945, da den nesten var over.

Tyrkias forhold til Sovjetunionen gjennom første halvdel av det tjuende århundre blir vanligvis kronologisk delt inn i tre perioder: - 1) rivalisering og krig (inntil slutten av den første verdenskrig); - 2) vennskap og samarbeid (mellomkrigstiden); - 3) og trusseloppfatning og fremmedgjøring.¹⁰⁷

3.2.2. Konflikten om de tyrkiske stredene (1936-1956)

Historisk har Det Ottomanske- og Det russiske imperiet vært uenige om bruken av de tyrkiske stredene. Selv russiske liberale argumenterte ved inngangen til det 20. århundre at kontroll over Bosporos-stredet var av vital nødvendighet for imperiet. I 1908 fremmet den russiske utenriksministeren Aleksandr Izvolskij at Russland burde «oppfylle sine historiske mål i den tyrkiske Østen» og presenterte en mulighet for intervensjon for å sikre seg Bosporos og Dardanellene. Selv om forslaget ble avvist, synliggjorde det bekymringene rundt de tyrkiske stredene,¹⁰⁸ ettersom den voksende russiske økonomien ble mer og mer avhengig av eksport av varer via Svartehavet.¹⁰⁹ Senere, i det 20. århundre var det nettopp denne passasjen som ble den største konflikten mellom Sovjetunionen og Den tyrkiske republikk. Den amerikanske admiralen, og en av grunnleggerne av klassisk geopolittikk, Alfred Thayer Mahan påpekte i 1900 at «Russland ville søke å bruke sin landmakt for å sikre bedre tilgang til havet».¹¹⁰

Til tross for den vennskapelige tilnærmingen mellom Tyrkia og Sovjetunionen på 1920-tallet viste russiske krav rundt de tyrkiske stredene seg å være permanente. Etter Lausannetraktaten hadde Sovjetunionen fått oppfylt sitt ønske om å holde stredene stengt. Ønsket sprang ut fra det faktum at Svartehavsflåten ble totalvraket etter verdenskrigen og etterlot Russlands sørlige grense ubeskyttet.¹¹¹ Men i forkant av Montreux-forhandlingene

---

¹⁰⁶ Calis, *Turkey's Cold War*, (London: I.B. Tauris, 2017), s. 27

¹⁰⁷ Cos, K., Bilgin, P., "Stalin's Demands: Constructions of the "Soviet Other" in Turkey's foreign policy, 1919-1945", *Foreign Policy Analysis*, No. 6, 2010, s. 44

¹⁰⁸ Reynolds, M., *Shattering Empires – The Clash and collapse of the Ottoman and Russian Empires 1908-1918*, Cambridge: Cambridge university press, 2011, s. 29

¹⁰⁹ Reynolds, *Shattering Empires*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), s. 28

¹¹⁰ Berryman, «Geopolitics», s. 60

¹¹¹ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 54

ønsket Sovjetunionen eksklusiv tilgang til stredene og felles militærbase med Tyrkia rundt disse, samtidig som andre land ble nektet adgang gjennom dem. Når dette ikke ble innfridd forverret forholdet seg betraktelig.¹¹²

Med Tyskland i ruiner steg Sovjetunionen frem som en potensiell hegemon i Europa etter andre verdenskrig. I lys av dette forsøkte Stalin mest mulig å øke Sovjetunionens innflytelse, uten å fremprovosere en direkte konfrontasjon med USA og dets allierte.¹¹³ Politikken som Sovjetunionen førte i den kalde krigens spede begynnelse kan karakteriseres som *forsiktig ekspansjonisme*, og Tyrkia var blant dens hovedmål.¹¹⁴

Spørsmålet om stredene kom opp under Jaltakonferansen i februar 1945. Da benyttet Sovjetunionen på nytt anledningen til å reise spørsmål om dets skjebne. Ifølge stenogrammet fra konferansen sa Stalin følgende om Montreuxtraktaten:

Han (Stalin) sier at avtalen var nå utdatert. (...) Under Montreuxkonvensjonen har tyrkerne rett til å stenge stredene ikke bare i krigstid, men også hvis det er en krigstrussel. (...) Avtalen trenger å revideres. (...) Han sier at det er umulig å akseptere en situasjon der Tyrkia har «et grep om Russlands hals».¹¹⁵

7 juni 1945 henvendte folkekommissæren for utenrikssaker Vjatsjeslav Molotov seg til den tyrkiske ambassadøren i Moskva med et ønske om kontinuitet i det vennlige forholdet mellom landene. For å opprettholde denne kontinuiteten måtte disse kravene innfris: 1) Kars- og Ardahan provinsene måtte tilbakeføres til Sovjetunionen; 2) etableringen av felles militærbase rundt Istanbul og Çanakkale, samt fri passasje for Svartehavslandene; 3) en ny bilateral avtale, utelukkende inngått mellom Tyrkia og Sovjetunionen rundt bruken av stredene.¹¹⁶ For å underbygge disse ønsker ble sovjetiske styrker til og med beordret til den tyrkiske grensen. Men Sovjetisk kontroll over stredene ble aldri realisert ettersom USA var fast bestemt på å forhindre sovjetisk ekspansjon i det østlige Middelhavet.¹¹⁷ Noen uker etter uttalte Molotov at vennskapsavtalen mellom Tyrkia og Sovjetunionen fra 1925 ikke skulle fornyes.

---

¹¹² Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 64

¹¹³ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 198

¹¹⁴ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 199

¹¹⁵ FRUS: The Conference at Yalta and Malta, 1945, s. 903, fritt oversatt fra engelsk til norsk

¹¹⁶ Cos, "Stalin's Demands", s. 43

¹¹⁷ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York: W.W. Norton & Company, 2014), s. 199

Tyrkia avsto forslaget i frykt for landets omgjøring til en satellittstat.¹¹⁸ Sovjetiske ønskene ble ikke innfridd, og noen forsøk på diplomatisk korrespondanse førte aldri noe sted.

Ifølge mange amerikanske kilder ble Stalins krav på de tyrkiske stredene en av de utløsende faktorene for den kalde krigen.¹¹⁹ Da den originale Montreuxtraktaten hadde gått ut i 1956, ble den ansett for å bli automatisk fornyet, siden ingen av de som undertegnet avtalen hadde offisielle søknader om justeringer.¹²⁰

3.2.3 Den kalde krig

Etter andre verdenskrig klarte Sovjetunionen å etablere seg som en ny supermakt, mens Tyrkia på sin side utnyttet den nye verdensordenen til å opprettholde sin suverenitet ved å alliere seg med Sovjetunionens motstykke – NATO. Calis (2017) argumenterer for at tyrkiske beslutningstakere, som respons til russiske krav, utnyttet den sovjetiske trusselen mot Tyrkia for å få plass i de vestlige organisasjonene som ble etablert etter krigen, og så på den som en mulighet til å realisere sine historiske ambisjoner om å bli en moderne og fremtidsrettet stat, som Europa måtte forholde seg til som en likeverdig.¹²¹ På den ene siden ga den kalde krigen Tyrkia muligheten til å integrere seg med vestlige land og søke beskyttelse fra Sovjetunionen. På den andre siden la den kalde krigen til rette for tyrkisk integrasjon, fordi Vesten i sin helhet for første gang trengte dette muslimske landet like mye som Tyrkia trengte Vesten.¹²² Hale (2000) argumenterer derimot for at tyrkisk avgjørelse om å bli med i den vestlige leiren var uunngåelig. Nøytralitet ble ikke sett på et levedyktig alternativ for Tyrkia under tidens omstendigheter. Ikke desto mindre var frykten for at Sovjetunionen kunne prøve å annektere Tyrkia i håp om å kontrollere stredene fremdeles den viktigste enkeltårsaken til Tyrkias NATO-medlemskap.¹²³

Etter en strategisk gjennomgang av situasjonsutviklingen rundt det østlige Middelhavet foreslo president Harry Truman til Kongressen at USA skulle påta seg byrden med ledelse, ikke bare gjennom spesifikke tiltak (Marshallhjelpen, Truman-doktrinen til Tyrkia og Hellas), men gjennom et bredere engasjement «for å støtte frie folk som motstår forsøk på (...) utvendig

---

¹¹⁸ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 112

¹¹⁹ Vasiliev, *Russia's Middle East Policy*, (London: Routledge, 2018), s. 23

¹²⁰ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 122

¹²¹ Calis, *Turkey's Cold War*, (London: I.B. Tauris, 2017), s. 13

¹²² Calis, *Turkey's Cold War*, (London: I.B. Tauris, 2017), s. 11

¹²³ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 137

press». ¹²⁴ I 1947 godkjente den amerikanske kongressen Truman-doktrinen for Tyrkia, og i 1948 ble landet med i Marshallhjelpen, noe som senere ble sett på som et av vendepunktene i den kalde krigen. ¹²⁵ I 1950 søkte Tyrkia for første gang medlemskap i NATO uten hell. I 1951 sendte Tyrkia 4500 soldater for å være med i FN-styrkene i Koreakrigen, med klar støtte til den vestlige leiren. ¹²⁶ Allerede ett år senere, i 1952, ble landet fullt medlem i den nordatlantiske alliansen.

I oktober 1959 vedtok den amerikanske og tyrkiske regjeringen installasjonen av 15 Jupiter ballistiske langdistansemissiler utstyrt med kjernefysisk våpen på tyrkisk territorium. Missilene ble installert på en base nær Izmir i 1961, men ble ikke operasjonelle før våren 1962. Missilene var eid av Tyrkia, men USA opprettholdt ansvaret for kjernevåpnene, slikt at de kunne bli brukt kun med felles tillatelse fra både tyrkisk og amerikansk regjering. Dette falt selvsagt dårlig i jord hos Sovjetunionen og installasjonen ble brukt som pressmiddel under Cuba-krisen, med krav om tilbaketrekning av Jupitermissilene fra tyrkisk jord. De sovjetiske missilene ble trukket tilbake fra Cuba 28. oktober, kun med oppfylt krav om amerikansk opphevelse av Cuba-blokaden. Likevel ble den siste Jupiter-missilen fjernet fra Tyrkia i 1963 og det ble annonsert at disse skulle erstattes av atomvåpenubåter av typen Polaris. Med dette kunne det sovjetisk-tyrkiske forholdet stabiliseres, og den første tyrkiske delegasjonen siden 1932 ble sendt til Moskva. ¹²⁷ På midten av 60-tallet minsket Tyrkias frykt for Sovjetunionen som militær hovedtrussel, ettersom øst-vest konflikten skiftet gradvis fra Europa til Afrika, Sørøst Asia og Midtøsten. ¹²⁸

I etterkrigstiden opplevde Tyrkia sterke trusler fra det sovjetiske styret når det gjaldt Stalins territorielle krav og tilgangen til stredene. Likevel klarte det post-stalinistiske forholdet mellom Tyrkia og Sovjetunionen å stabilisere seg relativt og landene oppnådde delvis samarbeid. ¹²⁹ Selv om den marxistisk-leninistiske doktrinen ga uttrykk for å diktere konfrontasjoner med den ikke-kommunistiske verdenen var den sovjetiske utenrikspolitikken

---

¹²⁴ Donaldson, R., Noguee, J., *The foreign policy of Russia – changing systems, enduring interests*, New York: M.E. Sharpe, 2009, s. 75

¹²⁵ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 116

¹²⁶ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 118

¹²⁷ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 132-136

¹²⁸ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 146

¹²⁹ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009), s. 314

aldri så ensporet som mange av samtidige beskrev den som. Andre faktorer førte til langt mer komplekse relasjoner.¹³⁰

I 1972 signerte Tyrkia og Sovjetunionen *Erklæring om prinsipper for gode naboforhold*, som følge av at Sovjetunionen hadde skiftet syn på Kypros-konflikten mellom Tyrkia og Hellas. Hale argumenterer for at det var et forsøk fra sovjetisk side på å stoppe den greske overtakelsen av Kypros, ettersom dette kunne føre til etableringen av amerikanske baser på øyen. Denne konflikten satte for første gang en offentlig debatt i Tyrkia om hvorvidt landet faktisk burde være NATO-medlem.¹³¹ Utover 1970-tallet forverret forholdet mellom Tyrkia og USA seg. Men allerede mot slutten av tiåret, da de globale spenningene mellom stormaktene ble mer intense, ble Tyrkias rolle i den vestlige alliansen viktigere, ettersom Tyrkia nå var den eneste allierte i den tidligere *CENTO* (Bagdadpakten, signert i 1955, bestående av Iran, Irak, Tyrkia, Pakistan og senere Storbritannia og USA). Naturligvis førte styrkningen av bånd mellom USA og Tyrkia til en forverret relasjon mellom Ankara og Moskva. Den sovjetiske invasjonen av Afghanistan ble sterkt kritisert fra tyrkisk hold. Faktorene som sovjetisk militærstøtte til det syriske regimet, samtidig med militær opptrapping i Kaukasus på begynnelsen av 1980-årene, hjalp heller ikke på forholdet.¹³² Det kjølige forholdet fortsatte fram 1985. Etter 1985 forbedret det seg særlig på den økonomiske fronten. Sovjetunionen begynte å eksportere gass til Tyrkia, via Bulgaria, mens tyrkiske entreprenører signerte store kontrakter i Sovjetunionen. Tyrkia utstedte to store lån til Sovjetunionen på 150 millioner dollar hver.¹³³

3.3 Den russiske føderasjonen (1991-2015)

3.3.1. Den nye geopolitiske realiteten

Den kalde krigen var kjennetegnet av et *bipolart* internasjonalt system, som, i motsetning til et *multipolart*, er dominert av to *blokker*, der hver av dem er ledet av stormakt (i dette tilfellet støttet Tyrkia USA, mens Sovjetunionen selv var en stormakt). Slutten på den kalde krigen og Sovjetunionens konstitusjonelle oppløsning (1989-1991) innledet en ny æra i forholdet mellom Tyrkia og den nå Russiske føderasjonen. Den tidligere Sovjetunionen ble til 15 suverene

---

¹³⁰ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009s. 1

¹³¹ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 151

¹³² Vasiliev, *Russia's Middle East Policy*, (London: Routledge, 2018),s. 111-112

¹³³ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 166-167

arvtakerstater, hvorav 12 av disse valgte å organisere seg i Samveldet av uavhengige stater (SUS). Med systemskiftet i Russland kom også en ny offisiell utenrikspolitisk strategi. Den ble utviklet av Boris Jeltsins administrasjon, og senere videreført i en revidert utgave under Vladimir Putin. I denne har de tidligere sovjetiske statene blitt gitt en høy prioritet. I henhold til dette var et utenrikspolitisk hovedformål å opprettholde sikkerheten på territorier til de tidligere sovjetrepublikkene, ved å skjerme disse fra regionale konflikter og truende bevegelser. Gitt den strategiske naturen av energiresursene i sentralasiatiske og kaukasiske republikker, har Russland definert sine sikkerhetsinteresser defensivt og ut ifra ønsket om å forhindre utenlandsk innflytelse i disse områdene.¹³⁴

Tyrkia skiller seg ut i regionen ettersom landet deler grense med flere tidligere sovjetrepublikker. Siden russisk utenrikspolitikk siden 1991 i stor grad har bestått av forsøk på å opprettholde innflytelse i tidligere sovjetiske medlemsland, har Tyrkia blitt sett på som en potensiell konkurrent i området.¹³⁵ For med Sovjetunionens oppløsning måtte også Ankara reorientere sin utenrikspolitikk overfor alle de nye statene. Baev (2020) hevder at Tyrkia ønsket en ny start med gode naboforhold, men også innflytelse i den postsovjetiske sfæren. Nye horisonter ga grobunn for en visjon om en *tyrkisk verden* som strakte seg fra Adriaterhavet til den Kinesiske mur. Det ble derfor satset på tettere politiske bånd med Aserbajdsjan, Kazakhstan, Tadsjikistan, Turkmenistan og Usbekistan, under slagordet «*én nasjon, seks stater*».¹³⁶ På begynnelsen av 1990-tallet ble Tyrkia av Vesten sett på som et sekulært, demokratisk og markedsorientert land – med andre ord en slags rollemodell for utviklingen av de nyetablerte post-sovjetiske statene, hvor mesteparten av befolkningen hadde etniske og lingvistiske bånd til tyrkerne.¹³⁷

Sovjetunionens oppløsning gikk fredelig for seg, med unntak av påfølgende væpnede konflikter i Kaukasus og Tadsjikistan. Tyrkias tilnærming til disse konfliktene bar preg av forsiktighet. Russland påtok seg hovedansvaret for konflikthåndteringen, men oppnådde kun delvis suksess. Intervensjonene bidro til å hindre eskalering av vold, men mislyktes i å levere langvarige løsninger.¹³⁸ Den eneste konflikten hvor Tyrkia indikerte en eventuell direkte innblanding var Nagorno Karabakh (1991-1994) på grunn av Armenias forsprang i krigen.

---

¹³⁴ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009), s. 271

¹³⁵ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009), s. 313

¹³⁶ Baev, "Turkey and Russia", s. 415

¹³⁷ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009), s. 314

¹³⁸ Baev, "Turkey and Russia", s. 415

Russland støttet på dette tidspunktet Armenia med våpen og drivstoff. Sannsynligvis kjempet også russiske soldater på den armenske siden.¹³⁹ Tyrkia på sin side støttet Aserbajdsjan og utløste økonomisk embargo overfor Armenia, samtidig som det stengte grensene mot landet. Selv om den tyrkiske opinionen sympatiserte med de muslimske Asererne, kunne ikke regjeringen tilby mer enn moralsk og økonomisk støtte i frykt for en væpnet konflikt med Armenia, ettersom den raskt kunne utvikle seg til en direkte tyrkisk-russisk krig.¹⁴⁰ Denne rivaliseringen mellom Tyrkia og Russland på et annet lands territorium eskalerte aldri til full konflikt, og våpenhvilen mellom de aserbajdsjanske og armenske partene ble signert i 1994. Ved begynnelsen av den første tsjetsjenske krigen i 1994 ble Russlands evne til å støtte armenere i Nagorno Karabakh svekket, men Tyrkia opprettholdt en forsiktig distanse til konflikten, til tross for misnøye med den russiske håndteringen av konflikten i Tsjetsjenia.¹⁴¹ Tyrkiske myndigheter passet på å ikke støtte noen av de antirussiske grupperingene i konflikten, selv om de sympatiserte med den muslimske befolkningen i landet. Dette var dog mye motivert av frykten for at Russland til gjengjeld ville støtte kurdiske grupperinger i Tyrkia. For å sikre disse intensjonene ble det i 1995 signert en sikkerhetsprotokoll om samarbeid mot terrorisme og organisert kriminalitet, med implikasjoner om at landene vil avstå fra involvering i enten den kurdiske eller tsjetsjenske konflikten.¹⁴²

Et annet område der Russland og Tyrkia engasjerte seg indirekte i en pågående konflikt var Balkankrigene, der Moskva helt fra begynnelsen av konflikten i Bosnia var delaktig i FNs fredsinnsett. Den russiske opinionen favoriserte Serbia, men Kreml samarbeidet likevel med NATO om implementeringen av den stabiliserende operasjonen.¹⁴³ Det var først Kosovo, i 1999, som markerte en skillelinje i Russlands forhold til konflikten, da NATO gikk til luftangrep mot Serbia i 1999 uten et eksplisitt mandat fra FNs sikkerhetsråd. Mange russere så på Kosovo som en analogi til Tsjetsjenia og spekulerte i hvorvidt NATOs handlinger kun var en oppvarming til en fremtidig krig for menneskerettigheter i Tsjetsjenia.¹⁴⁴ Tyrkia inntok en forsiktig tilnærming i Bosniakrigene, men hadde et mye klarere standpunkt under bombingene av Kosovo og Beograd, i favør av den muslimske befolkningen.¹⁴⁵ Moskva på sin side noterte

---

¹³⁹ Kruger, H., *The Nagorno-Karabakh Conflict – A Legal Analysis*, London: Springer, 2010, s. 22

¹⁴⁰ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 270

¹⁴¹ Baev, "Turkey and Russia", s. 415

¹⁴² Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 268

¹⁴³ Baev, "Turkey and Russia", s. 415

¹⁴⁴ Asmus, R., *A little war that shook the world*, New York: Palgrave, 2010, s. 91

¹⁴⁵ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 261

at Ankara bidro med både soldater og fly til NATO-bombingen av det tidligere Jugoslavia.¹⁴⁶ Baev (2020) understreker at til tross for Tyrkias og Russlands kolliderende standpunkter og agendaer i konfliktene kom det bilaterale forholdet bedre ut av konflikten enn en kunne forvente.¹⁴⁷ Begge sidene var forsiktige og unngikk åpen involvering i det andre landets innenriksanliggende, og ble aldri hovedsponsorer av opprørske bevegelser på hverandres territorier.¹⁴⁸

Russisk politikk mot Tyrkia har variert som et resultat av skiftende politiske tendenser i Moskva, ettersom de vestvendte og nasjonalistene har konkurrert om retningen russisk utenrikspolitikk skal ta. Boris Jeltsins primære mål i utenrikspolitikken var å skape et ikke-truende eksterne miljø, som ville være mest gunstig for landets interne økonomiske og politiske utvikling.¹⁴⁹

3.3.2. Tyrkia som ny samarbeidspartner

Selv om Tyrkia potensielt kunne utgjøre en trussel når det gjaldt områder av geopolitisk og økonomisk betydning for Russland, forble relasjonen mellom de to landene fredelig. Donaldson forklarer dette med to parallelle utviklinger. Den ene grunnen er at ledere for de nyetablerte sentralasiatiske landene ikke ga noen tegn til å avbryte sine tette bånd til Moskva til fordel for tyrkisk patronasje. Den andre grunnen er at Russland selv hadde rukket å utvikle tette økonomiske og sikkerhetspolitiske bånd til Tyrkia. I mars 1993 annonserte Russland salg av helikoptre og pansret personellkjøretøy til nasjonale tyrkiske politistyrker til en verdi av 75 millioner dollar. For første gang hadde et NATO-land kjøpt russisk forsvarsutstyr. Dette ble etterfulgt av et tyrkisk lån til Russland til en verdi av \$ 350 millioner, og samtidig en restrukturering av Russlands gjeld til Tyrkia.¹⁵⁰

Fra et økonomisk perspektiv befant Tyrkia seg, etter Russlands fastslåing av sine nye territorielle grenser, omringet av mindre arvtakerstater som oppstod rundt Svartehavet, Sentral Asia og Kaukasus. Disse var nå svakere enn selve Tyrkia, både militært og økonomisk.¹⁵¹ For første gang i nyere historie delte ikke Russland og Tyrkia lenger landegrense, men ble derimot tettere knyttet til hverandre av økonomiske bånd. En viktig skillelinje i forholdet ble Russlands

---

¹⁴⁶ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 264

¹⁴⁷ Baev, "Turkey and Russia", s. 415

¹⁴⁸ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 269

¹⁴⁹ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: Routledge, 2019), s. 11

¹⁵⁰ Donaldson *The foreign policy of Russia*, (New York: Routledge, 2019), s. 314

¹⁵¹ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 191

overgang fra plan- til markedsstyrt økonomi. Fra å være et lukket land gikk Russland nå over til å bli et åpent og attraktivt marked for både tyrkiske og andre aktører. I 1998 nådde den tyrkiske handelen med SUS 12,7 % av den totale eksporten. Innenfor SUS var Russland definitivt den største handelspartneren. Til tross for den økonomiske krisen i 1998 ble Russland nå det nest største eksportmarkedet for Tyrkia. Ved utgangen av 1997 hadde tyrkiske entreprenørselskaper vunnet kontrakter for rundt \$ 5 milliarder i Russland. Selv om den russiske importen til landet ikke var like høy, hadde Russland allerede da begynt å eksportere energi til Tyrkia, samtidig som det videre potensialet var stort.¹⁵²

3.3.3. Energiinteresser

Ved slutten av 1990-tallet stod Tyrkia overfor et økonomisk problem som senere fikk betydelig innvirkning for dets utenrikspolitikk. På grunn av dets mangel på egne karbonreserver, mer spesifikt olje og gass, var energideficit et mulig utfall.¹⁵³ Mot slutten av tiåret steg den totale energietterspørselen med 10 % hvert år, og økningen var forventet å fortsette inn i neste århundre. Et godt eksempel på problemet var Tyrkias forbruk av naturgass, som vokste fra 1,2 milliarder kubikkmeter i 1988 til de forventede 13 milliarder kubikkmeter i 1999, med prognoser om et årlig forbruk av 50 milliarder ved utgangen av 2010.¹⁵⁴ Med andre ord hadde Tyrkia et sterkt behov for nye gassrør for å møte etterspørselen fra sin egen økonomi. Noe av gassen ble importert i flytende form (flytende naturgass – LNG), selv om det normalt sett er mer økonomisk gunstig å bygge et gassrør direkte til produserende land. I 1999 var kun ett slikt rør operativt. Gassen kom fra Russland, via Bulgaria, gjennom et rør som ble innviet i 1987.¹⁵⁵ Selv om Tyrkia ønsket å diversifisere sine kilder av naturgass, var det sannsynlig at Russland ville forbli hovedleverandøren. Under en avtale signert i 1997 ble de to regjeringene enige om å oppgradere de eksisterende rørene til større kapasitet. Senere samme år ble gassrørprosjektet *Blue Stream* satt i gang. Gassrørene skulle gå direkte under Svartehavet til den tyrkiske havnen i Samsun, og videre til Ankara.¹⁵⁶ Jeg returnerer til betydningen dette fikk for russisk-tyrkiske relasjoner senere i oppgaven, ettersom Tyrkias energietterspørsel er betydningsfull i forståelsen av dynamikken mellom de to landene.

---

¹⁵² Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 267

¹⁵³ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 211

¹⁵⁴ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 212

¹⁵⁵ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 212

¹⁵⁶ Hale, *Turkish foreign policy*, (London: Frank Cass, 2000), s. 267

3.3.4. 2000-tallet

Store deler 1990-tallet var det ingen som så på Russland som en trussel. Hvis den kalde krigen var kjennetegnet av *bipolarisme*, kunne 1990-tallet og deler av 2000-tallet klassifiseres som et *unipolart internasjonalt system*, med én dominerende makt – USA.¹⁵⁷ Men NATOs gradvise inkludering av tidligere medlemmer av Warszawapakten ble det mest omstridte problemet i forholdet mellom Russland og USA.¹⁵⁸ NATOs ekspansjon i Øst-Europa brakte nemlig USAs militære makt til Russlands naboland. I et slikt lys førte USAs utvidelse av sin innflytelse til en klart uttrykt defensiv respons fra Russland. Disse trekkene har kjennetegnet forholdet mellom Russland og Vesten siden begynnelsen av 2000-tallet.¹⁵⁹ Samtidig ble forholdet mellom Russland og Vesten også forverret av håndteringen av Kosovokrigen.¹⁶⁰ På Sikkerhetskonferansen i München i 2007 uttalte Vladimir Putin følgende:

Hva innebærer en unipolar verden? Uansett hvordan vi pynter på dette begrepet, betyr det til syvende og sist bare en ting: det er ett maktsenter, ett sentrum for beslutningstaking. (...) Og dette er til slutt ødeleggende ikke bare for alle som er innenfor dette systemet, men også for selve suveren (beslutningstakeren), fordi det ødelegger ham innenfra.¹⁶¹

Grunnene for det russiske utenrikspolitiske skiftet er godt empirisk illustrert tidligere, men det er utvilsomt at ambisjonene om en felles politisk og økonomisk europeisk verden fra Lisboa til Vladivostok begynte å slå sprekker fra tidlig 2000-tallet, og at den russiske – tyrkiske relasjonen på nytt måtte balanseres langs internasjonale politiske konfliktlinjer.

3.3.5. Georgia

Med Putins inntog i Kreml inntok den russiske utenrikspolitikken en stadig mer egenrådig og antivistlig karakter. Samtidig strammet Erdogan sitt grep om Tyrkia. Den gradvise konsolideringen av to autoritære regimer gjorde dem ikke til umiddelbare venner og den

---

¹⁵⁷ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009), s. 246

¹⁵⁸ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009), s. 260

¹⁵⁹ Roberts, K., "The United States" I *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge, 2018, s. 237

¹⁶⁰ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: M.E. Sharpe, 2009), s. 285

¹⁶¹ Kremlin, «Vistuplenie i diskussia na Munhenskoj konferentsii po voprosam politiki bezopastnosti», 10.02.2007, <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

russisk-georgiske krigen i august 2008 bød på den første testen av deres forhold.¹⁶² Den egentlige grunnen for den russisk-georgiske krigen var Georgias ønske om å løsrive seg fra Moskvas innflytelse og bli en del av den demokratiske vesten, med eventuelt NATO- og EU-medlemskap i sikte. Moskva på sin side var fast innstilt på at Georgia skulle forbli i den russiske innflytelsessfæren.¹⁶³ Den russisk-georgiske krigen varte i fem dager, men avslørte en neo-imperialistisk side ved russisk utenrikspolitikk, som tangerte revisjonisme. For første gang siden den kalde krigen brukte Russland militærmakt ovenfor sine naboer for å forfølge sine interesser.¹⁶⁴ Ankara, som siden Sovjetunionens fall hadde pleiet militære bånd med Georgia, var sjokkert over Moskvas bruk av militærmakt, men avstod fra både protester og gjengjeldende tiltak.¹⁶⁵ NATO, som Tyrkia også er medlem av, gjorde heller ikke stort for å bistå Georgia.¹⁶⁶ Russlands korte involvering i denne krigen synliggjorde bruddet i utenrikspolitikken som Russland forførte siden 1991. Seks år senere gikk russiske styrker på nytt i et annet lands territorier, men denne gangen for å annektere det.

3.3.5. Krimannekteringen

I mars 2014 tok Russland kontroll over Krimhalvøya med bruk av militærstyrker. Deretter ble det avholdt et referendum om hvorvidt befolkningen på den ukrainske halvøya ville være en del av Russland. 97 % av befolkningen på Krim stemte ja, og halvøya ble formelt til et av Russlands føderasjonssubjekter, og deretter til en egen føderal region. Valget ble ikke internasjonalt anerkjent og 13 av de 15 medlemmene i FNs sikkerhetsråd stemte for å anse folkeavstemningen som illegitim.¹⁶⁷

I etterkant av Krimannekteringen, i midten av mars 2014, utplasserte Russland infanteri, i form av luft- og Spetznaz styrker, langs grensene til NATO land fra Arktis til Svartehavet. Disse store uventede øvelsene illustrerte omfanget av den militære styrken. I april 2014 suspenderte NATO i protest mot russiske handlinger alle praktiske relasjoner med Moskva gjennom organisasjonen NATO-Russland- rådet (NRC).¹⁶⁸ NATO støttet Ukrainas territoriale

---

¹⁶² Baev, "Turkey and Russia", s. 415

¹⁶³ Asmus, *A little war that shook the world*, (New York: Palgrave, 2010), s. 216

¹⁶⁴ Asmus, *A little war that shook the world*, (New York: Palgrave, 2010), s. 5

¹⁶⁵ Baev, "Turkey and Russia", s. 416

¹⁶⁶ Asmus, *A little war that shook the world*, (New York: Palgrave, 2010), s. 5

¹⁶⁷ FN-sambandet, "Ukraina", 14.06.2021, <https://www.fn.no/Konflikter/Europa/ukraina>

¹⁶⁸ Gardner, H., "The Russian annexation of Crimea: regional and global ramifications", i *European Politics and Society*, 17:4, 2016, s. 492

integritet i dets internasjonalt anerkjente grenser, selv om Ukraina ikke er selv er medlem av NATO, og dermed ikke krever implementeringen av sikkerhetsgarantier i Artikkel V.¹⁶⁹

Tyrkia befant seg i en prekær situasjon i 2014. Som NATO-medlem ble Tyrkia først konfrontert med den russiske intervensjonen i Georgia i 2008 og deretter nok en gang da Russland annekterte Krim i 2014. Ankara måtte balansere forholdet med Moskva ved å nekte å anerkjenne den russiske annekteringen av halvøyen, samtidig som den nektet å engasjere seg i den økonomiske sanksjoneringen som var igangsatt av USA og EU. Likevel begynte forholdet mellom Tyrkia og Russland å forverres ytterligere da Ankara uttalte sin bekymring for diskriminering av Krimtatarene, en befolkning som er etnisk tyrkisk. Ankara uttrykte også sin misnøye ovenfor at Moskva støttet armenske påstander om folkemord ovenfor armenerne under første verdenskrig. Moskva brakte Armenia ikke kun inn i Den kollektive sikkerhetspakten (CSTO – Russisk motsvar til NATO), men også i Den Eurasiske økonomiske union i 2015, og på denne måten strammet ytterligere grep på regionen.¹⁷⁰

Den russiske annekteringen av Krim og den skjulte intervensjonen i Øst-Ukraina i 2014, etterfulgt av intervensjonen i Syria i 2015, avslørte NATOs, EUs og Russlands manglende evne til å forhandle frem en ny sikkerhetsløsning.¹⁷¹ Hall Gardner (2016) påpeker at den vestlige alliansen kunne ha vært mer inkluderende, ved å ta hensyn til Moskvas geostrategiske og økonomiskpolitiske interesser, slik det i utgangspunktet ble foreslått ved utgangen av den Kalde krigen. Gardener argumenterer for at det vestlige alliansen ble utvidet på fire områder (*quadruple enlargement*); nye medlemsland i den Europeiske unionen, nye medlemsland i NATO, utvidelsen av den amerikanske militære- og økonomiske innflytelsen, og økningen i sunnittisk islamisme som var i direkte konflikt med russiske innenriksk- og utenrikspolitiske interesser. I tillegg til finansiering gjennom sort- og gråmarked-aktivitet, ble disse bevegelsene også finansiert enten gjennom privat eller statlig støtte fra Saudi Arabia og Gulfstatene, men også Tyrkia.¹⁷² Ved å annektere Krim i 2014 har Russland utelukket at EU og NATO har kunne bruke området til å projisere makt i regionen gjennom Svartehavet og Sevastopol, i strid med russiske interesser. I tillegg håpet Moskva på å ekspandere sin innflytelse over det sørlige Ukraina, Asovhavet, Kertsjsundet, de nordlige områdene i Svartehavet – Nord og Sør-Kaukasus og videre mot Balkan og østlige Middelhavet. Et annet viktig element i annekteringen er

---

¹⁶⁹ Gardner, "The Russian annexation of Crimea", s. 493

¹⁷⁰ Gardner, "The Russian annexation of Crimea", s. 498

¹⁷¹ Gardner, "The Russian annexation of Crimea", s. 490

¹⁷² Gardner, "The Russian annexation of Crimea", s. 490

beskyttelsen av det russiske energisenteret Novorossijsk og begrensningen av ukrainsk energi- og ressursutvikling.¹⁷³ Spillet om den svartshavnære byen Novorossijsk drøftes nærmere i kapittelet om energi.

3.4. Delkonklusjon

I dette kapittelet har jeg vist at Russland og Tyrkia har måttet forholde seg til hverandre gjennom flere hundre år. Territorielle strider, tilgang på geostrategiske posisjoner og alliansebygging har vært blant hovedtendensene. Selv om forholdet i stor utstrekning har vært preget av konflikter, finnes det flere eksempler på at landene har valgt pragmatisk samarbeid og respekt for hverandres interesser. Blant disse er russernes støtte til sultanatet under Mehmed Alis trussel, samarbeidet mot ententemaktene etter første verdenskrig, 1990-tallets økonomiske handelsavtaler, og den pågående konflikten i Syria. Sistnevnte strid er temaet for neste kapittel.

4. Den regionale konteksten i 2011-2015

Under den kalde krigen spilte Sovjetunionen en viktig rolle i Midtøsten ved å støtte regionale stormakter fiskalt, militært eller politisk, dette for å balansere vestens dominans. Dette gjaldt for eksempel Syria, som alltid har stått i motsetning til NATO, og Egypt, som i lange perioder har vært i opposisjon til vestlige alliansers dominans i regionen.

Med Sovjetunionens oppløsning forsvant imidlertid Russlands status som stormakt i Midtøsten. Under president Putin har Russlands tilstedeværelse i regionen økt betydelig. Dette skjøt fart etter 2003-2004, da Russland så et mulighetsvindu grunnet USAs krigføring i Irak. Den nye politikken gikk ut på å etablere gode relasjoner med alle aktørene i regionen.¹⁷⁴ Under en Midtøsten-konferanse, holdt av den russiske tenketanken Valdai i 2009, ble Midtøsten definert som vitalt viktig for mange nasjoner grunnet dens energirike ressurser. Samtidig ble det understreket at den amerikanske moderniserings- og demokratiseringstilnærmingen i regionen hadde slått feil og kun bidratt til det motsatte av det som var hensikten. Heller enn å fremme demokrati hadde USAs inngripen ført til at konservative og radikale krefter hadde fått betydelig bredere oppslutning.

En viktig konklusjon var, som Valdai-klubben hevdet, at det som et resultat av globaliseringen og slutten på en bipolar verdensorden hadde oppstått et ideologisk vakuum, og

---

¹⁷³ Gardner, "The Russian annexation of Crimea", s. 491

¹⁷⁴ Magen, Z., «Russia and the Middle East», Tel Aviv: Institute for National Security Studies, 2013, s. 31

at det hadde foregått et skifte i favør av nasjonalisme og religiøse praksiser.¹⁷⁵ I sin rapport fra 2010 konkluderte Trenin med at Midtøsten ville være viktig for Moskva av flere grunner. Analysen var basert på renskåret realisme. Den første er den fysiske nærheten. Den andre er den muslimske faktoren i RF, ettersom en syvendedel av landets voksende populasjon er muslimer. Den tredje er at i lys av religiøs og politisk turbulens innad i den muslimske verden, har radikale og militante krefter fra Midtøsten krysset grensen til Nord Kaukasus. Den fjerde er regionens energirikdom. Russland, som selv er et energiproduserende land, ser etter muligheter sør for sine grenser. Den femte er at Russland følger nøye med på USAs fokus og engasjement i regionen.¹⁷⁶

Ved inngangen til den arabiske våren manglet Russland likevel en samlet strategi for regionen, men dens retningslinjer var for det meste drevet av pragmatiske vurderinger – økonomiske interesser og beskyttelsen av nasjonal sikkerhet.¹⁷⁷ Ettersom de vestlige maktene, særlig representert ved USA, har sikkerhetspolitiske interesser i regionen, kan ikke Russland forholde seg til Midtøsten uten å samtidig forholde seg til Vesten.¹⁷⁸ Siden Sovjetunionens fall, har Russlands utenrikspolitiske interesser begrenset seg tidligere sovjetiske republikker. Engasjementet i Syria representerer derfor et klart brudd med denne politikken, og symboliserer Russlands tilbakevending på den internasjonale geopolitiske arena.

Trenins realismeperspektiv synes å være en korrekt beskrivelse av de faktorer som preger Midtøsten. Den regionale sikkerhetsstrukturen i Midtøsten mangler én dominant makt, og består i stedet av flere konkurrerende makter: Tyrkia, Iran, Saudi Arabia og Israel. Strukturen er dermed preget av anarki, noe som særlig har vært tilfelle etter at den globale makten USA, trakk seg tilbake fra regionen. USAs angivelige tilbaketrekning har vært gjenstand for debatt. Mens noen påpeker at USA offisielt har forlatt Midtøstens konflikter, har andre vist til at USA fortsatt pleier sine interesser i området gjennom andre former for politisk og økonomisk påvirkning. Det er imidlertid bred enighet om at omfanget av USAs innflytelse er utfordret av andre stormakter, særlig Russland.¹⁷⁹ Parallelt med den amerikanske tilbaketrekningen har

---

¹⁷⁵ Valdai, «The Development of the Middle East – Vision-2020», Valdai International Discussion Club, Aman – Moskva, 2009, s. 2-14

¹⁷⁶ Trenin, D., “Russia’s Policy in the Middle East: prospects for consensus and conflict with the United States”, *The Century Foundation*, 2010, s. 3

¹⁷⁷ Trenin, «Russia’s Policy in the Middle East», s. 6

¹⁷⁸ Casula, P., Katz, M., «The Middle East», i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av i A., Tsygankov, London: Routledge, 2018, s. 295

¹⁷⁹ Georgieva, M., *Världspolitikens Dagsfrågor*, Stockholm: Utrikespolitiska institutet, 2019

nemlig Russland grepet inn i regionen, mer spesifikt i den syriske borgerkrigen.¹⁸⁰ Schmidt (2020) påpeker at Russlands rolle i regionen burde ses på som en «influenser» og megler. Russland besitter få evner til å diktere løsninger, og dens påvirkningskraft avleder heller fra gode forhold med hovedaktørene i regionen. Eksempelvis har Russland bedre individuelle forbindelser til både Iran og Israel, enn Israel har med Iran.¹⁸¹ Ettersom regionen nå mangler globalt eller regionalt lederskap, har det oppstått rom for konkurranse om nettopp et slikt lederskap.¹⁸² Jeg argumenterer senere for at både Russland og Tyrkia representerer slike aktører. Det er rimelig å spørre om Syrias avhengighet av Moskva og opposisjonens avhengighet av Ankara har bidratt til å gjøre landet til et regionalt instrument for russisk og tyrkisk utenrikspolitikk.

4.1 Den arabiske våren

Den arabiske våren, som utspilte seg over hele Midtøsten og Nord-Afrika i 2010-2011, og som ble hyllet av den vestlige alliansen for å være en demokratiserende prosess, ble av Moskva sett på som destabiliserende og potensielt negativ for Russland.¹⁸³ ¹⁸⁴ Det ble raskt trukket paralleller mellom de arabiske opprørene og «fargerevolusjonene».¹⁸⁵ Sett med Kremles øyne var opprørene ikke annet enn promotering av vestlig-demokratiske idealer, og følgelig noe som ville konsolidere og øke amerikansk og europeisk innflytelse i regionen.¹⁸⁶ Ytterlige ble det i Kreml spekulert i hvorvidt den vestlige promoteringen av demokratiske verdier i autoritære regimer kunne igangsette en «russisk vår». Disse mistankene ble godt begrunnet i en rekke protester som fant sted i Moskva i årsskiftet 2011-2012. Senere viste Euromaidan i 2013-2014 hvilke konsekvenser de urbane opptøyene kunne lede til.¹⁸⁷ Ikke desto mindre spilte

---

¹⁸⁰ Schmidt, S., «The Middle East Regional Security Complex and the Syrian Civil War», i *The War for Syria – Regional and International Dimensions of the Syrian Uprising*, redigert av R., Hinnebusch, R., London: Routledge, 2020, s. 19

¹⁸¹ Schmidt, «The Middle East Regional Security Complex», s. 19

¹⁸² Keyman, F. “Resetting turkish foreign policy in a time of global turmoil”, i *The Routledge handbook of turkish politics*, redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge, 2019, s. 418

¹⁸³ Trenin, D., *What is Russia up to in the middle east?*, Cambridge: Polity Press, 2018, s. 6

¹⁸⁴ Vasiliev, *Russia's Middle East Policy*, (London: Routledge, 2018), s. 422

¹⁸⁵ RBK, «SSJA primenjat umnuju silu protiv Livii i Sirii», 17.08.2011, <https://www.rbc.ru/politics/17/08/2011/5703eae69a79477633d369ee>

¹⁸⁶ Trenin, *What is Russia up to in the middle east?*, (Cambridge: Polity Press, 2018), s. 41

¹⁸⁷ Dolgov., «B.V., Radikalnii islamizm v kontekste obostrenia otnoshenii Zapada i Rossii», , *Vostok mezhdou Zapadom i Rossiei*, redigert av A., Khazarov, Moskva: IV RAN, 2015, s. 33

situasjonsutviklingen i Libya, som er beskrevet nedenfor, en betydelig rolle for RF sin offisielle utenrikspolitikk overfor Midtøsten i etterkant av den arabiske våren.

4.1.2 Libya

I begynnelsen av 2011, da opprørene mot Gaddafi-regimet brøt ut i Libya, manglet Russland et klart standpunkt til situasjonen i landet og regionen som helhet. FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon nr. 1973, 17 mars 2011. Resolusjonen bestemte at en flyforbudssone skulle opprettes over Libya for å beskytte den sivile befolkningen. For å håndheve bestemmelsen ga FN et mandat for bruk av internasjonal militærmakt i landet. Russland avstod fra å stemme om intervensjonen i sikkerhetsrådet. Den manglende samlede strategien kom særlig til syne da Putin, daværende statsminister, omtale 1973 FN-resolusjonen for å være «et rent korstog», men understreket at utenrikspolitikken var presidentens prerogativ.¹⁸⁸ President Dmitrij Medvedev kritiserte på sin side statsministeren for en slik krass uttalelse og minnet han på at Russlands nøytralitet under avstemningen var et gjennomtenkt valg, ettersom man ikke anså intervensjonen for å være direkte feil.¹⁸⁹ Samtidig kritiserte Det russiske utenriksdepartementet (MID) FNs håndtering av mandatet i Libya og hevdet at den gikk langt utover sine opprinnelige intensjoner.¹⁹⁰ Hvorvidt russiske interne uenigheter rundt Libya var reelle eller konstruerte er uvisst. Mange eksperter hevder at den politiske ledelsen ville vente og se hvordan situasjonen utviklet seg. Ifølge den russiske analytikeren Aleksej Vorobjov var dissonansen i uttalelsene forbeholdt hvert sitt publikum. Presidenten talte til det internasjonale samfunnet, mens statsministeren til den interne opinionen.¹⁹¹ Et annet syn er at den russiske tilnærmingen var basert på «good cop/bad cop» strategien.¹⁹²

---

¹⁸⁸ Smirnov, S., «Medvedev nazval nedopustimimi slova Putina o Livii», Vedomosti, 21.03.2011, https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2011/03/21/medvedev_nazval_nedopustimymi_slova_putina_o_livii

¹⁸⁹ Kremlin, «Zajavlenie prezidenta Rossii v svjazi s situatsiej v Livii», 21.03.2011, <http://kremlin.ru/events/president/news/10701>

¹⁹⁰ MID, Zajavlenije ofitsialnogo predstavitelja MID Rossii A.K. Lukasjevitsja o situatsii vokrug Livii, 20.03.2011, https://www.mid.ru/web/guest/foreign_policy/international_safety/conflicts/-/asset_publisher/xIEMTQ3OvzcA/content/id/214622

¹⁹¹ BBC, «Rossijskoe TV k vetjeru zabilo zajavlenie Putina o Livii», 22.03.2011, https://www.bbc.com/russian/russia/2011/03/110322_medvedev_putin_dispute

¹⁹² Kretsjetnikov, A., «Medvedev i Putin: govorim Livija, podrazumevaev Kreml», BBC, 22.03.2011, https://www.bbc.com/russian/russia/2011/03/110322_medvedev_putin_libya

Uavhengig av dette er det utvilsomt at NATOs ansvar for militærintervensjonen under FN-mandatet bidro til å styrte Gaddafi-regimet.¹⁹³ Mens Russland forholdt seg avventende til situasjonen i Libya, bidro Tyrkia i intervensjonen Operation Unified Protector (2011) med fire fregatter, en stridsvogndivisjon og en ubåt.¹⁹⁴ I tillegg fungerte flystasjonen i Izmir som et av sentrale operasjonssentre for NATO-oppgjøret.¹⁹⁵ I september 2011 anerkjente Russland Det nasjonale overgangsrådet (NTC) i Libya, et råd som etterhvert ble en opposisjonsregjering. Samtidig uttrykte MID at de forventet at alle tidligere inngåtte kontrakter mellom RF og Libya skulle forbli gjeldende og opprettholdt av den nye libyske regjeringen.¹⁹⁶ Utgangspunktet for denne uttalelsen var at de økonomiske båndene mellom RF og Libya ble styrket etter at president Vladimir Putin var på statsbesøk i Tripoli i 2008. I etterkant av dette besøket ble det inngått en rekke kommersielle kontrakter; blant annet signerte Rosoboroneksport en våpenleveransekontrakt til en verdi av 1,3 milliarder USD; samt at en rekke russiske olje og gasselskaper med Tatneft og Gazprom i spissen fikk lukrative letekonsesjoner. Sammenfallende med denne utviklingen slettet Russland Libyas statsgjeld fra Sovjettiden til en verdi av 4,5 milliarder USD.¹⁹⁷ Likevel mistet Russland kontaktene med Libya som følge av FN sanksjonene i forbindelse med borgerkrigen. Rosoboroneksport estimerte tapet til 4 milliarder USD på daværende tidspunkt.¹⁹⁸

4.2 Den syriske konteksten

Syria ble heller ikke spart for de massive opprørene som preget Den arabiske våren. Våren 2011 nådde bølgen Syria, men det viste seg at Assad-regimet var fast bestemt på å ikke gi fra seg makten. Konflikten ble snart kompleks og internasjonalsert. Forenklet kan situasjonsbildet i konflikten forklares med at den består av tre stridende parter. Den ene leiren består av det syriske militæret med dens allierte – Russland og Iran. Den andre siden utgjøres av den syriske opposisjonen og den vestlige leiren, med blant annet Tyrkia. Disse to leirene har en felles fiende

---

¹⁹³ FB-sambandet, «Libya», 01.03.2021, <https://www.fn.no/Konflikter/libya>

¹⁹⁴ Bosphorus Naval News, «Turkish contribution to NATO operations off Libya Takes Shape», 24.03.2011, <https://turkishnavy.net/2011/03/24/turkish-contribution-to-nato-operations-off-libya-takes-shape/>

¹⁹⁵ NATO, «NATO and Libya», 09.09.2015, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm

¹⁹⁶ MID, «Zajavlenie MID Rossii», 01.09.2011, https://www.mid.ru/web/guest/maps/ly/-/asset_publisher/wcPZCnhgblaw/content/id/196598

¹⁹⁷ Gogitidse, K., «Rossija-Livija: budutsjee biznes-projektov», BBC, 01.09.2011, https://www.bbc.com/russian/russia/2011/09/110901_russia_libya_contracts

¹⁹⁸ Interfax, «Poterja kontraktov s Livijej na postavku vooruzenij stoila porjadka \$4 mlrd», 17.08.2011, <https://www.sport-interfax.ru/amp/203873>

i den tredje leiren, nemlig islamister. I tillegg opererer den kurdiske militsen i kamp mot terrorister i den syriske borgerkrigen, men disse blir blant annet selv ansett for å være terrorister av Tyrkia. Siden krigens utbrudd har det internasjonale samfunnet, og mer spesifikt FN ikke lyktes å komme med en fredsløsning for Syria. Grunnene for dette er mange, men av en av de mest avgjørende er at Russland har tatt på seg ansvaret for diplomatisk beskyttelse av det syriske regimet i sikkerhetsrådet.¹⁹⁹

4.2.1. Russlands engasjement i Syria

Offisielt entret Den russiske føderasjonen konflikten i Syria den 30. september 2015.²⁰⁰ Formelt forespurte syriske myndigheter Russland om å assistere dem i kamp mot islamistiske krefter.²⁰¹ Den militære russiske kampanjen fikk navnet *De russiske luft- romfartsstyrkene antiterror operasjonen i Syria*. Samme dag uttalte Putin at «at støtten skal kun gjennomføres fra luften, uten deltakelse i landoperasjoner. (...) en slik støtte skal begrenses i tid og samkjøres med angrepene fra den syriske armé.»²⁰² Dermed ble Russlands engasjement i den syriske borgerkrigen offisielt begrenset til luftforsvar, bestående av 34 fly og 16 helikoptre. Fram til 2018 var det 63012 russiske militære som hadde fått tjenestegjort i Syria, både som en del av luftbårne styrker og som stasjonens vedlikeholdspersonell.²⁰³ Luftbårne styrker har delvis blitt assistert av den russiske marinen, som har avfyrt missiler fra det Kaspiske hav og Middelhavet, samt forsynt luftforsvaret med ammunisjon.²⁰⁴

Det har i tillegg blitt rapportert om at det russiske engasjementet ikke har begrenset seg til kun offisielle statlige styrker. Det er bred enighet om at russiske private militære selskap

---

¹⁹⁹ FN-sambandet, «Syria»

²⁰⁰ SF, «Postanovlenije Soveta Federatsii Federalnogo Sobranija Rossijskij Federatsii, ob Ispolzovanii Vooruzennih Sil Rossijskoj Federatsii za Predelami territorii Rossijskoj Federatsii», Moskva, 30.09.2015, No. 355-SF, SF, <http://council.gov.ru/activity/documents/59395/>

²⁰¹ SF, «Predsedatel Soveta Federatsii Valentina Matvienko vistupila na pervom zasedanii palati v osenjuju sessiju 2015 goda, 30.09.2015, <http://council.gov.ru/events/news/59325/?hl=%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%8F%202015>

²⁰² Interfax, «Putin podtverdil, tsjto Rossija budet podderzivat sirijskuju armiju s vozduha bex utsjastija v nazemnih operatsijah, 30.09.2015, <https://interfax.com.ua/news/general/293553.html>

²⁰³ Minoboroni Rossii, «Voennaja operatsia VS RF c Sirijskij Arabskoj Respublike – itogi v tsifrah», youtube, 22.08.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=viCiwJG5Pk>

²⁰⁴ Ibid.

(heretter TsjVK) har deltatt i krigshandlinger i Syria på bakkenivå.²⁰⁵ Dette er et avvik av flere årsaker. Ifølge RFs strafferett, paragraf 34, ledd 359, forbys leiesoldatvirkesomhet.²⁰⁶ Det er vanskelig å finne pålitelig informasjon om russiske TsjVKs struktur og virksomhet, delvis grunnet dens ulovlighet på russisk territorium, delvis på grunn av selskapets registreringer i skatteparadis, og delvis på av det kaotiske krigsforløpet i Syria. Bruken av disse stridskreftene er dessuten preget av sterkt hemmelighet. Russiske medier omtalte TsjVKs tilstedeværelse i Syria for første gang i 2015.²⁰⁷ Nåværende russiske private militære selskap utfører oppgaver som vanligvis er forbeholdt reelle armeer, som militære operasjoner og kamphandlinger.²⁰⁸ Fenomenet kan også omtales som «para-statlige» uformelle sikkerhetsstrukturer. Slike grupperinger kjennetegnes av manglende transparent forhold til den russiske staten. På den ene siden gir den russiske staten delvis anerkjennelse og kontrahering til slike grupperinger.²⁰⁹ På den andre siden har de russiske myndighetene fastholdt sin benektelse av TsjVK.²¹⁰ Det er særlig TsjVK «Wagner» som har utmerket seg i Syria. «Wagner» oppstod der under et annet navn i 2013, men har siden deltatt i krigshandlinger i utbrytterrepublikker i Ukraina, for så å returnere til krigshandlinger i Syria på Assads side i 2015. Eierskapet av «Wagner» knyttes til Kreml-nære forretningsmenn og pensjonerte militært ansatte fra den russiske sikkerhetstjenesten.²¹¹²¹² Det antas blant annet at «Wagners» leiesoldater deltok i stormingen av Palmyra i 2016 og 2017. I tillegg har russiske leiesoldater hatt ansvaret for stormingen og sikkerheten i syriske oljefelt, noe som blir ansett for å være den økonomiske bærebjelken i det

---

²⁰⁵Se f.eks. Marten, K., «Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group», *Post-Soviet Affairs*, 35:2, 2019, s. 181-204

²⁰⁶ Kodeksi i zakoni, «Statia 359 UK RF. Naemnitsjestvo», <https://www.zakonrf.info/uk/359/>

²⁰⁷ Fontanka, «Slavjanskij korpus vozvratsjaetsja v Siriju», 16.10.2015, <https://www.fontanka.ru/2015/10/16/118/>

²⁰⁸ Sukhankik, S., «Russian PMCs in the Syrian Civil War: From Slavonic Corps to Wagner Group and Beyond, War by other means», *The Jamestown Foundation*, 2019, s. 1

²⁰⁹ Marten, K., «Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group», *Post-Soviet Affairs*, 35:2, 2019, s. 181

²¹⁰ Interfax, «Peskov zajavil ob otsustvii v Rossii de-jure ponjatija TsjVK», 20.07.2020, <https://www.interfax.ru/russia/719585>

²¹¹ The Bell, «Neopoznannaja armia. Tsjo takoe TsjVK Vagnera», 14.02.2018, <https://thebell.io/neopoznannaya-armiya-chto-takoe-chvk-vagnera>

²¹² Mishenko, O., «ES vvel sanktsii protiv Prigozina za dejstvija TsjVK Vagnera v Livii», *DW*, 15.10.2020, <https://www.dw.com/ru/es-vvel-sanktsii-protiv-prigozhina-za-dejstvija-chvk-vagnera-v-livii/a-55284909>

syriske regimet.²¹³ Det er vanskelig å si noe om hvor mange leiesoldater faktisk har deltatt i krigshandlinger, ettersom russiske myndigheter benekter tilstedeværelsen av russiske TsjVK i Syria, men noen kilder indikerer at det er snakk om hundrevis.²¹⁴ Engasjementet til russiske TsjVK har hatt varierende kvalitet og måloppnåelse. Likevel har TsjVKs involvering i konflikten gitt fordeler til russiske myndigheter. For det første har den åpnet opp for benektelse av den faktiske bruken av russiske soldater i Syria til både nasjonalt og internasjonalt publikum. For det andre har det åpnet opp for koordinerte operasjoner mellom de russiske regjeringsstyrkene og TsjVK.²¹⁵

Samlet har det russiske engasjementet i Syria bidratt til å stabilisere situasjonen for det syriske regimet, ettersom Bashar Al-Assad 10 år etter konflikten fortsatt ved makten. Nedenfor presenteres områdene som kan ha vært avgjørende for Russlands avgjørelse for å involvere seg i krigen på regjeringens side.

4.2.2. Russiske interesser i Syria

Russiske interesser i Syria har lange røtter og dateres tusen år tilbake til kristningen av Rus. Siden da har Moskva og Antiokia-patriarkatet (med hovedsete i Damaskus) opprettholdt tette bånd.²¹⁶ Det syriske territoriet var en del av det osmanske riket fra 1516 til slutten av første verdenskrig. Jeg har tidligere redegjort for forholdet mellom det russiske og det ottomanske imperiet, men det kan understrekes at før 1914 hadde Russland syv konsulater på det syriske territoriet.²¹⁷ Fra 1920 var Syria et fransk protektorat og fikk først sin uavhengighet i 1946. De diplomatiske forbindelsene mellom Sovjetunionen og Syria ble opprettet i 1944 og tradisjonelt har disse vært preget av fordragelighet og pragmatisme.²¹⁸ Den bilaterale forbindelsen skjøt særlig fart under fremveksten av Baath partiet som baserte seg på sosialistisk ideologi. I følge MID var Sovjetunionen det eneste landet som i 1946 sto opp for Syria i FNs sikkerhetsråd og

---

²¹³ Bushuev, M., «TsjVK Vagnera: vse, tsjto o nej izvestno», *DW*, 29.07.2020, <https://www.dw.com/ru/чвк-вагнера-все-что-о-ней-известно/a-42596738>

²¹⁴ BBC, «Tsjto izvestno o pogibsjih i ranennih v Sirii rossijaninah: novii dannije», 16.02.2018, <https://www.bbc.com/russian/news-43081972>

²¹⁵ Sukhankik, «Russian PMCs in the Syrian Civil War», s. 2

²¹⁶ MID, «Sirijskaja Arabskaja Respublika», 10.06.2021, <https://www.mid.ru/ru/maps/sy/?currentpage=main-country>

²¹⁷ Vorobyeva, D., «Russian policy in the early Syrian conflict», i *The War for Syria*, redigert av R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020, s. 229

²¹⁸ MID, «Sirijskaja Arabskaja Respublika»

dermed spilte en avgjørende rolle for tilbaketrekningen av utenlandske styrker fra landet. Den første økonomiske avtalen mellom de to landene ble inngått i 1957. Spesifikt bidro Sovjetunionen til å opprette oljeindustrien i landet, vannforsyningen og jernbaneforbindelsen.²¹⁹ I 1973 bygde Sovjetunionen Tabaqah-demningen i Syria, som er landets største vannreservoar. Demningen produserer elektrisitet og har ansvaret for irrigasjon.²²⁰ I 1980 ble Vennskapsavtalen mellom Sovjetunionen og Syria inngått, som forpliktet landene til samarbeid og utelukket deltagelsen i allianser som kunne virke truende for partene.²²¹ I 1991 anerkjente Syria Russland som rettskaffen arvtaker etter Sovjetunionen, og det er verdt å merke seg at avtalen fra 1980 er gjeldende den dag i dag.²²²

På 1990-tallet stagnerte forholdet som følge av Russlands innenrikske anliggender og svake økonomi. Til tross for det har Russland deltatt i byggingen av Tishrin-demningen, Syrias nest største vannkraftverk i Eufkrat-vassdraget.²²³ Da Russland selv hadde problemer i Kaukasus, stilte den syriske etterretningen med hjelp ved å aktivt bekjempe omfanget av Wahhabistisk separatisme.²²⁴ På begynnelsen av 1990-årene var Syrias nasjonalgjeld til Sovjetunionen på mer enn 10 milliarder USD, og bestod for det meste av kjøp av militært utstyr. Kun etter at gjeldsspørsmålet var ordnet i januar 2005 kunne forholdet blomstre igjen. Som følge av Bashar al-Assad statsbesøk til Moskva ble 73 prosent av Syrias gjeld slettet, som på dette tidspunktet hadde steget til 13 milliarder USD.²²⁵ Ettergivelse av gjelden fungerte som et nytt kapittel for det russisk-syriske forholdet. Donaldson og Nadkarni understreker at dette først ble mulig etter at Russland var ajour med sin egne gjeldsforpliktelser og økonomi, og igjen kunne fokusere på strategisk innflytelse i nærliggende regioner.²²⁶ Likevel preges den russiske tilnærmingen til Syria av pragmatiske, sikkerhetsmessige og økonomiske hensikter i begynnelsen av 2000-tallet, og ikke av ideologiske.²²⁷ Allerede i 2006 tok samarbeidet opp i

---

²¹⁹ Fokin, J., «Blizjnii Vostok i Sovremennost», nr. 28, *Institut Blizjenego Vostoka*, RAN, Moskva, 2006, s.187

²²⁰ Lenta, «Ves' v papotsjku», 18.04.2018, https://lenta.ru/articles/2018/04/18/ass_ad/

²²¹ Dogovor o družhbe i sotrudnichestve Mezhdru SSSR i Sirijskoj Arabskoj Respublikoj, Moskva, 1980

²²² RIA, «Dogovor o družhbe i sotrudnichestve Mezhdru SSSR i SAR», 20.09.2015, <https://ria.ru/20150930/1293215601.html>

²²³ TASS, «Vojska Sirii ustanovili kontrol' nad vtoroj po motsjnosti v strane GES v pronsii Aleppo», 18.11.2019, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/7139089>

²²⁴ Shepovalenko, M., *Sirijskij rubezj, Tsentr Analiza strategij i tehnologij*, Moskva: Tsentr analiza strategij i tehnologij, 2016, s. 21

²²⁵ RG, «Rossija prostila Sirii 10 milliardov», 26.01.2005, <https://rg.ru/2005/01/26/asad-siria.html>

²²⁶ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: Routledge, 2019), s. 339

²²⁷ Kreutz, A., «Siria: glavnij rossiiskij kozir na Blizjem Vostoke, Russie.Nei.Visions» nr. 55, *IFRI*, 2010, s. 8

form av at Det russiske forsvarsdepartementet (Minoborona) økte sitt tilstedeværelse i marinebases Tartus.²²⁸ Marinebasen ble opprettet i 1971 og fungerte primært som vedlikeholdsstasjon for den sovjetiske Middelhavsskvadronen. Da skvadronen ble avviklet i 1991, beholdt likevel Russland basen, nå med mindre bemanning og dårligere stand.²²⁹

Basen fikk fornyet betydning etter Valdai-forumet beskrevet over. Allerede i 2009 annonserte Den russiske marinen at de skal forbedre kapasiteten og kvaliteten på basen.²³⁰ Gjenopprettelsen av militære bånd mellom Damaskus og Moskva var særlig upopulær blant israelske og amerikanske regjeringer, men sendte et klart signal om at Russland igjen ville styrke sin innflytelse i regionen.²³¹ I 2016 annonserte Russland at de hadde planer om å forandre statusen til basen i Tartus fra vedlikeholdsstasjon (PMTO) til en sjøforsvarsbase (VMB), før de startet arbeidet med å utvide dens størrelse og kapasitet.²³² Tidlig i 2017 inngikk Russland en ny langtidskontrakt for basen i Tartus på 49 år, med mulighet for ytterligere forlengelse på 25 år. Ifølge avtalen kan Russland til enhver tid maksimalt ha 11 krigsskip utplassert på basen, inkludert båter med kjernefysisk fremdrift. Samtidig har basen og dens ansatte full immunitet mot Syrias lovgivning og er hevet over enhver form for inspeksjon fra den syriske siden.²³³ Senere ble det bekreftet at moderniseringen av basen førte til at den nå kan betjene ubåter, men det ble samtidig avkreftet at Tartus skal gjøres om til en fullverdig sjøforsvarsbase.²³⁴ Syria fremstår ofte som nyeste medlem i det som en gang var en sterk gruppe av allierte i regionen.

På den økonomiske fronten vokste omsetningen også stabilt. Fra år 2000 til 2008 vokste den russiske eksporten til Syria fra 86,3 millioner USD til 1,74 milliarder USD.²³⁵ Andre tall

---

²²⁸ Klussmann, U., «An old base (friendship) gets a facelift», *Der Spiegel*, 22.06.2006, <https://www.spiegel.de/international/spiegel/russia-and-syria-an-old-base-friendship-gets-a-facelift-a-422911.html>

²²⁹ RIA, «Voennie bazi RF za granitsej. Spravka», 15.02.2010, <https://ria.ru/20100215/209344182.html>

²³⁰ RIA, «VMF RF moderniziruet punkt bazirovanija korablej v Sirii», 20.09.2009, <https://ria.ru/20090720/177967779.html>

²³¹ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: Routledge, 2019), s. 339

²³² Interfax, «Minoboroni RF natsjalo osnatsjat' objekt v Tartuse kak voenno-morskiju bazu», 18.11.2016, <https://www.interfax.ru/world/537588>

²³³ Interfax, «Moskva i Damask podpisali soglasjenie o punkte VMF RF v Tartuse srokom na 49 let», 20.01.2017, <https://www.interfax.ru/world/546272>

²³⁴ Interfax, «Punkt VMF RF v Tartuse posle modernizatsii smozet prinimat submarini», 03.03.2017, <https://www.interfax.ru/world/556539>

²³⁵ Statistikk generert via OEC.world, <http://www.oec.world>

indikerer på at veksten var enda høyere, nærmest 2 milliarder i 2008.²³⁶ Vorobyeva (2020) understreker at man derimot ikke må overvurdere posisjonen som Syria har i russisk utenrikspolitikk. Den økonomiske omsetningen mellom Russland og Syria før den arabiske våren var lav sammenlignet med andre land i regionen. I tillegg har ikke Syria vært i stand til å betjene sine lån utstedt fra RF eller betale for kjøpte varer.²³⁷ Syria har heller ikke vært en nevneverdig spiller i regionen. Kreutz (2010) er enig i at det økonomiske forholdet er større med land som for eksempel Tyrkia og Israel, men understreker at den russiske politikken ovenfor Syria på begynnelsen av 2000-tallet likevel ble styrt etter pragmatiske og kommersielt hensiktsmessige grunner.²³⁸ Trenin (2018) konkluderer på sin side med at russiske interesser i regionen for det meste er geopolitiske og sikkerhetsmessige, men mer styrt av økonomi enn de sovjetiske interessene var.²³⁹

4.2.3. Frykt for islamisme og fremmedkrigere

Syrias historiske betydning for Sovjetunionen og Russland er blitt forsterket av trusselen fra radikale islamister. Som nevnt ovenfor fikk det russiske engasjementet i Syria navnet *De russiske luft-romfartsstyrkenes antiterror operasjon i Syria*. Da Russland gikk inn i konflikten ble det raskt skapt konsensus om at krigføringen først og fremst handlet om bekjempelse av internasjonal terrorisme.²⁴⁰ ²⁴¹ Ikke desto mindre ble det ofte antydnet at USA, som fra 2014 ledet den internasjonale koalisjonen mot bekjempelse av terrorisme, mislyktes i denne oppgaven og at den til og med støttet radikale grupperinger i regionen.²⁴²

I et realismeperspektiv er det også avgjørende å nevne at Syrias mulige oppløsning har fått det til å gå kaldt nedover ryggen på beslutningstakere i Moskva. Russland har tidligere hatt problemer med territoriell integritet i forbindelse med sin muslimske befolkning. Under Sovjetunionens kollaps erklærte de sovjetiske republikkene, en etter en, selvstendighet. I takt

---

²³⁶ MID, «Sirijskaja Arabskaja Respublika»

²³⁷ Vorobyeva, «Russian policy in the early Syrian Conflict», s. 230-233

²³⁸ Kreutz, «Sirija» s. 9

²³⁹ Trenin, *What is Russia up to in the middle east?*, (Cambridge: Polity Press, 2018), s. 113

²⁴⁰ Sputnik, «Sirija poblagodarila Rossiju za pomotsj v borbe s terrorizmom», 18.11.2018, <https://tj.sputniknews.ru/20181118/russia-syria-blagodarnost-pomoshch-borba-terrorizm-1027457139.html>

²⁴¹ Bovdunov, A., «Kompleksnij podhod: kakuju rol sigrala Rossija v sirijskom uregulirovanii v 2018 godu», *RT*, 27.12.2018, <https://russian.rt.com/world/article/587569-rossiya-siriya-itogi-2018-goda>

²⁴² Alekseeva, N., «Borba protiv terrorizma prodolzhaetsja», *RT*, 22.12.2020, <https://russian.rt.com/world/article/815240-siriya-rossiiskie-voennye>

med denne utviklingen økte også den politiske volden i Nord-Kaukasus. I 1991, under ledelse av general Džokhar Dudajev, erklærte Tsjetsjenia uavhengighet i 1991.²⁴³ Ettersom Tsjetsjenia aldri hadde vært en sovjetisk republikk, men kun administrativ-territoriell enhet i Den russiske sosialistiske føderative sovjetrepublikken (RSFSR), forventet de russiske myndighetene at Tsjetsjenia skulle forbli innenfor Russlands grenser. Selvstendighetserklæringen førte til en borgerkrig i 1994, der russiske styrker måtte gripe inn militært i republikken. Kun etter at president Dudajev ble drept av en russisk rakett i 1996 kunne partene signere våpenhvile.²⁴⁴

Mens den første tsjetsjenske krigen hadde en nasjonalistisk karakter, utviklet den tsjetsjenske frihetskampen seg etter hvert til islamistisk jihad, ført *utenfor* republikkens territorium.²⁴⁵ Dette trigget sterke forsvarsmekanismer i Moskva. I 1999 invaderte væpnede islamistiske militser det nærliggende Dagestan. I tillegg var det sommeren 1999 fire tilfeller av terrorangrep mot boligblokker, med over 300 døde, to i Moskva og to i det sørlige Russland. Skylden for de fire angrepene ble lagt på tsjetsjenske terrorister. Hendelsene med boligblokkene åpnet opp for at russiske styrker i september 1999 kunne gå inn republikken og starte Den andre tsjetsjenske antiterrorkampanjen.²⁴⁶

Mellom 1992 og 2018 har til sammen funnet sted 94 terrorangrep utenfor Nord-Kaukasus, utført av terrorister fra Nord-Kaukasus. Nesten 50 prosent av disse ble utført i perioden 31. august 1991 til 31. august 2004, da Den andre tsjetsjenske kampanjen befant seg i sin mest aktive fase.²⁴⁷ På tross av myndighetens bekymringer førte ikke den erklærte tsjetsjenske uavhengigheten til en dominoeffekt for andre republikker i RF. Likevel preget situasjonen i Nord-Kaukasus den politiske dagsorden gjennom hele 1990- og de tidlige 2000-årene. Mens Tsjetsjenia per dags dato er en fredelig republikk, har den likevel en skjør sikkerhetssituasjon. En eventuell vekst av islamistiske grupperinger kan lett forandre på dagens dette, og utgjør dermed en eksistensiell trussel mot russiske myndigheter.²⁴⁸

En annen faktor som kan ha bidratt til at russiske myndighetene bekymret seg for fremveksten av islamisme i Syria er den muslimske befolkningen innad i RF, samt dens

---

²⁴³ Riasanovsky, *A history of Russia*, (New York: Oxford University Press, 2011), s. 650

²⁴⁴ Riasanovsky, *A history of Russia*, (New York: Oxford University Press, 2011), s. 651

²⁴⁵ Se f.eks. Hughes, J., *Chechnya: from nationalism to jihad*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2007

²⁴⁶ Riasanovsky, *A history of Russia*, (New York: Oxford University Press, 2011), s. 657

²⁴⁷ Klimentov, V., «Bringing the war home: the strategic logic of 'North Caucasian terrorist' in Russia», *Small Wars & Insurgencies*, 32:2, 2021, s. 379

²⁴⁸ Vorobyeva, «Russian policy in the early Syrian conflict», s. 240

naboland, SUS-landene, som *a priori* anses for å være i russisk interessesfære, og som også betydelig dominert av islam. I tillegg er Russland avhengig av arbeidsinnvandring fra tidligere Sovjetrepublikker i Sentral Asia.²⁴⁹ Etter at borgerkrigen i Syria fikk en sekterisk og islamistisk dimensjon, har Russland fulgt nøye med på utviklingen. I 2015 anslo den syriske ambassadøren i Russland, Riad Haddad, at rundt 10,000 fremmedkrigere som kjemper på vegne av Khalifatet i Syria kommer fra SUS-landene. Tidligere ble det anslått at mellom 6,000 til 7,000 kommer fra SUS, hvorav rundt 1,800 har russisk statsborgerskap.²⁵⁰

For å oppsummere: Russlands hovedbekymring for den islamistiske utviklingen i Syria sprang ut at fremmedkrigere før eller siden skal returnere til sine respektive land og dermed skape potensielle problemer innad i Russland og dets naboland.²⁵¹ En annen bekymring var at IS raskt kunne spre seg fra Irak og Levanten til Sør-Kaukasus.²⁵² Selv om Moskva fastholdt at terrorisme var dens militære hovedmål, har mange vestlige observatører hevdet at russiske luftbårne styrker oftest ble brukt til å angripe opposisjonelle krefter i Syria.²⁵³ Dette illustreres godt ved de russiske luftangrepene, som i begynnelsen av krigen mye (over 80 prosent) var rettet mot islamistiske og sekulære opposisjonelle grupperinger, støttet av Tyrkia, Gulfstatene og vesten, rundt Damaskus, Latakia og Hama-regionene.²⁵⁴ På den ene siden er islamsk terrorisme et reelt innenrikspolitisk problem for Russland. På den annen side innebærer nettopp bekjempelsen av terrorisme et viktig virkemiddel for å oppnå politisk konsensus blant egen befolkning og øvrig politisk ledelse. Russiske myndigheter har brukt dette som påskudd for utførelse av militære operasjoner med andre mål ved flere anledninger.

4.2.4. Våpeneksport i regionen

Hvordan kan Russland så påvirke utviklingen i denne regionen, og hvilke virkemidler benyttes? Igjen er det realpolitiske virkemidler som dominerer. Russland er verdens nest største

---

²⁴⁹ Demoskop Weekly, «Vremennije trudovije migrantu v Rossii», 31.12.2013, <http://www.demoscope.ru/weekly/2013/0579/tema02.php>

²⁵⁰ BBC, «Posol v Sirii: 10 tisjatsj vihodtsev iz SNG vojjut v rjadah IGIL», 20.11.2015, https://www.bbc.com/russian/news/2015/11/151120_russians_isis_syria

²⁵¹ Hazanov, A., «Islamskoje gosodarstvo provozglasjet mirovoj dzhihad», Vostok mezjdu Zapadom i Rossiej, Moskva: IV RAN, 2015, s. 10

²⁵² MGU, «Islamskoje gosudarstvo Iraka i Levanta ugrozjaet bezopastnosti Juzjnogo Kavkaza», Moskva: IATS MGU, 2014

²⁵³ Donaldson, *The foreign policy of Russia*, (New York: Routledge, 2019), s. 340

²⁵⁴ Trenin. *What is Russia up to in the middle east?*, (Cambridge: Polity Press, 2018), s. 68

leverandør av militærutstyr, etter USA, og har per dags dato mellom 20 til 25 prosent av verdensmarkedet i dette segmentet. Tradisjonelt er Midtøsten et av Russlands største markeder for våpeneksport. Fortsatt er Russlands militære eksport mindre enn den sovjetiske, men store avtaler har blitt signert med en rekke land i regionen. Før 1991 var Syria en av de viktigste kundene av sovjetiske våpen. Mellom 1956 og 1991 forsynte Sovjetunionen Syria med våpen til en verdi av 26 milliarder USD, og mot slutten av det 20. århundre var 90 % av det syriske forsvaret utstyrt med sovjetiske våpen.²⁵⁵ Etter Sovjetunionens fall stoppet nærmest leveransene av russiske våpen til landet grunnet Syrias statsgjeld.

Den russiske våpeneksporten foretas av det statlige selskapet Rosoboroneksport. Selskapet blir dannet ved et presidentdekret i år 2000 som følge av uoversiktlig postsovjetisk våpenproduksjon og våpendistribusjon. Rosoboroneksport er en fusjon av to tidligere statlige institusjoner, med røtter i den sovjetiske våpenproduksjonen, med 100 % statlig eierskap og med monopol på våpeneksport- og import i landet. Som følge av denne fusjonen har den totale russiske våpeneksporten blitt firedoblet siden år 2000.²⁵⁶ På begynnelsen av 2000-tallet annonserte ledelsen av Rosoboroneksport at selskapet har planer om å etablere seg i markeder som ennå ikke er omfavnet av deres eksport – blant annet Midtøsten. Fram til 2007 bestod 70 prosent av selskapets eksport av det kinesiske og det indiske markedet.²⁵⁷

Rosoboroneksport er ikke et transparent aksjeselskap, med sin lukkede struktur og skjulte regnskap. I tillegg tilhører våpeneksporten den såkalte «hemmelige eksporten» (kode SS) i det russiske tollvesenet. Altså vises den ikke på offentlig statistikk. I 2019 utgjorde den «hemmelige eksporten» 13 prosent av den totale russiske eksporten. Det er vanskelig å finne reelle tall på hvor mye våpen Russland faktisk eksporterer til Syria og regionen for øvrig, til dels grunnet hemmelig statistikk, til dels grunnet at Russland selv gikk inn i krigen i 2015, og til dels grunnet at både Syria og Rosoboroneksport er under amerikanske sanksjoner. Det siste gjør det dessuten vanskelig å konvertere kjøpesummene. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) anslår at mellom år 2000 og 2020 har Russland samlet levert konvensjonelle våpen til Syria til en verdi av 2,313 millioner TIVs (Trade Indicator Value – en verdi som brukes av SIPRI til å måle volumet av salget). Til sammenligning ligger det totale salget til Syria på omtrent samme verdi som salget til Irak og Iran i samme tidsperiode, og langt

---

²⁵⁵ TASS, «Voенно-теhnитсjeskoje sotrudnetsjestvo Rossii i Sirii. Dosje», 30.09.2015, <https://tass.ru/info/2305654>

²⁵⁶ Rosoboroneksport, «Geografija eksporta rossijskogo vooruzjenia», <http://roe.ru/>

²⁵⁷ Clouet, L.M., «Rosoboronexport, Spearhead of the Russian Arms Industry», *Russie.Nei.Visions* nr. 22, Paria: IFRI, 2007, s. 8

under Algerie, som hadde 12,070 millioner TIVs i samme perioden. De største kjøpere av russiske våpen i denne perioden er India og Kina, med over 30,000 millioner TIVs hver.²⁵⁸ Med andre ord ser ikke det syriske våpenmarkedet til å være særlig lukrativt for Russland. Både omfanget av kjøpene og evnen til å betjene lån kan det stilles spørsmålstegn ved. I 2013 hevdet selskapet at de ikke har inngått ytterligere leveransekontrakter med Syria.²⁵⁹ I 2017 annonserte Rosoboroneksport at Den syriske kampanjen fungerte som eksponering av russiske våpen og at dem førte til at flere land viste sin interesse for produktene brukt i krigføringen.²⁶⁰ Den russiske våpeneksporten avhenger i stor grad av hvordan USA utformer sin utenrikspolitikk. Russland har tilgang til markeder med begrenset konkurranse: for det meste fra land som enten ikke vil, eller ikke kan handle amerikansk eller europeisk produserte våpen.²⁶¹ Fra 2018 er Rosoboroneksport under amerikanske sanksjoner grunnet dens samarbeid med Syria, Iran og Nord-Korea.²⁶²

4.2.5. Energiinteresser i regionen

Ettersom mange land i Midtøsten selv er oljeproduserende land, har regionen naturlige begrensinger for import av russisk energi. Det er likevel rimelig å anta at Russland som et uavhengig oljeproduserende land er interessert i å utøve innflytelse i oljeprisreguleringer sammen med aktørene i regionen, som hovedsakelig består av OPEC-land.²⁶³ I tillegg til olje har Russland andre energiinteresser i regionen. Den største, nemlig gass eksport via Svartehavet, utdypes i neste kapittel, men det er verdt å merke seg at det statlige russiske energiselskapet Rosatom allerede har bygget et kjernekraftverk i Iran og ytterligere har underskrevet kontrakt med fire andre land i Midtøsten (Tyrkia, Egypt, Sudan og Saudi Arabia).²⁶⁴ Også selskap som

---

²⁵⁸ Data generert gjennom SIPRI database, 21 mars 2020, <http://www.sipri.org>

²⁵⁹ RIA, «Rosoboroneksport soobtsjil, tsjto ne zakljutsjal kontraktov s Siriej s 2011 g.», 30.08.2013, <https://ria.ru/20130830/959629067.html>

²⁶⁰ Interfax, «V Rosoboroneksporte otmetili rol sirijskoj kampanii v reklame produktsii», 20.05.2017, <https://www.interfax.ru/russia/563126>

²⁶¹ Clouet, «Rosoboronexport, Spearhead of the Russian Arms Industry», s. 9

²⁶² Federal Register, «Imposition of Nonproliferation Measures Against Rosoboronexport, Including a Ban on U.S. Government Procurement», 05.09.2018, <https://www.federalregister.gov/documents/2018/05/09/2018-09928/imposition-of-nonproliferation-measures-against-rosoboronexport-including-a-ban-on-us-government>

²⁶³ Trenin. *What is Russia up to in the middle east?*, (Cambridge: Polity Press, 2018), s. 125

²⁶⁴ Rosatom, «Strojatsjiesja AES», lest 29.04.2021, <https://rosatom.ru/production/design/stroyashchiesya-aes/>

Stroytransgas har hatt tilstedeværelse i regionen fra år 2000, hvor de blant annet vant et oppdrag om bygging av et gassrørprosjekt for Syrian Gas Company.²⁶⁵

4.3 Det tyrkisk-syriske forholdet

En kompliserende faktor er utvilsomt det faktum at Tyrkia også er en viktig samarbeidspartner for Russland i regionen, men igjen kan det synes som om anarki er regelen og ikke unntaket. Etter at Syria ble selvstendig, har det tyrkisk-syriske forholdet vært anstrengt. Under den kalde krigen tilhørte landene hver sin ideologiske leir. Til Ankaras forargelse dyrket Syria nærmere bånd til Sovjetunionen, enn til Bagdad-pakten (CENTO), noe som resulterte i økt militær tilstedeværelse på begge sider av den tyrkisk-syriske grensen.²⁶⁶ I tillegg til konfliktlinjene i den bipolære verdensordenen, hadde Tyrkia og Syria en annen langstrakt konflikt, nemlig det kurdiske spørsmålet.²⁶⁷ I 1979 ble Syria delaktig i denne problematikken, etter at lederen og grunnleggeren av Kurdistans Arbeiderparti (PKK) Öcalan baserte seg i Syria. Med Damaskus' hjelp kunne PKK etablere treningsleirer.²⁶⁸ Den syriske støtten til PKK opphørte etter at landene signerte Adana-avtalen i 1998, som utviste PKK fra syrisk territorium.²⁶⁹ På 2000-tallet ble forholdet normalisert etter at den tyrkiske utenrikspolitikken tok en ny vending, kjent som «Pax Ottomana», en politikk som Tyrkias Rettferdighets- og utviklingsparti (AKP) forfulgte etter å ha kommet til makten. Denne politikken innebar for det meste økonomiske interesser, men baserte seg på «zero-problem» tilnærmingen til naboland.²⁷⁰ «Zero-problem» tilnærmingen innebar at alle problematiske spørsmål med Tyrkias naboland måtte løses eller i det minste minimaliseres, for bevaring av fred og stabilitet.²⁷¹ Etter at forholdet mellom Tyrkia og Syria stabiliserte seg begynte handelen mellom landene å øke, samtidig som en visumfri

---

²⁶⁵ RIA, «Vlasti Sirii zakljutsjili kontrakt so Strojtransgazom na razvitije Tartusa», 25.04.2019, <https://ria.ru/20190425/1553025304.html>

²⁶⁶ Özkan, B., «Turkey and its neighbours in the Middle East», *The Routledge handbook of turkish politics*, redigert av redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019, s. 393

²⁶⁷ På grunn av oppgavens knapphet gis det ikke videre utbrodering av det tyrkisk-kurdiske problemet, men veldig forenklet forklart utgjør den kurdiske befolkningen, på grunn av sitt ønske om suverenitet, en eksistensiell trussel mot tyrkisk territoriell integritet.

²⁶⁸ Özkan, «Turkey and its neighbours in the Middle East», s. 393

²⁶⁹ Özkan, «Turkey and its neighbours in the Middle East», s. 397

²⁷⁰ Se f.eks. Pope, H., «Pax Ottomana? The Mixed Success of Turkey's New Foreign Policy», *Foreign Affairs*, Vol 89, 2010

²⁷¹ Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, «Policy of Zero Problems with our Neighbors», lest 02.04.2021, <https://www.mfa.gov.tr/policy-of-zero-problems-with-our-neighbors.en.mfa>

ordning tillot borgere å bevege seg fritt over grensen.²⁷² Eksempelvis ble Tyrkia i 2010 Syrias største handelspartner. Handelen vokste fra 797 millioner USD i 2006 til 2,3 milliarder USD i 2010.²⁷³

Situasjonen forandret seg ved krigens utbrudd i 2011, da Tyrkia inntok et fast standpunkt overfor al-Assads regime. President Erdogan har siden 2011 flere ganger uttrykt at Ankara forventer at Bashar al-Assad skal trekke seg.²⁷⁴ Mens den tidligere «zero-problem» politikken hadde økt AKPs nasjonale popularitet, gjorde den nye konfliktlinjen med Syria den tyrkiske regjeringen mer utsatt for dens opponenter. Nasjonalt ble AKP konfrontert med den offentlige opinionen som bekymret seg mer og mer for hundretusener av syriske flyktninger i landet.²⁷⁵ Likevel ønsket Tyrkia å demonstrere dens forpliktelse til liberale normer for demokratisering og humanitær hjelp. Ikke desto mindre forventet AKP at fremveksten av en beslektet moderat demokratisk islamisme i Syria skal føre til økningen av Tyrkias innflytelse i regionen.²⁷⁶

Etter at protestene begynte i Syria ble den tyrkiske byen Antalya i juni 2011 verten til en tredagers «Opposisjonskonferanse» som samlet deler av den syriske opposisjonen.²⁷⁷ 26 mars 2012 annonserte den tyrkiske utenriksministeren Ahmet Davutoglu at den tyrkiske ambassaden i Damaskus skulle stenges med umiddelbar virkning.²⁷⁸ Særlig i begynnelsen av den syriske konflikten har tyrkiske myndigheter lagt til rette for at deler av den syriske opposisjonen kan samles, samtidig som Istanbul til viss grad har koordinert dens virke.²⁷⁹ 1 april 2012 ble *Friends of Syria* konferansen holdt i Istanbul. Friends of Syria er en gruppe fra

---

²⁷² Balci, B., «Turkey's Relations With the Syrian Opposition», *Carnegie Endowment for International Peace*, 13.04. 2012, <https://carnegieendowment.org/2012/04/13/turkey-s-relations-with-syrian-opposition-pub-47841>

²⁷³ Daoudy, M., «The 2011 collapse of Syrian-Turkey relation», i *The War for Syria*, redigert av R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020, s. 198

²⁷⁴ Meduza, «Erdogan skazal, tsjto vvel vojska v Siriju radi sverzjenija Asada. Turtsija objavila vojnu Damasku?» 30.11.2016, <https://meduza.io/feature/2016/11/30/erdogan-skazal-cto-vvel-voyska-v-siriyu-radi-sverzheniya-asada-turtsiya-ob-yavila-voynu-damasku>

²⁷⁵ Daoudy, «The 2011 collapse of Syria-Turkey Relations», s. 200

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Europarl, «The Final Declaration of the Antalya Opposition Conference», 04.06.2011, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dmas/dv/antal/antalya.pdf

²⁷⁸ DW, «Turkey closes embassy in Damascus», 26.03.2012, <https://www.dw.com/en/turkey-closes-embassy-in-damascus/a-15837666>

²⁷⁹ Balci, «Turkey's Relations With the Syrian Opposition»

vestlige og arabiske land som er kritiske til regimet i Damaskus.²⁸⁰ Gruppen ble formet i protest mot russiske og kinesiske vetoer i Sikkerhetsrådet, som umuliggjorde internasjonale handlinger mot Syria. Et annet eksempel på tyrkisk godvilje mot syriske opposisjonelle krefter er at *Det syriske nasjonalrådet* (SNC), en organisasjon som forener den syriske opposisjonen, har hovedsete i Istanbul. Samtidig har mange av *Den frie syriske armé* sine høytstående kommanderende basert seg i Tyrkia, men grupperingen hevder at de ikke mottar noen form for støtte fra tyrkiske myndigheter.²⁸¹ Andre kilder hevder at ikke kun har Den frie syriske armé leire på tyrkisk territorium, men at i tillegg har dens armé kjempet side om side med de tyrkiske styrkene i Syria.²⁸²

Etter at den syriske borgerkrigen fikk en sekterisk dimensjon, har det ofte blitt påpekt at Tyrkia støtter langt mindre moderate grupperinger i Syria. I disse inngår blant annet Ahrar al-Sham – en ultrakonservativ salafistisk organisasjon. Gruppen blir regnet for å være den tredje største av alle aktive islamistiske grupperinger i landet, etter IS og Jabhat al-Nusra. Tyrkia, sammen med Saudi Arabia, støttet aktivt formeringen av Jaysh al-Fatah, som bestod av blant annet Ahrar al-Sham og Jabhat al-Nusra, og som resulterte i kampen om Idlib i 2015. Fram til den russiske intervensjonen ble den islamistiske erobringen av Idlib ansett som en betydelig retrett for det syriske regimet.²⁸³ Også den sunniislamistiske militsen Hayat Tahrir al-Sham har hevdet at Tyrkia, sammen med Saudi Arabia og Qatar har fungert som sponsorer for deres virksomhet.²⁸⁴ Tyrkia har selv benektet enhver forbindelse og støtte til de jihadistiske kreftene i Syria, men det er utvilsomt at både al-Nusra og IS har profitert på Ankaras tvetydige posisjon i konflikten.²⁸⁵ Ved å enten støtte eller tolerere islamistiske krefter for fremme sine egne interesser har Tyrkia blitt involvert i en prekær og farlig posisjon i konflikten. I tillegg til å støtte Jaysh al-Fatah, har Tyrkia nølt med å bli med i anti-IS koalisjonen.²⁸⁶ Til og med etter

---

²⁸⁰ Aljazeera, «Syria opposition presses for 'serious actions'», 01.04.2012, <https://www.aljazeera.com/news/2012/04/01/syria-opposition-presses-for-serious-action/>

²⁸¹ Balci, «Turkey's Relations With the Syrian Opposition»

²⁸² Meduza, «Erdogan skazal, tsjto vvel vojska v Siriju radi sverzjenija Asada. Turtsija objavila vojnu Damasku?»

²⁸³ Zarras, K., «The regional sectarian war in Syria», i *The War for Syria*, redigert av R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020, s. 59

²⁸⁴ Giustozzi, A., «A Struggle for Power: Al Nusra and Al Qaida in Syria», *Studies in Conflict & Terrorism*, 44:1, 2020, s. 14

²⁸⁵ Balci, B., *A New Turkish Foreign Policy?*, Carnegie Endowment for International Peace, 27/8-2014

²⁸⁶ Reuters, «Turkey lets U.S. strike Islamic State from Incirlik base: U.S.», 23.07.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-usa-airbase-idUSKCN0PX2B520150723>

deltakelsen i den internasjonale intervensjonen har tyrkiske angrep for det meste vært rettet mot kurdiske militser, heller enn islamistiske.²⁸⁷ Eksempelvis ble de tyrkiske styrkene i oktober 2015 beskylt for å åpne ild mot de kurdiske enklavene. Dette ble bekreftet av statsministeren Davutoglu, som responderte med å si at: «PYD ble advart mot å ikke krysse vest for Eufrat» og at: «vi ville angripe i det øyeblikket de gjorde det. (...) Vi angrep dem to ganger».²⁸⁸

En faktor som kompliserer det hele ytterligere er det at Tyrkia, som kombinerer en islamsk identitet med demokrati og tette bånd til Vesten, fungerte som en potensiell ledestjerne under Den arabiske våren.²⁸⁹ Özkan (2020) påpeker at Ankara forberedte seg til å installere en sympatiserende islamsk regime i Syria, med en påfølgende avgang av al-Assad.²⁹⁰ Ettersom Tyrkia har støttet diverse opprørsgrupper som var i konflikt med den sittende regjeringen i Syria, er det rimelig å anta at Tyrkia forventet regimets snarlige sammenbrudd. Likevel utviklet de syriske opptøyene seg til en fullskalakrig ved Tyrkias grenseområder. Den russiske intervensjonen forandret på maktbalansen i krigen og bidro til å stabilisere situasjonen for Bashar al-Assad.²⁹¹ Dermed ble Russland og Tyrkia de facto motstandere i den syriske borgerkrigen. I neste kapittel utdypes det komplekse forholdet som Russland og Tyrkia har hatt under Den syriske borgerkrigen

4.5 Delkonklusjon

Utenrikspolitikken spiller en sentral rolle i utviklingen av økonomien. Det er dermed ikke overraskende at et av Russlands hovedfokus i Midtøsten er økonomisk. Regionen representerer et enormt, og ikke minst voksende marked, der russiske produkter (råvarer, semiproseserte produkter, lavkvalitets forbrukervarer og avanserte teknologier) har en bedre sjanse til å oppnå et komparativt fortrinn enn i det vestlige markedet.²⁹² Samtidig tyder engasjementet i Syria på at Russland er drevet av mer enn økonomiske hensyn. De historiske økonomiske og politiske båndene mellom Russland og Syria kan ha bidratt til å danne et fundament for den russiske utenrikspolitikken ovenfor Assad-regimet.

---

²⁸⁷ Zarras, «The regional sectarian war in Syria», s. 60

²⁸⁸ Aljazeera, «Turkey attacks Kurdish fighters inside Syria», 27.10.2015, <https://www.aljazeera.com/news/2015/10/27/turkey-attacks-kurdish-fighters-inside-syria/>

²⁸⁹ Schmidt, «The Middle East Regional Security Complex», s.25

²⁹⁰ Özkan, «Turkey and its neighbours in the Middle East», s. 397

²⁹¹ Baev, «Turkey and Russia», s. 418

²⁹² Donaldson, R., *The Foreign Policy of Russia*, (New York: Routledge, 2019), s. 293

I tillegg synes det å ligge geostrategiske betraktninger bak for eksempel basen i Tartus, som gir umiddelbar tilgang til Middelhavet. Det er dessuten en ikke-betydelig prestisje knyttet til krigføring i en utvidet interessesfære, et tema som berøres mer utfyllende i neste kapittel. Også innenrikspolitiske faktorer bidro til Moskvas standpunkt i regionen.

5. Den russisk-tyrkiske relasjonen under den syriske borgerkrigen

Som analysen over viser, består den syriske konflikten av internasjonale, regionale og nasjonale aktører. Mellom seg kjemper disse i både interne og eksterne maktkamper. Fram til 2017 ble konflikten forsøkt løst med stormaktdiplomati i Genève. Etter 2017 har Russland, sammen med Tyrkia og Iran overtatt fredsmeglingsforhandlingene. I dette kapitlet behandles primært den russisk-tyrkiske relasjonen under den syriske borgerkrigen. Begrunnelsen er igjen at denne relasjonen anses som formatterende for casen.

I forkant av det russiske engasjementet i den syriske borgerkrigen blomstret den russisk-tyrkiske relasjonen. Særlig var dette synlig på den økonomiske fronten. I 2015 var den samlede handelsomsetningen mellom Tyrkia og RF tilvarende 24 milliarder USD.²⁹³ Samtidig er det utvilsomt slik at borgerkrigen i Syria har forårsaket de dypeste krisene i de russisk-tyrkiske relasjoner siden slutten av den kalde krigen. Ikke bare satte den Syriske revolusjonen spørsmålsteget ved regimets overlevelse, men den har i tillegg forandret den regionale maktbalansen mellom og aktivisert de to rivaliserende aksene, – den provestlige og den antivestlige.²⁹⁴

Jeg har tidligere redegjort for *bakgrunnen* for Tyrkias og Russlands engasjement i den syriske borgerkrigen. Relasjonen under *selve* borgerkrigen kan deles inn i tre faser hvorav den første fasen er preget konflikt, den andre av kriser og den tredje av samarbeid. Disse fasene er imidlertid ikke klare avgrensede, men foregår parallelt og overlappende. Jeg skal i dette kapitlet vise hvordan sidene flere ganger skiftet sin tilnærming ovenfor hverandre og den syriske konflikten og hvordan fredsløsningen ti år senere synes å være langt unna. Relasjonen mellom Tyrkia og Russland er generelt sett uforutsigbar, gitt statenes historie og nåtidens realiteter, hvor én part er NATO medlem, mens den andre nylig har utviklet et problematisk forhold til flere vestlige allianser. Landene har hatt forskjellige syn på utviklingen i Midtøsten etter den Arabiske våren, men de har likevel klart å opprettholde et pragmatisk samarbeid på

---

²⁹³ TASS, «Tovarooborot mezjdu RF i Turtsiej mozjet dostitsj \$100 mlrd v god», 11.10.2016, <https://tass.ru/ekonomika/3695474>

²⁹⁴ Daoudy, «The 2011 collapse of Syria-Turkey Relations» s. 199

mange felt. Min foreløpige antakelse er at hovedgrunnene til at landene har klart å opprettholde det tette samarbeidet til tross for militære og politiske kriser, er sterke økonomiske bånd og gjensidig økonomisk avhengighet. Hovedvekten vil ligge på tiden etter Russlands militære engasjement i Syria, ettersom Russland og Tyrkia i denne perioden har opplevd sine største diplomatiske kriser og konfrontasjoner i nyere tid.

5.1 Konfrontasjoner

Etter russernes inntog i Syria lot ikke konfrontasjonene mellom Russland og Tyrkia vente på seg. Som nevnt tidligere representerte Tyrkia og Russland hver sin side i den syriske borgerkrigen etter at de russiske luftbårne styrkene i 2015 offisielt ble delaktige i konflikten på regjeringsstyrkenes side. Selv om vennskapsavtalen mellom Russland og Syria fra 1980 ikke var en militærallianse, åpnet den likevel opp for militær assistanse av partene.²⁹⁵

Tyrkia har på sin side krevd Bashar al-Assads avgang siden 2011. Siden da har syriske og tyrkiske styrker flere ganger hatt militære konfrontasjoner ved å skyte ned hverandres fly og helikoptre på grunn av brudd på flyvningsbestemmelser og overtredelse av grenser i hverandres luftrom.²⁹⁶ I tillegg har Tyrkia under USAs ledelse vært delaktige i tre internasjonale operasjoner som har vært rettet mot den Islamske stat.²⁹⁷ Engasjementet bestod i å legge til rette for luftangrep fra til basen i Incirlik, som ligger nær den syriske grensen.²⁹⁸ Etter at Russland involverte seg i den syriske konflikten ble Tyrkias evne til å være en betydelig aktør i Syria svekket, av flere grunner. For det første minsket Tyrkias innflytelse som følge av at den moderate delen av SNC kollapset. For det andre økte dominansen av ekstremistiske grupperinger på slagmarken. For det tredje oppnådde regjeringsstyrkene, med hjelp fra Russland, en viss suksess i å gjenerobre deler av Syria.²⁹⁹

Men Russland hadde heller ikke kapasitet til å løse den syriske konflikten *uten* Tyrkia. Etter at krisen i forbindelse med SU-24 ble løst, fortsatte partene å jobbe mot en felles diplomatisk og militær løsning i konflikten. Mot slutten av 2016 klarte Tyrkia å forme en armé av syrisk opposisjon som oppnådde en rekke strategiske seire mot IS og kurdiske militser. Dette har samtidig bidratt til å motvirke motstanden mot de syriske regjeringsstyrkene. Etter dette

---

²⁹⁵ Dogovor o družbe i sotrudnichestve Mezhdru SSSR i Sirijskoj Arabskoj Respublikoj, Moskva, 1980

²⁹⁶ Meduza, «Erdogan skazal, tsjto vvel vojska v Siriju radi sverzjenija Asada. Turtsija objavila vojnu Damasku?»

²⁹⁷ Republic of Turkey, Ministry of foreign affairs, «Relations between Turkey-Syria, lest 19.02.2021, <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey%E2%80%93syria.en.mfa>

²⁹⁸ Reuters, «Turkey lets U.S. strike Islamic State from Incirlik base: U.S.»

²⁹⁹ Schmidt, «The Middle East Regional Security Complex», s. 25

lyktes syriske regjeringsstyrker med en rekke vellykkede offensiver.³⁰⁰ Men det indirekte samarbeidet mellom det russiske, tyrkiske og syriske regimet stoppet opp i kampen om Idlib-provinsen.

5.1.1. Nedskytingen av SU-24

Den 24. november 2015 skjøt det tyrkiske jagerflyet F-16 ned et russisk bombefly av type SU-24. Ifølge den tyrkiske siden hadde det russiske flyet krysset den tyrkiske grensen. Den russiske siden holdt fast ved at flyet holdt seg til syrisk territorium. Flyet styrtet på syrisk territorium, kun 4 kilometer fra den tyrkiske grensen. Den ene piloten omkom som følge av nedskytingen. Det russiske forsvarsdepartementet hevdet at begge pilotene skjøt seg ut, mens den avdøde piloten døde som følge av skyting fra bakkenivå.³⁰¹ Senere har syriske militser tatt på seg ansvaret for ildåpningen fra bakken.³⁰² Under redningsoperasjonen omkom også en annen russisk soldat. Disse to dødsfallene ble de to første offisielle i den syriske borgerkrigen på russisk side.³⁰³ Mye tyder på at hendelsen ikke oppstod isolert, men heller som en kulminering av voksende spenning mellom landene. Ved utgangen av 2015 hadde opprørsgrupper støttet av Tyrkia oppnådd en del strategiske seire i Syria, men på det aktuelle tidspunktet ble tyrkiskstøttede opprørsstyrker presset nærmere og nærmere den tyrkiske grensen.³⁰⁴ Russland hadde dessuten tidligere, ved flere anledninger, brutt grensene for tyrkisk luftrom. I oktober 2015 advarte president R. Erdogan Russland ved å si at: «et angrep på Tyrkia innebærer et angrep på NATO».

Rett etter nedskytingen omtalte president Putin hendelsen som: «en dolk i ryggen, utført av terroristenes medsammensvorne».³⁰⁵ Ettersom Tyrkia støttet opprørsgrupper, ble også denne hendelsen brukt til å underbygge bildet av Russland som en bekjemper av terror, i overensstemmelse med bildet Kreml har forsøkt å bygge av dens intervensjon i Syria ovenfor

---

³⁰⁰ Meduza, «Vot teper Rossija i Turtsija realno na grani vojni v Sirii», 20.02.2020, <https://meduza.io/feature/2020/02/20/vot-teper-rossiya-i-turtsiya-realno-na-grani-voyny-v-sirii-kazhetsya-na-etot-raz-putin-proschital-ne-vse>

³⁰¹ Kommersant, «Tri goda udaru v spinu», 24.11.2018, <https://www.kommersant.ru/doc/3811096>

³⁰² RBK, «Minoboroni podtverdilo gibel pilota SU-24», 24.11.2015, <https://www.rbc.ru/society/24/11/2015/5654a5fb9a79475565b61d8b>

³⁰³ Kommersant, «Tri goda udaru v spinu»

³⁰⁴ Baev, “Turkey and Russia”, s. 418

³⁰⁵ Euronews po-russki, “Sbitij SU-24 – udar v spinu, kotorij nanesli posobniki terroristov”, 24.11.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=qedXUJzt9nE>

sine egne innbyggere.³⁰⁶ Tyrkias statsminister Ahmet Davutoglu avviste alle forventningene om at Tyrkia burde komme med en beklagelse.³⁰⁷ Dette standpunktet fikk støtte hos NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg, som 30 november 2015 uttalte at: «alle allierte støtter Tyrkias rett til å beskytte sin territorielle integritet og dets luftrom».³⁰⁸ Øverstkommanderende for operasjonsstaben i den russiske generalstaben Sergej Rudskoi uttalte på pressekonferansen 25 november 2015 at:

«det ikke ble foretatt noen forsøk fra det tyrkiske flyet på å kontakte eller etablere visuell kontakt med mannskapet om bord. (...) Denne hendelsen blir sett på som et grovt brudd på folkeretten med de alvorligste konsekvensene og er et direkte brudd på *Memorandumet om luftromssikkerhet i Syria*, inngått med USA og som dermed omfatter alle land i koalisjonen, inkludert Tyrkia»

Tyrkia hevdet på sin side at det russiske SU-24 befant seg i tyrkisk territorium i fem minutter og at det i løpet av denne tiden ble kommunisert ti advarsler fra den tyrkiske siden.³⁰⁹ Tidligere i oktober 2015 underskrev Russland og USA et memorandum om luftromssikkerhet i Syria. Memorandumet skulle være et steg mot nedbyggingen av konfliktnivået mellom koalisjonens og russernes luftstyrker. Det ble forventet at dokumentet skulle gjelde alle land i den internasjonale anti-IS koalisjonen.³¹⁰ Etersom Tyrkia selv ikke underskrev memorandumet forble hendelsen i gråsonen av internasjonal rett for luftfart.

Om nedskytingen uttalte Russlands utenriksminister Sergej Lavrov at: «Hendelsen med det russiske SU-24 i Syria ligner en planlagt provokasjon. (...) Vi tviler sterkt på at dette var en utilsiktet handling.»³¹¹ Samme dag som nedskytingen fant sted avlyste Moskva et kommende toppmøte i regi av Samarbeidsrådet for toppnivå (SSVU - SGSP) mellom russiske og tyrkiske

---

³⁰⁶ Vardspolitiske Dagsfregår, *Putins Ryssland – På jakt efter globalt inflytande*, Stockholm: The Swedish institute of International Affairs, 08.07.2019, s. 14

³⁰⁷ RBK, “Premier Turtssii otverg predlozjenija izvinitjsja pered Rossiej za SU-24”, 30.11.2015, <https://www.rbc.ru/politics/30/11/2015/565c32cc9a7947cce57cd27a>

³⁰⁸ NATO, “NATO Secretary General discusses key security challenge with Turkish Prime Minister”, 30.11.2015, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_125208.htm

³⁰⁹ Aksenov, P., “Intsident s SU-24 s totsjki zrenija mezdunarodnogo prava”, *BBC*, 24.11.2015, https://www.bbc.com/russian/international/2015/11/151124_turkey_russia_plane_legalities

³¹⁰ BBC, “Rossija I SSJA soglasovali pravila svjazi samoljotov v Sirii”, 20.10.2015, https://www.bbc.com/russian/news/2015/10/151020_russia_us_syria_memo

³¹¹ RIA, «Lavrov: intsident s rossijskim SU-24 pohozej na splanirovannuju provokatsiju», 25.11.2015, <https://ria.ru/20151125/1328111428.html>

utenriksdepartementer.³¹² SSVU ble opprettet mellom Tyrkia og Russland i 2010 for å koordinere realiseringen av prosjekter innenfor politisk, handelsøkonomisk og kulturell-humanitær karakter.³¹³ I forkant av møtet ble det fra den russiske siden lagt store forventninger til samarbeidet mellom Moskva og Ankra. I skrivet som ble publisert av MID i forkant av møtet står det blant annet:

«I sammenheng med Vestens sanksjonspress mot Russland, kan det russisk-tyrkiske samarbeidet på det handelsøkonomiske området få en ekstra drivkraft. De relevante departementene og forretningsstrukturene i våre land er nært involvert i spørsmålet om å øke volumet av tyrkiske varer til Russland. (...) Energisamarbeidet spiller en nøkkelrolle. Generelt forløper implementeringen av det strategiske prosjektet for bygging av atomkraftverk «Akkuyu» i henhold til tidsplanen. (...) En av prioriteringene er gjennomføringen av prosjektet for bygging av en ny gassrørledning under Svartehavet – «Turk Stream». Vi regner med full, konsekvent og rettferdig implementering av avtalene om å skape betingelser for bygging og drift av det første røret i Turk Stream. (...) Russland er overbevist om at det kommende møtet i SGSP vil gi et betydelig bidrag til å ytterligere styrke forholdet bestående av vennskap og partnerskap mellom våre land.»³¹⁴

Uttalelsen ovenfor viser tydelig at bilateralt økonomisk samarbeid ble gitt prioritet før nedskytingen. Særlig interessant at russiske myndigheter setter det russisk-tyrkiske samarbeidet i lys av vestlig sanksjonspress. Det er utvilsomt at SU-24-affæren skapte en forstyrrelse av det tidligere vennlig innstilte forholdet. Både for Russland og Tyrkia stod mye på spill. Hendelsen utviklet seg til den dypeste krisen mellom partene etter Sovjetunionens fall. Den russiske siden besvarte nedskytingen med en hard sanksjonspakke mot Tyrkia. Ikke minst førte episoden også til økt militær tilstedeværelse i regionen.³¹⁵ Situasjonen forble krisepreget og uløst i over et halvt år, hvor begge partene beskyldte hverandre for å være ansvarlige. Eksempelvis sa Sergej

---

³¹² MID, «Kommentarij dlja SMI Ministra inostrannih del Rossii S.V. Lavrova, Sotsji», 24.11.2015 https://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/1948313

³¹³ Rossotrudnitsjestvo, «Podgotovka k 5 Rossijsko-Turetskomu forumu obtsjestvennosti vstupila v aktivnuju fazu», 15.03.2019, https://rs.gov.ru/%20%20/news/43910?project_id=2128

³¹⁴ MID, «Kommentarij departamenta informatsii I petsjati MID Rossii v svjazi s utsjastiem ministra inostrannih del Rossii S.V. Lavrova v V zasedanii Rossijsko-Turetskoj Sovmestnoj gruppi strategitjeskogo planirovanija», 23.11.2015, https://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/1947709

³¹⁵ The National Interest, «Russia, Turkey and the Black Sea A2/AD Arms Race», 05.03.2017, <https://nationalinterest.org/feature/russia-turkey-the-black-sea-a2-ad-arms-race-19673>

Rudskoi på en pressekonferanse 27 mai 2016 at: «Tyrkia daglig forsyner Jubhat Al-Nusra med våpen og annen materiell», samt at «Tyrkia legger til rette for terroristene salg av olje.»³¹⁶

5.1.2. Russiske sanksjoner i etterkant av SU-24 nedskytingen

Russland besvarte nedskytingen med handelsembargo og reiserestriksjoner for russiske borgere til Tyrkia. 28 november 2015 ble det ved et presidentdekret vedtatt sanksjoner mot den Tyrkiske republikken. Embargoen forbød blant annet følgende på russisk territorium: 1) - a) all import av tyrkiske varer, b) all tjenesteytelse av tyrkiske selskap, c) tilbakekalling av arbeidstillatelse for tyrkiske borgere; 2) forbud mot innreise av tyrkiske borgere; 3) forbud mot innreise av russiske borgere på tyrkisk territorium og; 4) stans i all charterforbindelse mellom landene.³¹⁷ De økonomiske sanksjonene hadde stor negativ påvirkningskraft på den tyrkiske økonomien. De allerede inngåtte avtaler ble dog ikke reversert, men enkelte av disse måtte settes på pause. Eksempelvis underskrev det russiske statlige selskapet «Rosatom» en kontrakt med tyrkiske myndigheter i mai 2010 om bygging av atomkraftverket «Akkuyu» i Mersin-provinsen i Tyrkia og denne utbyggingen ble ikke berørt av sanksjonene.³¹⁸ Gazproms «Turk Stream» prosjekt ble midlertidig stanset i desember 2015, men forhandlingene tok seg opp allerede neste sommer og i oktober 2016 ble kontrakten for utbyggingen signert.³¹⁹

Likevel ble det gjennom hele krisen arbeidet for å gjenoppta samarbeidet fra tiden før nedskytingen. I følge Erdogans pressetalsmann Ibrahim Kalin var det flere personer som direkte involverte seg for å løse konflikten mellom partene. Blant disse var en tyrkisk forretningsmann, ved navn Cavit Caglar, som hadde investeringer og forbindelser i Russland. Også Kazakhstans president Nursultan Nazarbajev fungerte som megler i konflikten. I henhold til den tyrkiske avisen Hurriyet igangsatte Caglar og Nazarbajev i løpet av mai og juni 2016 et intensivt diplomatisk arbeid mellom Moskva og Ankara. Under arbeidet ble forslaget til beklagelsen

---

³¹⁶ RT na russkom, “Gensjtab RF: Ezjednevno v Siriju idjot potok oruzjija dlja Front an-Nusri iz Turtsii”, 27.05.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=AEqo85q3dU8>

³¹⁷ Kremlin, “Ukaz o merah po obespetsjeniju natsionalnoj bezopastnosti Rossii I zatsjite grazhdan Rossii ot prestupnih i inih protivopravnih dejstvovij I o priminenii spetsialnih ekonomitsjeskih mer v otnosjenii Turtsii”, 28.11.2015, <http://kremlin.ru/events/president/news/50805>

³¹⁸ Rosatom, «Strojatsjiesja AES

³¹⁹ Kommersant, «Tri goda udaru v spinu»

utarbeidet.³²⁰ 27 juni 2016 utsendte president Recep Erdogan en beklagelse ovenfor Russland, hvor han uttrykte Tyrkias interesse i reguleringen av konflikten. Erdogan uttrykte også medlidenhet med den døde pilotens familie.³²¹ Beklagelsen ble etterfulgt av tett samarbeid mellom landene. Senere sa Putin at han var blant de første statsledere som uttrykte sin støtte til Tyrkias president under det mislykkede kuppforsøket i juli 2016.³²² Denne støtten stod i kontrast til vestlig fordømmelse av måten regjeringsmaktene håndterte kuppet i etterkant.³²³

Det er imidlertid ikke overraskende at Tyrkia og Russland forsøkte å løse denne krisen diplomatisk. Krisen var i ingens interesse og ble løst oppsiktsvekkende raskt. Allerede 9. august var Erdogan på vei til statsbesøket i St. Petersburg og det er verdt å merke seg at besøket var presidentens første utenlandstur etter kuppforsøket 15. juli. Under statsbesøket i St. Petersburg henvendte Erdogan seg til Putin som: «min kjære venn».³²⁴ De to F-16 pilotene som skjøt ned det russiske flyet ble i juli 2016 arrestert av tyrkiske myndigheter. Pilotene ble beskyldt for å ha vært deltagende i Fethullah Gülen bevegelsen og for å ha vært med i kuppforsøket 15. juli. Deres fremtidige skjebne forblir uvisst.³²⁵

Jeg skal ikke spekulere i hvorfor Erdogan kom med en beklagelse ovenfor Putin, men mye tyder på at økonomiske interesser og at Tyrkia ble nærmeste stående alene i krisen var avgjørende den tyrkiske beklagelsen. I etterkant av nedskytingen appellerte Tyrkia til NATO for beskyttelse og mottok faste forsikringer om støtte, noe som uttalelsen fra Jens Stoltenberg stemmer godt overens med. Likevel ble Ankara frarådet fra å henvise til artikkel 5 i NATO-traktaten. Rett etter nedskytingen påkalte Tyrkia den mindre kjente artikkel 4, som innebærer krav om umiddelbar konsultasjon innad i alliansen.³²⁶ Samtidig ble forespørselen om kjøp av

---

³²⁰ Yetkin, M., “Story of secret diplomacy that ended Russia-Turkey jet crisis”, *Hurriyet*, 09.08.2016, <https://www.hurriyetdailynews.com/opinion/murat-yetkin/story-of-secret-diplomacy-that-ended-russia-turkey-jet-crisis-102629>

³²¹ Kremlin, “Vladimirom Putinim polutsjeno poslanie prezidenta TurtsiiRedzjepa Tajipa Erdogana”, 27.07.2016, <http://www.kremlin.ru/events/president/news/52282>

³²² BBC, «Putin skazal, tsjto pervim podderzjal Erdogana vo vremja mjatezja», 09.08.2016, <https://www.bbc.com/russian/news-37023340>

³²³ Reuters, “Turkey’s Erdogan slams West for failure to show solidarity over coup attempt”, 29.07.2016, <https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-idUSKCN10912T>

³²⁴ TASS, “Dorogoj drug Vladimir”, 09.08.2016, <https://tass.ru/politika/3522015>

³²⁵ Kommersant, “Turetskie vlasti arestovali pilotov, sbivsjih rossijskij SU-24”, 19.07.2016, <https://www.kommersant.ru/doc/3042132>

³²⁶ Carnegie, “Turkey’s Article 5 Argument Finds No Takers”, 24.02.2016, <https://www.carnegie.org/news/articles/turkeys-article-5-argument-finds-no-takers/>

flere batterier til Patriot luftforsvarssystemer avvist. Baev (2020) hevder at den tyrkiske beklagelsen overfor Russland kom i sammenheng med NATOs tvetydige respons og utilfredsstillende støtte, og fikk Erdogan til å søke fred med Moskva.³²⁷ Ettersom det tyrkiske behovet for luftforsvarssystemer fikk store konsekvenser for forholdet mellom NATO og Tyrkia, returnerer jeg til tematikken i kapittel 5.3.2.

Russland var en av Tyrkias største handelspartnere i forkant av nedskytingen. Sanksjonene fikk imidlertid store innvirkninger på den russisk-tyrkiske økonomiske omsetningen, som samlet sank fra 31,1 milliarder USD i 2014, til 23,35 milliarder i 2015, og til 15,85 milliarder i 2016.³²⁸ Både importen og eksporten minsket i omfang, men den russiske eksporten til Russland var likevel større enn den tyrkiske importen til Russland. Eksempelvis minsket den russiske eksporten av gass til Tyrkia med hele 46,7 % i løpet av to første kvartal i 2016. Før sanksjonene bestod en fjerdedel av all import av grønnsaker til Russland av tyrkiske grønnsaker. I etterkant av sanksjonene sank andelen til 3,6 %.³²⁹ Russland leder i antall årlige turister til Tyrkia.³³⁰ I 2014 valgte 3,3 millioner russere Tyrkia som sin feriedestinasjon. I realiteten risikerte Tyrkia å miste 3,5 milliarder USD i årlig inntekt som kom fra russiske turister. Ytterligere risikerte tyrkiske selskap kanselleringer til en verdi av 4,5 milliarder USD årlig.³³¹ Det som derimot var mest prekært for Tyrkia i denne sanksjonspakken var den russiske gassforsyningen. Jeg har tidligere redegjort for Tyrkias energideficit og mangel på egne karborreserver. På daværende tidspunkt bestod 55 % av Tyrkias gassimport av russisk gass.³³² Senere i dette kapittelet redegjør jeg for dagens status rundt gassproblematikken. Samlet forårsaket de russiske sanksjonene et tap på over 10 milliarder USD for Tyrkia.³³³

---

³²⁷ Baev, "Turkey and Russia", s. 417

³²⁸ Kommersant, «Tri goda udaru v spinu»

³²⁹ RBK, «Tomatnij perevorot: kak izmenilas torgovlja Rossii i Turtsii», 31.07.2016, <https://www.rbc.ru/economics/31/07/2016/579d32ec9a79472920ee88f2>

³³⁰ Republic of Turkey, «Ministry of Culture and Tourism, Number of arriving-departing visitors, foreigners and citizens», Issue:12, 31.01.2019

³³¹ BBC, «Turkey faces big losses as Russia sanctions bite», 02.01.2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-35209987>

³³² The Economist, «Turkey's smuggling up to Russia is likely to hurt it», 16.02.2017, <https://www.economist.com/europe/2017/02/16/turkeys-smuggling-up-to-russia-is-likely-to-hurt-it>

³³³ The Economist, «Turkey's smuggling up to Russia is likely to hurt it»

5.1.3. Drapet i Ankara

En annen hendelse som kunne ha utviklet seg til en krise mellom Russland og Tyrkia er det såkalte drapet i Ankara. Den 19. desember 2016 ble den russiske ambassadøren i Tyrkia drept på en utstillingsåpning. Tyrkia hevdet at drapsmannen handlet på vegne av Fethullah Gülen, men mye peker i andre retninger. Angriperen ropte blant annet islamistiske slagord, som opposisjonen i Syria bruker. Drapsmannen var identifisert som Mevlut Mert Altintas og jobbet som politimann i Ankara. Under drapet hevdet gjerningsmannen også at han handlet for å hevne krigshandlinger i Aleppo, som Russland var deltagende i. Mange mener at slagordene drapsmannen ropte minnet om slagordene til Jabhat al-Nusra.³³⁴ Gjerningsmannen ble likvidert av tyrkisk politi kort tid etter drapet.³³⁵ Drapet ble umiddelbart omtalt som en terroraksjon av russiske MID. Under forhandlingene i Moskva mellom Russland, Tyrkia og Iran dagen etter drapet, sa den russiske utenriksministeren Sergej Lavrov: «Jeg vil uttrykke takknemlighet til våre kollegaer for deres solidaritet i dette vanskelig øyeblikket. (...) som dere vet gjennomfører russiske og tyrkiske eksperter felles etterforskning.»³³⁶ Under samme møte ble det bekreftet at partene skulle fortsette sitt felles arbeid rundt fredsløsningen i Syria.³³⁷ Senere samme dag dro Lavrov sammen den tyrkiske utenriksministeren Mevlüt Çavuşoğlu til flyplassen i Vnukovo for å motta kisten med den avdøde ambassadøren.³³⁸

Hvorfor dette høyst politiske drapet ikke utviklet seg til ny en krise mellom Tyrkia og Russland er påfallende av flere årsaker, kanskje først i fremst i lys av nedskytingen av SU-24. Jeg kommer tilbake til dette i drøftingen av dette russisk-tyrkiske forholdet i sin helhet, hvor jeg argumenterer for at dette er en av flere hendelser som illustrerer den pragmatiske og rasjonelle relasjonen mellom landene.

---

³³⁴ Ivsjina, O., “Ubijstvo posla Andreja Karlova”, *BBC*, 08.01.2019, <https://www.bbc.com/russian/news-46525488>

³³⁵ Lenta, «Puli v spinu», 19.12.2016, <https://lenta.ru/articles/2016/12/19/ambassador/>

³³⁶ MID, Vistuplenie I otveti na voprosi SMI Ministra inostrannih del Rossii S.V. Lavrova v hode sovmestnoj press-konferentsii po itogam trehstoronnih peregovorov s ministrom inostrannih del Irana M.Dzj. Zarifom i ministrom inostrannih del Turtsii M. Tsjavusjoglu”, 20.12.2016, https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2574870

³³⁷ Ibid.

³³⁸ TASS, «Samolet s telom posla RF v Turtsii prizemlilsja v aeroportu Vnukovo», 20.12.2016, <https://tass.ru/obschestvo/3891883>

5.2. Det diplomatiske fredsarbeidet

I sterk kontrast til krisene mellom Tyrkia og Russland står det diplomatiske fredsarbeidet for Den syriske borgerkrigen. Særlig etter 2017 har både Russland og Tyrkia nærmest overtatt hele ansvaret for en fredsløsning i Syria. Nedenfor skisseres hendelsesforløpet som førte til at Russland, sammen med Tyrkia, ble de viktigste aktørene i fredssamtalene om Syria, som førte til at den syriske borgerkrigen ble nedskalert til én syrisk provins.

Siden 2011 har det blitt initiert diverse fredsforhandlinger for situasjonen i Syria av en rekke regionale og internasjonale aktører. Blant disse forhandlingene finner vi Den Arabiske Liga (2011), Friends of Syria Group (2012), FNs Genève forhandlinger I og II (2012, 2014), Wien-forhandlingene (2015) og Genève III (2016). Ingen av disse forhandlingene ga fruktbare resultater.³³⁹ Den viktigste årsaken til dette var den manglende enigheten om Assads skjebne. Vestlige land ville ha en tidsramme for hans avgang, de regionale aktørene ønsket hans umiddelbar avgang, mens Russland var motvillig til å sette noen tidsrammer for regimets fratredelse.³⁴⁰ Siden Sikkerhetsrådet ikke har blitt enig om militære aksjoner i Syria har det i tillegg vært vanskelig for andre land å fatte beslutning om å sende fredsbevarende styrker. Men fordi Russland har blitt invitert inn i krigen av den syriske presidenten, har det et bedre folkerettslig utgangspunkt for maktbruk på syrisk territorium enn andre land. Den USA-ledede anti-IS koalisjonen mangler et FN-mandat som tillater militære operasjoner i Syria, noe som gjør dets aksjoner problematiske fra et folkerettslig perspektiv.³⁴¹ Intervensjonen fra den internasjonale koalisjonen ble møtt med mistenksomhet i Russland, som fryktet at denne kunne bidra til å styrte regimet. Russland har siden 2011 har påpekt at Den syriske borgerkrigen ikke kan løses militært, og har i stedet foreslått forhandlinger mellom partene for å oppnå et kompromiss. Ved å involvere seg direkte i konflikten har Russland umuliggjort etableringen av en no-fly sone i Syria og dermed umuliggjort fredsforhandlinger uten Assad.³⁴²

Selv om Russland har forsøkt å skape et bilde om at deres primære mål i Syria er å bekjempe terrorisme, har ikke denne kampen nødvendigvis gått på akkord med Russlands andre mål – nemlig å bevare av Assad-regimet. Samtidig med dette har Moskva, ved å koordinere

---

³³⁹ Cengiz, S., «Asserting The Astana Peace Process for Syria: Actors, Approaches, and Differences», *Contemporary Review of the Middle East*, Sage, 2020, s. 205-206

³⁴⁰ Kozhanov, N., From Russia's deployment to the Astana process, i Hinnebusch, R., *The War for Syria*, Routledge, London, 2020, s. 251

³⁴¹ FN-sambandet, «Syria»

³⁴² Schmidt, «The Middle East Regional Security Complex», s. 22

sine militære operasjoner med andre land i koalisjonen, promotert ideen om en anti-IS koalisjon hvor Assad-regimet er uunnværlig. En felles antiterror koalisjon med syriske regjeringsstyrker ville dermed bringe regimet tilbake fra internasjonal isolasjon.³⁴³ Men Kreml ville også igangsette en fredsforhandlingsprosess på egne premisser. Ifølge russiske strateger skulle denne nasjonale dialogen bestå av akseptable opposisjonelle krefter og regimet. Betingelsene for dialogen innebar at den syriske territorielle integritet måtte bevares, og at transformeringene av den syriske stat måtte foregå innenfor allerede eksisterende nasjonale rammeverk og strukturer. Samtidig med dette skulle en anti-IS koalisjon formes umiddelbart.³⁴⁴ Det er under disse premissene *Astana-plattformen* oppstod i 2017.

5.2.1. Fra Astana-forhandlingene til Sotsji memorandumet

Etter at Tyrkia redefinerte sin politikk ovenfor Russland i midten av 2016, begynte Ankara å jobbe tettere med både Moskva og Teheran.³⁴⁵ I desember 2016 arrangerte Moskva trilaterale møter hvor Russland, Iran og Tyrkia deltok, hvor planen for videre fredsforhandlinger ble skissert.³⁴⁶ I tillegg førte gjenerobringen av Aleppo i desember 2016 til økt tyrkisk tillitt til regjeringsstyrkene og dens allierte.³⁴⁷ I januar 2017 gjennomførte Russland og Tyrkia sin første felles militære operasjon mot islamistene i nærheten av El-Bab.³⁴⁸ Det nyopprettede militære og diplomatiske samarbeidet mellom landene ble etterfulgt av *Astana-plattformen* i januar 2017, og senere med *Astana II* forhandlingene i 2018.³⁴⁹ Hovedtemaet under møtene var våpenhvilen mellom opposisjonen og regjeringsstyrkene. Astana-plattformen ble organisert for å promotere ideen om at del av den syriske opposisjonen ikke var anti-Assad. Bakgrunnen for plattformen var at Russland lyktes i å samle representanter for det syriske regimet sammen med

---

³⁴³ Kozhanov, N., «From Russia's deployment to the Astana process», i *The War for Syria*, Routledge, redigert R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020, s. 248

³⁴⁴ Kozhanov, «From Russia's deployment to the Astana process», s. 248

³⁴⁵ Trenin, *What is Russia up to in the middle east?*, (Cambridge: Polity Press, 2018), s. 98

³⁴⁶ Loginov, V., «Esti plan po razdelu Sirii», *Gazeta*, 20.12.2016, <https://www.gazeta.ru/army/2016/12/20/10440329.shtml>

³⁴⁷ Baev, «Turkey and Russia», s. 418

³⁴⁸ BBC, «Rossija i Turtsija proveli pervuju sovместnuju operatsiju v Sirii», 18.01.2017, <https://www.bbc.com/russian/news-38665792>

³⁴⁹ MID, «Sovместnoje zjavlenije Irana, Rossii i Turtsii po itogam Mezjdunarodnoj vstrečsji po Sirii v Astane», 29.11.2018, https://www.mid.ru/web/guest/foreign_policy/international_safety/conflicts/-/asset_publisher/xIEMTQ3OvzCA/content/id/3424004

den delen av opposisjonen som ikke krevde Assads avgang i 2014-2015. SNC, som anses for å være den eneste reelle opposisjonelle kraften i Syria, boikottet imidlertid disse møtene.³⁵⁰

Under Astana-plattformen II i 2018 bekreftet Russland, Tyrkia og Iran blant annet en «urokkelig forpliktelse til Syrias suverenitet, uavhengighet, enhet og territoriell integritet.», og «avviste alle forsøk på å skape nye realiteter ‘på bakken’ under påskudd av å bekjempe terrorisme».³⁵¹ Det er tydelig at disse utsagnene var rettet mot den internasjonale antiterror-koalisjonen under USAs ledelse. Resultatene av Astana-plattformene kan tyde på at Russland oppnådde sine mål. Forhandlingene i september førte til at Russland, Tyrkia og Iran ble enige om en våpenhvile og opprettelsen av demilitarisert sone rundt Idlib.³⁵²

Astana-plattformen ble etterfulgt av nye møter mellom partene, og i oktober 2019 underskrev V. Putin og R. Erdogan det såkalte *Sotsji-memorandumet*.³⁵³ Nedover følger en full oversettelse av memorandumet [forfatterens oversettelse].

1. Begge sidene bekrefter sin forpliktelse til å bevare den politiske enheten og den territoriale integriteten til Syria, samt å sikre Tyrkias nasjonale sikkerhet.
2. Partene understreker sin vilje til å bekjempe terrorisme i alle dens former og manifestasjoner, og motarbeide separatistiske ambisjoner på syrisk territorium.
3. I denne sammenheng opprettholdes det eksisterende status quo i «Operation Peace Spring» området, mellom Tel Abyad og Ras al-Ain, som er 32 km lang.
4. Begge sider bekrefter på ny viktigheten av Adana-avtalen³⁵⁴, Den russiske føderasjonen vil bidra til implementeringen av Adana-avtalen under nåværende forhold.
5. Fra klokken 23.00 den 23. oktober 2019 blir enheter av det russiske militærpolitiet og den syriske grensetjenesten utplassert på den syrisk-tyrkiske grensen utenfor sonen for «Operation Peace Spring». Disse vil legge til rette for tilbaketrekningen av Yekîneyên Parastina Gel (YPG) – enheter, inntil 30 km fra den syrisk-tyrkiske grensen og skal avsluttes innen 150 timer etter klokken 12.00, den 23. oktober 2019. Fra dette øyeblikket inntreer felles russisk-tyrkisk patruljering i et område på 10 km fra grensen til området Operation Peace Spring, med unntak av byen Kamyshli.

---

³⁵⁰ Thépaut, C., “The Astana Process: A Flexible but Fragile Showcase for Russia”, *The Washington Institute for Near East Policy*, 28.04.2020, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/astana-process-flexible-fragile-showcase-russia>

³⁵¹ MID, «Sovmestnoje zavjavenije Irana, Rossii i Turtsii po itogam Mezjdunarodnoj vstretsjii po Sirii v Astane»

³⁵² BBC, “Vesennij tsjit I sotsjinskij memorandum: o tsjem budut govorit Putin I Erdogan v Moskve?”, 05.03.2020, <https://www.bbc.com/russian/news-51735415>

³⁵³ Latuhina, K., “Desjat sjagov k miru”, *RG*, 22.10.2019, <https://rg.ru/2019/10/22/putin-i-erdogan-prinialii-sudbonosnye-resheniia-po-situacii-v-sirii.html>

³⁵⁴ Jeg har tidligere redegjort for betydningen av Adana-avtalen i kapittel 4.

6. Alle YPG-enheter og dens artilleri vil bli trukket tilbake fra Manbij og Tal Rifat.
7. Begge sidene vil sørge for nødvendige tiltak for å forhindre infiltrasjon av terroristelementer.
8. Det vil bli foretatt felles innsats for å legge til rette for trygg og frivillig retur av flyktninger.
9. Det vil bli etablert en felles overvåknings- og verifiseringsmekanisme for koordinering og gjennomføring av dette memorandumet.
10. Begge sidene vil fortsette å jobbe for en politisk løsning av den syriske konflikten innenfor rammene av «Astana-plattformen» og vil støtte virksomheten for dens Konstitusjonelle Komité.³⁵⁵

I memorandumet ser vi at Tyrkia anerkjenner Syrias regime i bytte mot muligheten for å utføre militære operasjoner vis-a-vis kurdiske styrker. Disse er navngitt som YPG. På daværende tidspunkt hadde Tyrkia en pågående operasjon (Operation Spring Peace) mot disse militsene. Mot at Russland støttet Operation Spring Peace ser også at Russland får gjennomslag mot sine primære hovedmål i Syria, nemlig bevaringen av Assad-regimet og bekjempelse av internasjonal terrorisme. Samtidig støtter begge sidene Adana-avtalen, en avtale mellom Syria og Tyrkia som anerkjenner PKK og alle dens grener for å være terrorister.³⁵⁶

I oktober 2019 trakk amerikanske styrker seg ut av de nordøstlige områdene i Syria. Denne tilbaketrekningen fremstod som kontroversiell og representerte et skifte i amerikansk tilnærming til den syriske konflikten.³⁵⁷ Like etter igangsatte Tyrkia Operation Spring Peace mot kurdiske militser i Rojova den 9. oktober 2019. Tidligere har USA samarbeidet med kurderne i kamp mot IS. Offensiven skapte reaksjoner internasjonalt, ettersom den kurdiske befolkningen i området, inkludert sivile mål, ble angrepet. Amnesty International oppfordret statene til umiddelbart å stanse våpenoverføringer til Tyrkia og andre parter i konflikten.³⁵⁸ President Trump kommenterte hendelsen med «i morges invaderte Tyrkia, som er et NATO-medlem, Syria. USA støtter ikke dette angrepet og har gjort det klart for Tyrkia at denne

---

³⁵⁵ Kremlin, «Memorandum o vzaimoponimanii mezhdou Rossiiskoi Federatsiei i Turetskoj Respublikoi», 22 oktober 2019, fritt oversatt 13 mai fra <http://kremlin.ru/events/president/news/61876>

³⁵⁶ Younes, A., «Analysis: What does the Adana deal mean for Turkey and Syria?», *Aljazeera*, 23.10.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/23/analysis-what-does-the-adana-deal-mean-for-turkey-and-syria>

³⁵⁷ BBC, «Turkey-Syria border: Kurds bitter as US troops withdraw», 07.10.2019, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49960973>

³⁵⁸ Amnesty International, «Syria: Dawning evidence of war crimes and other violations by Turkish forces and their allies», 18.10.2019, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/10/syria-damning-evidence-of-war-crimes-and-other-violations-by-turkish-forces-and-their-allies/>

operasjonen er en dårlig idé».³⁵⁹ Denne uttalelsen står i kontrast til det faktum at USA trakk seg ut av området noen dager tidligere. Etter hvert henvendte kurdiske ledere seg for hjelp til Russland og Syria, som gikk inn i området og delvis stoppet den tyrkiske offensiven.³⁶⁰ Ankara tok den russiske og syriske innblanding i den tyrkiske operasjonen for å være et brudd på Sotsji-memorandumet. Senere har partene ved flere anledninger beskyldt hverandre for flere brudd i memorandumet. Men uavhengig av dette har det diplomatiske arbeidet mellom Tyrkia og Russland ført til at væpnet opposisjon i Syria kunne begrenses til en enkel provins i Syria – nemlig Idlib provinsen.

5.2.2 Idlib-provinsen anno 2020

Som resultat av Sotsji-memorandumet ble Idlib provinsen, ved utgangen av 2019, den siste bastionen med væpnet opposisjon. En eventuell våpenhvile i Idlib vil derfor bety slutten på den syriske borgerkrigen.³⁶¹ På mange måter var memorandumet en måte å fryse situasjonen i Idlib. Syria og Russland mottok garanti om at gjenværende terrorister skulle beleires innenfor et avgrenset område, mens Tyrkia fikk grønt lys for å håndtere YPG. I tillegg har hver aktør i Idlib sin egen agenda. Russland vil kvitte seg med det de anser for å være terrorismens arnested. Islamistiske militser kjemper for å beholde sin stilling. Det syriske regimet vil gjenerobre territorium, men uten en befolkning med opposisjonelle holdninger. Tyrkia nekter å avstå enda en del av Idlib uten kompensasjon for sitt kurdiske problem. Ikke minst vil Tyrkia unngå enda flere flyktninger.³⁶² Militær intervensjon i området kan utløse en ny flyktningkrise i Tyrkia og EU. Dermed sitter Tyrkia potensielt med nøkkelen til løsningen på den europeiske

---

³⁵⁹McKernan, B., Borger, J., Sabbagh, D., «Turkey unleashes airstrikes against Kurds in north-east Syria», *BBC*, 09.10.2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/oct/09/turkey-launches-military-operation-in-northern-syria-erdogan>

³⁶⁰Meduza, «Mezjdu Rossiej i Turtsiej - konflikt, motsjnee kotorogo ne bilo so vremen sbitogo rossijskogo samoleta v 2015 godu. Erdogan grozit vojnoj», 07.02.2020, <https://meduza.io/feature/2020/02/07/mezhdru-rossiej-i-turtsiej-konflikt-moschnee-kotorogo-ne-bylo-so-vremen-sbitogo-rossijskogo-samoleta-v-2015-godu-erdogan-grozit-voynoy>

³⁶¹Meduza, «Mezjdu Rossiej i Turtsiej - konflikt, motsjnee kotorogo ne bilo so vremen sbitogo rossijskogo samoleta v 2015 godu. Erdogan grozit vojnoj»

³⁶² Balanche, F., «Idlib May Become the Next Gaza Strip», *The Washington Institute of Near East Policy*, 26.04.2020, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/idlib-may-become-next-gaza-strip>

flyktningkrisen, noe som gir landet potensiale for betydelig politisk innflytelse over EU.³⁶³ Det er også betydelige økonomiske interesser knyttet til flyktningkrisen, ettersom Tyrkia mottar store beløp av EU for sine tjenester. Selv huset landet over 3,4 millioner syriske flyktninger og migranter.³⁶⁴ Flyktningproblematikken er derfor en viktig inngangsport for å forstå hvordan Tyrkia de siste årene har utøvd press overfor EU,³⁶⁵ noe som stemmer godt med påstanden om at Tyrkia har ambisjoner om å bli en uomgjengelig og helt nødvendig geopolitisk aktør.

Russland har, gjennom samarbeid, forsøkt å understøtte Tyrkias sentrale rolle, men relasjonen er samtidig innvevet i det svært kompliserte regionale spillet. Da de syriske styrkene i 2019 planla å intervenere i Idlib i 2018 med støtte fra russiske flystyrker, forlangte Tyrkia slutt på operasjonen og fikk medhold. Mens nye forhandlinger over skjebnen av Idlib foregikk, fortsatte både Tyrkia og Russland å støtte hver sine parter på bakkenivå. I begynnelsen av 2020 kom Ankara og Moskva til enighet. De syriske styringsmaktene fikk områdene mellom vei M5 og M4, som samtidig skulle patruljeres av tyrkiske og russiske styrker, mens Tyrkia skulle kjempe terroristene innad i Idlib og i etterkant fikk bygge flyktningleiren på de frigjorte områdene. Siden da har situasjonen forblitt uløst. Konflikten om provinsen har til tider eskalert til væpnet konflikt mellom det syriske regimet og Tyrkia. Ettersom Russland har stilt seg bak regjeringsstyrkene og i tillegg de facto kontrollerer det syriske luftrommet fra sin base i Khmeimim, vil en potensiell væpnet konflikt mellom tyrkiske og syriske styrker bety en væpnet konflikt mellom Tyrkia og Russland.³⁶⁶

5.3. Handelsavtaler

Samtidig som det sikkerhetspolitiske samarbeidet mellom Tyrkia og Russland er problematisk og drevet av realpolitikk i en anarkistisk regional kontekst, står Tyrkia for 70 % av all russisk handel med Midtøsten. Russlands totale utenlandshandel med Midtøsten er imidlertid kun 7 % av deres totale utenlandshandel.³⁶⁷ Dette representerer derfor et stort import- og eksportmarked

---

³⁶³ Özerdem F, "Reviving Turkey-Eu relations", i *The Routledge handbook of turkish politics*, , redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019, s. 430

³⁶⁴ Ibid. S. 430

³⁶⁵ Se f. eks. *Encyclopedia of Power*, «Bargaining in International Relation», *Sage Publication*, Thousand Oaks, 2011

³⁶⁶ Meduza, «Vot teper Rossija i Turtsija realno na grani vojni», 20.02.2020, <https://meduza.io/feature/2020/02/20/vot-teper-rossiya-i-turtsiya-realno-na-grani-voyny-v-sirii-kazhetsya-na-etot-raz-putin-proschital-ne-vse>

³⁶⁷ Trenin, *What is Russia up to in the middle east?*, (Cambridge: Polity Press, 2018), s. 115

for Russland. Siden 1990-tallet har Tyrkia og Russland hatt et stabilt forhold, særlig på den økonomiske fronten. I tillegg til salg av forbruksprodukter, har tyrkiske entreprenørselskaper ekspandert til det russiske markedet. Denne økningen av tyrkisk eksport og investeringer i Russland ble etterhvert balansert av en økning av russisk gasseksport til Tyrkia.³⁶⁸ Fra slutten av 1990-årene har det tyrkiske energimarkedet blitt en viktig investeringsarena for russiske energiselskap, som nå har gjennomsyret flere områder i den tyrkiske energisektoren, inkludert gass, olje, elektrisitet og kjernekraft.³⁶⁹ Landene har diskutert mange energiprojekter i de senere årene, blant annet Gazproms inntog på det tyrkiske markedet, Blue Stream utbyggingen, Samsun-Ceyhan oljeledningen, og den seneste TurkStream.³⁷⁰ Disse prosjektene har fungert som alternative ruter for gassforsyningen til Europa. Russland er som kjent underlagt strenge sanksjoner fra Den europeiske unionen (EU).³⁷¹ Selv om sanksjonering har slått ut hardt på den russiske økonomien, er RF fortsatt EUs femte største handelspartner, mens EU er RFs største.³⁷² For å supplere sitt eget energibehov er EU nødt til å importere fra tredjeparter. Eksempelvis bestod to tredjedeler av europeisk energiimport i 2017 av petroleumsprodukter. Russland er EUs hovedleverandør av kull, naturgass og råolje. Ifølge EUROSTAT stod Russland i 2019 for 41 prosent av all gassimport.³⁷³ Det er rimelig å anta at det er i Russlands interesse å fortsette å eksportere gass til europeiske forbrukere. Gitt den vanskelige situasjonen med flere av Russlands naboland i Øst-Europa og sanksjoneringen av utbygginger av forsyningskjeder i Østersjøen, er det åpenbart at Tyrkia representerer en alternativ rute for transitten av russisk gass til Europa.

I tillegg underskrev Tyrkia i 2010, som det første NATO-landet noensinne, en avtale med Russland om bygging av en kjernekraftstasjon, nærmere bestemt «Akkuyu Nükleer» i Mersin-provinsen. Hovedansvarlig utbygger er det statlige russiske selskapet «Rosatom», som eier 99,2 prosent av prosjektet. Til sammen har prosjektet en prislapp på over 20 milliarder

---

³⁶⁸ Baev. "Turkey and Russia", s. 416

³⁶⁹ Yilmaz, S., Ertürk, M., «Energy Relations of Turkey and Russia; Increasing Cooperation but Delaying Projects», *TURAN-SAM*, 34/2017, s. 63

³⁷⁰ Yilmaz, «Energy Relations of Turkey and Russia; Increasing Cooperation but Delaying Projects», s. 62

³⁷¹ European Council, «EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine», 01.10.2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/>

³⁷² European Commission, «Russia», lest 07.01.2021, <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>

³⁷³ Eurostat, «From where do we import energy?», lest 07.01.2021, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>

USD.³⁷⁴ Det er verdt å merke seg at det statlige russiske Sberbank i 2019 utstedte 400 millioner USD til Rosatoms datterselskap «Akkuyu Nükleer» for bygging av atomstasjonen i Tyrkia, mens den tidligere ble finansiert av selskapets egne midler og det russiske statsbudsjettet.³⁷⁵ Fordi over 50 prosent av Sberbanks aksjer eies av Det russiske finansdepartementet,³⁷⁶ kan en anta at byggingen av kjernekraftstasjonene var i den russiske stats interesser. Tyrkia har også, igjen som det første NATO-landet noensinne, foretatt kjøp av russiske våpen, noe som har skapt sterke reaksjoner innad i alliansen. Nedenfor presenterer jeg et utvalg av økonomiske forbindelser som har vært definerende for det russisk-tyrkiske forholdet. Jeg argumenterer for at økonomiske spørsmål har vært av stor betydelse og at Russland bruker sin økonomiske makt til å knytte Tyrkia tettere til seg.

5.3.1. Den strategiske gass- og energisektoren

På grunn av sin geografiske beliggenhet blir Tyrkia ofte referert til som et energi- og transittknutepunkt.³⁷⁷ Landet importerer og transporterer russisk gass gjennom gassrørledningene «Western Line», «Blue Stream» og «Turk Stream». I tillegg er Tyrkia transittland for sentralasiatisk petroleum til europeiske forbrukere.³⁷⁸ Som et resultat av det forbedrede russisk-tyrkiske forholdet siden Sovjetunionens fall har Tyrkia blitt et viktig investeringsområde for Russland, også i tråd med tidligere realpolitiske strategier. «Western Line»-forsyningen til Tyrkia ble nemlig igangsatt av Sovjetunionen, i samarbeid med det statlige tyrkiske energiselskapet Botas i 1986, via Bulgaria. I 1997 signerte Tyrkia og Russland en bilateral gassforsyningsavtale, kalt «Blue Stream», på 365 milliarder kubikkmeter over en periode på 25 år. I 2003 var «Blue Stream» ferdigbygget og leveransene kunne begynne, med

---

³⁷⁴ Akkuju Nükleer, «Proekt stroitelstva AES Ákkuju'», lest 12.04.2021, <http://www.akkunpp.com/index.php?lang=ru>

³⁷⁵ TASS, «Sberbank videlit dotsjke Rosatoma kredit v \$400 mln na stroitelstvo AES Akkuju», 21.08.2019, <https://tass.ru/ekonomika/6782242>

³⁷⁶ Sberbank, «Sberbank announces its controlling stake sold to Russian Ministry of Finance as part of National Wealth Fund placement», 10.04.2020, <https://www.sberbank.com/news-and-media/press-releases/article?newsID=c5272937-f2c4-4205-a606-38970f1e9042&blockID=7&regionID=77&lang=en&type=NEWS>

³⁷⁷ Gurcan, M., «Turkish military strategy-making in the 21st century – politics, context and prospects,» i Matlary, J., *Military Strategy in the Twenty First Century – The challenge for NATO*, London: Hurst, 2021, s. 455

³⁷⁸ BP, «Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline», lest 09.04.2021, https://www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/who-we-are/operations/projects/pipelines/btc.html

dens årlige kapasitet på 16 milliarder kubikkmeter.³⁷⁹ I desember 2014 signerte Gazprom og Botas et memorandum for bygging av enda et gassrør under Svartehavet, «Turk Stream», med en årlig kapasitet på 63 milliarder kubikkmeter, hvorav 14 milliarder skulle gå til tyrkiske forbrukere og 50 milliarder skulle eksporteres videre til Europa.³⁸⁰ Den 930 kilometer lange gassrørledningen på bunnen av Svartehavet går mellom kompressorstasjon «Russkaja», nær den russiske byen Anapa, og til den tyrkiske byen Kiyikou, og har en årlig kapasitet på 31,5 milliarder kubikkmeter.³⁸¹

I utgangspunktet var det forgjengeren «South Stream» (som Gazprom skulle bygge sammen med italienske ENI) som skulle føre russisk gass til europeiske forbrukere gjennom Bulgaria (som er et EU-land), men prosjektet ble sanksjonert og skrinlagt etter annekteringen av Krim i 2014. Gazprom utviklet da en alternativ forsyningskjede til Sør-Europa kalt «Turk Stream». Tyrkia er i dag en av Gazproms nest største kunde av russisk naturgass, etter Tyskland.³⁸² Russland står for rundt 55 prosent av Tyrkias totale forbruk av naturgass.³⁸³

Gazprom er verdens største gasselskap og har omtrent 12 prosent av verdensmarkedet, og 68 prosent av det russiske markedet. I tillegg besitter selskapet verdens største forekomster av naturgass.³⁸⁴ Den russiske stat eier over 50 prosent av selskapet og det er tidligere vist hvordan de sovjetiske petroleumsgigantene gikk fra fullt statlig seierskap til kaotisk privatisering i 1990-årene, og tilbake til sterk statlig dominans tidlig på 2000-tallet.³⁸⁵ Under president Putin ble Gazprom imidlertid et redskap for å promotere statens strategiske prioriteringer og premisser.³⁸⁶ En faktor for å styrke Gazproms rolle, var det faktum at Gazprom, etter Sovjetunionens oppløsning, befant seg i en situasjon der selskapet plutselig ble avhengig av Ukrainas transittmonopol til Europa. Selskapet måtte da lete etter alternative måter

---

³⁷⁹ Gazprom, «Turkey», lest 12.04.2021, <https://www.gazprom.ru/projects/turkey/>

³⁸⁰ Gazprom, «Novij gazoprovod v Turtsiju», 02.12.2014, <https://www.gazprom.ru/press/news/2014/december/article208495/>

³⁸¹ Turkstream, «Info», lest 13.04.2021, <https://turkstream.info/project/>

³⁸² Gazprom, «Novij gazoprovod v Turtsiju»

³⁸³ Yilmaz, «Energy Relations of Turkey and Russia; Increasing Cooperation but Delaying Projects», s. 64

³⁸⁴ Gazprom, «About», lest 13.04.2021, <https://www.gazprom.ru/about/>

³⁸⁵ Se f. eks. Goldmann, M., *Petrostate: Putin, Power, and the New Russia*, New York: Oxford University Press, 2010

³⁸⁶ Barnakov, B., «Natural Gas», i Tsygankov, A., i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2018, s. 142

å transportere gass til europeiske forbrukere.³⁸⁷ Som et resultat av dette har Gazprom nå, i tillegg til de ukrainske rutene, to fungerende gassforsyningsruter til Vest-Europa, kalt «Yamal» og «Nord Stream». I tillegg er prosjektene «Nord Stream 2» og «Turk Stream» nesten ferdigstilt.

I utgangspunktet skulle Turk Stream og Nord Stream 2 begynne å virke samtidig, i januar 2020. Ved utgangen av 2019 var den gamle russisk-ukrainske gassavtalen i ferd med å utgå. Målet med disse to gassforsyningslinjene gjennom Østersjøen og Svartehavet var å kunne nekte Ukraina gass-transitten etter 2019.³⁸⁸ Mens ferdigstillingen av Nord Stream 2 ble sanksjonert av USA³⁸⁹, er det bare den ene delen av Turk Stream som foreløpig fungerer. Denne sender gass til tyrkiske forbrukere, og ikke europeiske.³⁹⁰ Russland og Ukraina underskrev 31. desember 2019 en ny femårsavtale, noe som gir Ukraina nye inntekter og energisikkerhet for avtaleperioden.³⁹¹ Det forventes at Russland i løpet av kontraktens nye femårsperiode skal utbetale Ukraina transittavgifter til en verdi mellom 7 og 15 milliarder USD.³⁹² Gitt den turbulente historikken rundt gassforsyningene mellom Russland og Ukraina, er det rimelig å anta at signeringen av avtalen må ha vært en utfordring for begge parter. Eksempelvis har Russland tidligere brutt gassforsyningene til Ukraina i 2006 og 2009, grunnet Ukrainas gjeld til Gazprom. Hendelsene var kritiske for ukrainske forbrukere i vintermånedene. Ikke minst truet bruddet også leveransene til europeiske forbrukere, som på daværende tidspunkt fikk 80 prosent av all russisk gass gjennom ukrainsk transitt.³⁹³ Den politiske situasjonen mellom landene har vært svært anspent etter Krimannekteringen. I tillegg fører landene som kjent en hybrid krigføring i utbrytterrepublikkene Donetsk og Luhansk i Øst-Ukraina.³⁹⁴ En eventuell eskalering i konfliktnivået mellom Russland og Ukraina kan potensielt true gassleveransene og

---

³⁸⁷ Ibid, s. 141

³⁸⁸ Gurkov, A., «Kommentarij: Smisl i bessmislie 'Turetskogo potoka'», *DW*, 08.01.2020, <https://www.dw.com/ru/commentturkey>

³⁸⁹ National Defence Authorization Act for Fiscal Year 2020, XX.12.2019, <https://docs.house.gov/billsthisweek/20191209/CRPT-116hrpt333.pdf>

³⁹⁰ Gazprom, «Turkstream», lest 13.04.2021, <https://www.gazprom.ru/projects/turk-stream/>

³⁹¹ Kozlovskij, S., «Rossija i Ukraina v poslednij moment podpisali kontrakt na tranzit gaza», *BBC*, 30.12.2019, <https://www.bbc.com/russian/news-50907106>

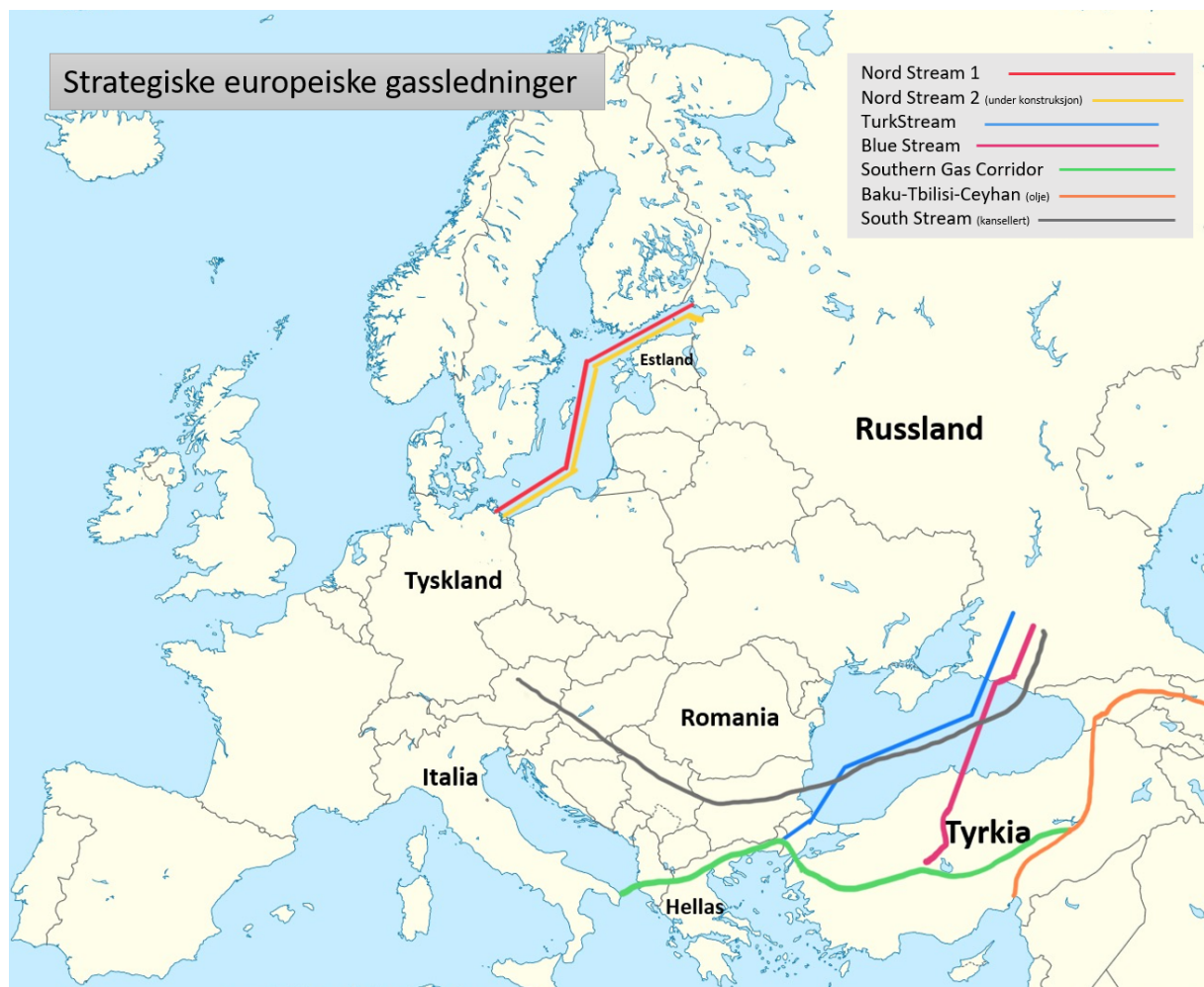
³⁹² RBK, «Soglasjenie Naftogaza i Gazproma». Glavnoe. RBK, 31.12.2019, <https://www.rbc.ru/business/31/12/2019/5e0b30409a7947f5f55c4ee5>

³⁹³ Donaldson, «The foreign policy of Russia», (New York: Routledge, 2019), s. 189-190

³⁹⁴ FN-sambandet, «Ukraina»

salget til Europa. Dermed anses ferdigstillingen og full kapasitetsutnyttelse av Turk Stream og Nord Stream 2 som en høy prioritet for Russland og Gazprom.

395

Som nevnt tidligere har Tyrkia ingen egne hydrokarbonreserver og må derfor importere energi fra andre land. Samtidig ønsker det å diversifisere sine energikilder fordi det i dag må balansere sine politiske mål med sin avhengighet av russisk gass og kjernekraft.³⁹⁶ Selv om Russland er sanksjonert av vesten, er europeiske forbrukere også avhengige av russisk gass. Det er i russiske interesser å beholde sin posisjon på det europeiske energimarkedet. Men

³⁹⁵ Kilde: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b4/Europe_blank_laea_location_map.svg

Modifisert med lisens fra: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

³⁹⁶ Ünver, A., «Energy Security and Policy – between bandwagoning and hedging», *The Routledge Handbook of Turkish Politics*, redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019, s.

Russland har konkurrerende leverandører i land som Aserbajdsjan og Irak. I tillegg utfordres Russland av ny teknologi. Dette gjelder særlig LNG, som muliggjør transport uten bruk av rør, og dermed over større avstander, enn dagens etablerte teknologi. Foreløpig er LNG imidlertid for kostbart.

5.3.2. S-400 systemer

Tyrkia er blant landene som har foretatt kjøp av russiske S400-systemer til sitt luftforsvar. I 2017 inngikk Moskva og Ankara leveransekontrakten for kjøp av et russisk forsvarssystem, noe som var kontroversielt for Tyrkias vestlige allierte. S-400 er en videreutvikling av de tidligere sovjetiske forsvarssystemene. Det hevdes at systemet skal kunne spore alle typer mål i luften, opp til 36 samtidig – inkludert fly, ballistiske- og kryssermissil innenfor et område på 400 km og i en høyde av 30 km, samt droner (UAV).³⁹⁷

Som nevnt tidligere har Tyrkia vært NATO-medlem siden 1952. Per i dag har landet den nest største stående arme i alliansen, kun overgått av USA. I tillegg har Tyrkia, med sin plassering mellom Europa og Asia, umiddelbar tilgang til både Midtøsten, Svartehavet og Middelhavet. Gjennom NATOs historie har dermed dens plassering vært en de viktigste geostrategiske posisjoner og er a priori viktig for europeisk sikkerhet. Det er imidlertid ikke overaskende at kjøpet av det russiske forsvarssystemet skapte problemer innad i alliansen.

Det mest kontroversielle med kjøpet er at S-400 ikke er kompatibelt med NATO-systemer. Det er flere tekniske utfordringer knyttet til dette. Luftvernmissilsystemet har nemlig en integrert radar, som på sikt kan lære seg å spore NATOs F-35 fly. Det er fryktet at dataene som samles i S-400 systemer kompromittere F-35 sin operative effektivitet.³⁹⁸ Systemet er heller ikke kompatibel med NATOs landbaserte ballistiske missilforsvar *AEGIS*. Som en del av det tyrkiske forsvaret vil S-400 føre til at eventuelle NATO-operasjoner og øvelser vil foregå parallelt og ikke i fellesskap.³⁹⁹ I tillegg er eksportøren Rosoboroneksport under amerikanske sanksjoner fra 2018 grunnet dens samarbeid med Syria, Iran og Nord-Korea.⁴⁰⁰ Det samme

---

³⁹⁷ Army Technology, «S-400 Triumph Air Defence Missile System, Russia», Army-technology.com, <http://www.army-technology.com/projects/s-400-triumph-airdefence-missile-system/>, lest i Frühling, S., NATO, A2/AD and the Kaliningrad Challenge, *Survival*, 58:2, s. 95-116

³⁹⁸ Lindgaard, J., og Pieper, M., «Turkey's NATO future», *Danish Institute for International Studies*, 2020, s. 10

³⁹⁹ Ibid. s. 10

⁴⁰⁰ Federal Register, «Imposition of Nonproliferation Measures Against Rosoboronexport, Including a Ban on U.S. Government Procurement»

luftforsvarssystemet ble installert på den militære flyplassen i Khmeimim i Syria i etterkant av nedskytingen av SU-24.⁴⁰¹

Kjøpet skapte sterkest misnøye i USA. Det ble blant annet gjort forsøk på å sanksjonere Tyrkia i den amerikanske Kongressen i mars 2019, med mindre Tyrkia ikke avsto fra kjøpet.⁴⁰² Sanksjonene ble imidlertid stanset av president Trump.⁴⁰³ Under G20 møtet i Osaka i 2019 uttalte Trump at han mente at Tyrkia ble behandlet urettferdig fordi landet ikke fikk lov til å kjøpe Patriot missilene.⁴⁰⁴ Ved å klandre den tidligere Obama-administrasjonen uttrykte presidenten at dette en: «en tøff situasjon som Tyrkia har blitt tvunget inn i».⁴⁰⁵ Dette kan tyde på at også USA var interessert i beholde et godt forhold til Tyrkia. Den 14. desember 2020 vedtok likevel Trump-administrasjonen sanksjoner mot den tyrkiske republikken. I tillegg ble Tyrkia kastet ut av F-35 jagerfly programmet.⁴⁰⁶ NATO som en helhet har derimot avstått fra gjengjeldende tiltak mot Tyrkias kjøp av russisk våpen.

I begynnelsen av november 2019 leverte Russland forskuddsvis fire systemer til en verdi av 2,5 milliarder USD.⁴⁰⁷ Formannen i den tyrkiske delegasjonen i NATOs parlamentariske forsamling, Ahmed Berat Conkar (AKP), uttalte i 2017 at kjøpet av S-400 utelukkende var basert på tekniske og finansielle premisser.⁴⁰⁸ Tyrkiske myndigheter har også hevdet at som et alternativ til S-400 har Tyrkia tidligere flere ganger forsøkt å anskaffe det amerikanske Patriot-systemet, men ikke lyktes i det. I henhold til tyrkiske medier har disse forespørslene blitt avvist.⁴⁰⁹ Tyrkiske myndigheter har senere forsøkt å skape konsensus om at det er blitt avdekket

---

⁴⁰¹ RIA, «Tsjto budet delat v Sirii rossijskij ZRK S-400», 27.11.2015, <https://ria.ru/20151127/1329963651.html>

⁴⁰² <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/us-house-passes-bill-to-sanction-turkey-over-s-400-missile-purchase>

⁴⁰³ Lindgaard, «Turkey's NATO future», s. 11

⁴⁰⁴ CSIS, «Trump-Erdogan Meeting at the G20: End of the S-400 Crisis?», 03.07.2019, <https://www.csis.org/analysis/trump-erdogan-meeting-g20-end-s-400-crisis>

⁴⁰⁵ Liptak, K., Gaouette, N., «Trump blames Obama as he reluctantly bans F-35 sales to Turkey», *CNN*, 17.07.2019, <https://edition.cnn.com/2019/07/16/politics/trump-turkey-s400-sales/index.html>

⁴⁰⁶ BBC, «US imposes sanctions on Turkey over Russia weapons», 14.12.2020, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55311099>

⁴⁰⁷ RBK, «Rosoboroneksport zajavil ob utsjete tsjlenstva Turtsii v NATO pri prodazje S-400», 17.03.2021, <https://www.rbc.ru/politics/17/03/2021/6050c8bf9a79471fab11fad>

⁴⁰⁸ Uras, U., «Turkey's S-400 purchase not a message to NATO», *Aljazeera*, 12.11.2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/11/12/turkeys-s-400-purchase-not-a-message-to-nato-official>

⁴⁰⁹ Bensaïd, A., «The real reason behind US opposition to Turkey's S-400 purchase», *TRT-World*, 15.12.2020, <https://www.trtworld.com/magazine/the-real-reasons-behind-us-opposition-to-turkey-s-s-400-purchase-42381>

svakheter ved Patriotsystemet og at S-400 dermed kunne møte det tyrkiske forsvarsbehovet bedre.⁴¹⁰ Men ifølge amerikanske *Defense News* har Tyrkia to ganger takket nei til Patriotsystemet, først i 2013 da landet vurderte et kinesisk system, og så i 2017, i forkant av handelen med Russland. I begge tilfellene insisterte Tyrkia på å få innsyn i Patriots missilteknologi, før de eventuelt kunne vurdere kjøpet. Kravet ble avvist av USA, og Tyrkia gikk for S-400.⁴¹¹ Den regjeringsvennlige TV-kanalen *a Haber* hevdet at det tyrkiske forsvaret i 2020 testing av S-400 i Svartehavsprovinsen Sinop. Det tyrkiske forsvarsdepartementet har senere nektet å kommentere testingen.⁴¹²

Vi ser at som NATO-land har Tyrkia forsøkt å unngå den økende konfrontasjonen mellom Russland og Vesten, samtidig som det selv spiller en nøkkelrolle i alliansens oppdemningsstrategi av russiske militære aktiviteter, spesielt i Svartehavet.⁴¹³ Tyrkia har dermed kjørt en pragmatisk linje hvor de har forsøkt å finne en balanse mellom sin lojalitet til NATO og sin gjensidige avhengighet med Russland.

5.4 Delkonklusjon

Vi har sett at Tyrkia og Russland gikk inn i den syriske borgerkrigen på hver sin side. Siden da har de to imidlertid re-orientert sin offisielle holdning vis-a-vis hverandre. I løpet av krigen har landene underskrevet flere av sine største og mest omfattende bilaterale avtaler, økonomiske som politiske. Men dette arbeidet har ikke gått upåvirket hen av den militære situasjonen. Samarbeidet har møtt reelle utfordringer som følge av hendelser på bakkeplan. Opprettholdelsen av samarbeidet har forutsatt et aktivt forhandlingsarbeid. Dette har vært i Tyrkias interesse av flere årsaker. Et godt forhold til Russland har gitt Tyrkia mulighet til å forhandle vis-a-vis vesten. Russland har, på sin side, forsøkt å beholde en viss posisjon i vestlig interessesfære. Tyrkia har for Russland representert den mest realistiske inngangen til dette. Russlands ønske om tyrkisk velvilje har dessuten gitt Tyrkia gode forhandlingsbetingelser. I

---

⁴¹⁰ Bensaid, A., «The Patriot Missile is a myth», *TRT-World*, 07.02.2019, <https://www.trtworld.com/magazine/the-patriot-missile-is-a-myth-23963>

⁴¹¹<https://www.defensenews.com/global/europe/2018/12/19/turkey-cleared-by-us-for-35-billion-patriot-missile-deal-despite-s-400-row/>

⁴¹²Mehta, A., «Turkey cleared by US for \$3.5 billion Patriot missile deal, despite S-400 row», *DEFENSE NEWS*, 18.12.2018, <https://www.defensenews.com/training-sim/2020/10/16/turkey-reportedly-test-fires-s-400-air-defense-system/>

⁴¹³ Baev, «Turkey and Russia», s. 413

neste kapittel undersøkes kontinuitet og endring i forholdet mellom de to landene ved bruk av begreper fra teoretisk realisme.

6. Diskusjon

I det følgende drøfter jeg innholdet i det foregående kapittelet, ved å anvende antakelser fra offensiv realistisk teori, med særlig vekt på Mearsheimer (2014), på hendelsene som har definert det russisk-tyrkiske forholdet i perioden 2015–2020. Analysen suppleres med elementer fra neoklassisk realisme. Her diskuteres både systemiske faktorer, i betydningen eksterne anliggender i det internasjonale systemet, og interne, innenrikspolitiske anliggender, med betydning for internasjonal politikk. Men først minner jeg kort om de sentrale teoretiske antakelsene fra offensiv realistisk teori og neoklassisk realisme.

Som nevnt er offensiv realistisk teori basert på fem hovedantakelser. For det første ses det internasjonale systemet som anarkisk. Dette innebærer at det ikke finnes noen overnasjonal styringsmakt, noe som særlig er representert ved fraværet av en institusjon som kan gripe inn i konflikter, enten innad i eller mellom stater. For det andre antas det at stater besitter en viss offensiv militær kapasitet, som gir dem muligheten til å skade og utslette hverandre. De fleste av verdens stater besitter egne arméer og forsvarsmyndigheter, samtidig som de forholder seg til sine ytre grenser. Disse er det i en suveren stats interesse å opprettholde og håndheve. For det tredje antas det at stater er grunnleggende usikre på andre staters intensjoner. Dette gjelder særlig bruk av militærmakt. Man er alltid i uvisse om hvorvidt en stat har til hensikt å benytte seg av offensiv militær kapasitet for å hevde sine interesser på bekostning av ens egne. For det fjerde antas det at en stats øverste mål er overlevelse. Dette innebærer at en stat til enhver tid har interesse av å opprettholde sin autonomi og territorielle integritet. For det femte antas det at stater er rasjonelle aktører. De tenker strategisk rundt egne posisjoner i det internasjonale systemet og baserer sine beslutninger på å kalkulere risiko og nytte (Mearsheimer 2014). Som nevnt baserer offensiv realistisk teori seg utelukkende på systemiske eller strukturelle faktorer. Et slikt perspektiv utelukker imidlertid innenrikspolitiske anliggender, som også kan ha betydelig forklaringskraft i forståelsen av et lands oppførsel på den internasjonale arena (Rose 1998).

6.1. Fraværet av overnasjonal myndighet

La oss ta den første antakelsen først: er forholdet mellom Russland og Tyrkia preget av å være anarkisk, eller ser vi tegn til at en overordnet myndighet har fungert som retningsgivende for utviklingen i den aktuelle perioden? En grunnleggende kilde til motsetning mellom Russland og Tyrkia finner vi i deres tilhørighet til motstridige internasjonale militære koalisjoner. Historisk ble dette skillet innført med etableringen av NATO og Warszawapakten. Siden oppløsningen av Sovjetunionen, og dermed Warszawapakten, har Russland imidlertid stått uten en bred militær allianse. Fra 1997 ble det inngått et samarbeid mellom Russland og NATO, det såkalte NATO-Russland rådet (NRC). Men som reaksjon på Krimannekringen og intervensjonen i Øst-Ukraina i 2014 valgte NATO å bryte samarbeidet.⁴¹⁴ Siden har Russland stått alene mot NATO, og forholdet mellom de to partene har blitt betegnet som mer og mer anspent. Dermed representerer NATO, som i utgangspunktet er en overnasjonal myndighet, den ene siden i en konflikt med et annet land, nemlig Russland. Det finnes altså ingen ytterligere overordnet aktør som kan gripe inn i denne striden.

Et annet internasjonalt organ finner vi i FNs sikkerhetsråd. Av fem faste plasser, er tre forbeholdt medlemsland av NATO, mer spesifikt USA, Frankrike og Storbritannia. De to resterende plassene innehas, som kjent, av Russland og Kina. De faste plassene i rådet besitter vetorett. Det innebærer at hvis ett av landene stemmer mot et forslag, kan det ikke vedtas. Dette var tilfelle under avstemningen om intervensjon i den syriske borgerkrigen. Slik har Russland ved gjentatte anledninger påtatt seg diplomatisk beskyttelse av Assad-regimet i rådet. Dette har blitt begrunnet med et syn på vestlig anti-terror innsats som et skalkeskjul for å fjerne Assad. Vi ser at konfliktlinjen mellom NATO, med Tyrkia som medlem, og Russland dermed har reproduisert seg også her. Grunnet Russlands vetohåndhevelse har FN mislyktes i å komme med en fredsløsning for Syria. Fredsforhandlingene har derfor foregått på Russlands premisser, med den konsekvens at Assad-regimet har vært beskyttet mot vestlig intervensjon og har vært sikret deltakelse i forhandlingsprosessene.

I tillegg kommer det faktum at islamsk jihadisme har blitt en betydelig maktfaktor i den syriske borgerkrigen. Fremveksten av denne utfordret Syrias suverenitet. Her kjennetegnes islamsk jihadisme av fravær av relasjoner til internasjonale militære koalisjoner. Gruppene er heller ikke forpliktet av internasjonale avtaler, og følger ikke øvrige etablerte normer for krigsrett eller internasjonal rett. Dermed har vi nok et element som vanskeliggjør innsats fra

---

⁴¹⁴ NATO, «NATO-Russia Council», Sist oppdatert 23.03.2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm

overnasjonale myndigheter. Vestlige allierte styrker har riktignok intervenert overfor den islamske staten og andre jihadistiske grupperinger, men da uten mandat fra FN.

Et siste eksempel på at situasjonen tidvis balanserer på kanten av fullstendig anarki i betydningen fravær av ordensmakt eller allianseforpliktelser, ser vi i nedskytingen av SU-24. På tross av at Tyrkia, som NATO-medlem, skjøt ned et russisk jagerfly, mottok landet ingen offisiell beskyttelse fra sin militære allianse. NATO hevdet at de støttet Tyrkias rett til å beskytte sin territorielle integritet, ble uttalelsen aldri gjenstand for konkret oppfølging. Tyrkia måtte løse den diplomatiske krisen alene, på et bilateralt nivå.

Samlet tyder disse hendelsene på at overnasjonale organer har hatt begrenset makt i forbindelse med den syriske borgerkrigen. Mer spesifikt har hverken FN eller NATO vært i stand til å intervenere i borgerkrigen, særlig grunnet Russlands rolle. Videre ser vi at de eventuelle tvistene mellom Russland og Tyrkia har måttet løses bilateralt, altså uten involvering av en overordnet myndighet.

6.2. Landenes offensive militære kapasitet

Benytter Russland og Tyrkia seg offensivt av sin militære kapasitet? Som nevnt, har landene vært de-facto motstandere i den syriske borgerkrigen som en følge av at Russland gikk inn på Assad-regimets side. Russland er konvensjonelt representert i Syria, med sine luftbårne styrker og sin flybase i Khmeimim. I tillegg disponerer de en marinebase i Tartus, ved Middelhavet. Landet har dessuten benyttet seg av private para-militære styrker. Disse opererte i konflikten allerede før Russlands inntog. Tyrkia er også konvensjonelt representert i krigen. Landet har deltatt den internasjonale anti-IS koalisjonen, hvor de har bidratt med luftbårne styrker fra sin flybase i Incirlik.

I tillegg til dette har Tyrkia også igangsatt egne militære operasjoner, slik som Operation Spring Peace, for å forfølge egne militære mål. Disse er rettet mot kurdiske militser som anser for å være en trussel mot sin egne territorielle integritet. I likhet med Russland har også Tyrkia benyttet seg av proxy-krigføring, altså hvor stedfortredende styrker har kjempet i Tyrkias plass. Dette har først og fremst bestått av islamistiske militser. I Syria-krigens siste bastion, Idlib-provinsen, er både Russland, Syria og Tyrkia representert. Landene har mellom seg foretatt en slags militær arbeidsdeling, hvor patruljering av veier utføres av alle tre, mens Tyrkia kjemper mot terroristene i Idlib og Russland patruljerer luftrommet. Til slutt illustrerer nedskytingen av SU-24 et viktig moment. Russland benyttet seg offensivt av sin militære kapasitet idet de valgte å krysse tyrkisk luftrom. Samtidig gjorde Tyrkia det samme da de besvarte overtredelsen med nedskyting. Alt i alt tyder disse faktorene på at begge landene har vært villige til å bruke

offensiv militær kapasitet gjentatte ganger i det aktuelle tidsrommet, både overfor hverandre og andre parter i krigen.

6.3. Usikkerhet om hverandres intensjoner

Har Tyrkia og Russland uttrykt usikkerhet om hverandres intensjoner i forbindelse med den syriske borgerkrigen? Få forutså Russlands inntog i krigen.⁴¹⁵ Selv om det russisk-syriske forholdet har lange røtter, har Syria for Russland hverken vært av betydelig økonomisk eller politisk interesse. Syria har riktignok stått i økonomisk gjeld til Russland grunnet tjenester fra sovjet-perioden. Men landet har utvist manglende evne til å betjene denne, og i 2005 ble mesteparten av gjelden slettet. Krigen har dessuten vært kostbar for Russland. I henhold til en russisk avis som utførte kostnadsberegningene i 2015, koster en dag med operasjoner i Syria opp mot 2,5 millioner USD.⁴¹⁶ Frem til 2015 har Russland dessuten ikke spilt noen nevneverdig rolle i Midtøsten siden Sovjetunionens fall.

Det samme mønsteret ser vi i Tyrkias forhold til Syria. Etter signeringen av Adana-avtalen i 1998 har nabolandene kommet nærmere hverandre både politisk og økonomisk. I tillegg hadde Tyrkia fra begynnelsen av 2000-tallet forfulgt den såkalte «zero problem»-politikken overfor sine naboland. Derfor var det også her før krigen få ting som tydet på at Ankara kom til å innta en så kompromissløs holdning mot det syriske regimet ved krigens begynnelse.⁴¹⁷ I denne perioden hadde Tyrkia dessuten et solid forhold til Russland, som mulig kunne spoles av tilhørighet til rivaliserende sider i en væpnet konflikt. Økonomisk var Tyrkia Russlands viktigste samarbeidsparter i regionen. Flere kontrakter var inngått i forkant av den arabiske våren, som byggingen av kjernekraftstasjonen «Akkuyu». Også avtalen for «Turk Stream»-utbyggingen ble inngått i 2014, før den offisielle russiske inntredelsen i konflikten. Med andre ord var det mye som stod på spill for begge landene.

En annen faktor som har skapt tvil om Russlands og Tyrkias intensjoner er deres proxy-krigføring i Syria. Russland har gjentatte ganger hevdet at de ikke opererer med bakkestyrker i

---

⁴¹⁵ Se f.eks. Stent, A., «Putin's Power Play in Syria: How to Respond to Russia's Intervention», *Foreign Affairs*, vol 95, nr. 1, 2016, s. 106

⁴¹⁶ RBK, «Rassledovanie RBK: skolko tratit Rossija na vojnu v Sirii», 28.10.2015, <https://www.rbc.ru/investigation/politics/28/10/2015/562f9e119a79471d5d7c64e7>

⁴¹⁷ Se f.eks. Daoudy, «The 2011 collapse of Syria-Turkey Relations», s. 189-204

konflikten. Men det er velkjent at russiske private selskap har hatt militær tilstedeværelse i landet. På lik linje hevder Tyrkia at de ikke støtter noen av konflikten islamistiske grupperinger. Imidlertid er det flere forhold som tyder på nettopp det. Proxy-krigføringen innebærer dermed en grunnleggende tvil om hvem som gjør hva på bakkenivå.

Det har også hersket usikkerhet om både Tyrkia og Russlands intensjoner knyttet til henholdsvis nedskytingen av SU-24 og overtredelser av Tyrkias luftrom. Angående Tyrkias intensjoner reflekterer Russlands overtredelse i beste fall en undervurdering av Tyrkias evne til å respondere. Også hva angår Russlands intensjoner er det usikkert om det var en overlatt provokasjon eller ikke, særlig i lys av at lignende krenkelser ikke er uvanlige. Med andre ord var Russland usikre på hvorvidt Tyrkia ville gå til steget å skyte ned SU-24. Samtidig var Tyrkia usikre på hvorvidt Russland ville gjengjelde nedskytingen med en sanksjonspakke. Dessuten er det rimelig å anta at Tyrkia i denne forbindelsen ikke visste om de ville motta støtte fra NATO eller ikke. Dessuten har forholdet mellom Tyrkia og Russland forandret seg flere ganger i løpet av den syriske konflikten. Et grunnleggende prinsipp i antakelsen om usikkerhet om hverandres intensjoner er at staters intensjoner raskt kan forandre seg. En stats intensjoner kan være samarbeidsorientert på det ene tidspunktet, for senere å bli konfliktorientert. Dette illustreres godt ved at det russisk-tyrkiske forholdet har gjennomgått flere faser, fra høyt konfliktnivå, til kriser og videre til tett samarbeid. Lite tilsa at landene skal kunne finne tilbake til diplomatisk samarbeid på høyt nivå etter nedskytingen av SU-24. Men også etter at de diplomatiske enighetene var i boks, har landene beskyldt hverandre i brudd på Sotsji-memorandumet, så forholdet er fortsatt preget av skiftende intensjoner.

Til slutt er det påfallende at Tyrkia og Russland tilsynelatende gikk inn i Syria uten bekymring for inngrep fra NATO, med USA i spissen. Dette særlig i lys av at USA i moderne tid har markert seg som en global stormakt, særlig ved å intervenere i andre konflikter ved bruk av fredsbevarende styrker, med eller uten FN-mandat i hånden. Bosnia, Afghanistan og Libya er velkjente eksempler.

6.4. Overlevelse som øverste mål

Staters mål om overlevelse er vanligvis betinget av bevarelse av territoriell integritet. Trusselen mot slik integritet kommer dog som regel fra en ytre fiende. Når det gjelder både Russland og Tyrkia er deres problemer med den territorielle integritet imidlertid internt betinget. Ingen av landene har vært konfrontert av reelle territorielle trusler utenfra i senere år. De har likevel hatt betydelige utfordringer internt med områder som har kjempet for territoriell løsrivelse. For Russlands vedkommende gjelder dette særlig i Nord-Kaukasus. Etter at den syriske

borgerkrigen fikk en islamistisk dimensjon, har Russland fulgt nøye med. Den offisielle grunnen for Russlands innblanding i krigen er nemlig kampen mot internasjonal terrorisme. Hvorvidt dette fungerer som et skalkeskjul for andre motiver har vært diskutert.⁴¹⁸ Samtidig er det godt etablert at Russland har reelle problemer med islamsk terrorisme. Disse har kommet både i form av separate terrorangrep og mer koordinerte forsøk på nasjonal løsrivelse. Denne motstanden ble møtt med hard makt fra det russiske regimet i form av den første og den andre Tsjetsjenia-krigen. Fordi så mange tidligere fremmedkrigere har stammet fra SUS-land, har Russland i tillegg hatt interesse av å slå ned disse, eksempelvis i Syria.

Tyrkia har lignende interesser forbundet med sin tilnærming til Syria, relatert til sin territorielle integritet. YPG, som en syrisk gren av det tyrkiske PKK, kan potensielt representere en eksistensiell trussel for Tyrkia, ettersom landet er sterkt plaget av kurdisk terrorisme.⁴¹⁹ YPG og PKK er tett sammenflettede organisasjoner og deres motivasjon er forankret i beskyttelse av det kurdiske samfunnet fra undertrykkelse, heller enn hvorvidt kampen foregår i Tyrkia eller Syria.⁴²⁰ Historisk har kurdisk frihetskamp vært en av de største eksistensielle truslene mot Tyrkias territorielle integritet.⁴²¹ Dermed har Tyrkia klare interesser i å slå ned tilløp til kurdisk uavhengighetskamp i Syria. Slike mål om territoriell integritet kommer godt fram i Sotsji-memorandumet. Her forplikter Tyrkia seg til å bistå Russland og Syria i deres felles kamp mot terrorisme, mens Russland offisielt anerkjenner Tyrkias ønske om bekjempelse av kurdisk uavhengighetskamp i Syria

Hvis man løfter blikket bort fra geografiske realiteter, er det rimelig å anta at det er i en stats interesse å være omringet av vennligsinnede stater for å ha best mulig vilkår for langsiktig overlevelse. Dette er relevant for både Tyrkia og Russland, sett i lys av deres hyppige konfrontasjoner med terrorisme i sine nære interessesfærer.

6.5. Rasjonelle aktører

Videre vil jeg argumentere for at både Russland og Tyrkia er rasjonelle aktører, både i den syriske krigen og ovenfor hverandre. Russland har sterke geostrategiske interesser i Syria.

---

⁴¹⁸ Se f.eks. Vorobyeva, «Russian policy in the early Syrian conflict», s. 229-241

⁴¹⁹ Se f. eks. Alptekin, H., «Tracking terrorism and counter-terrorism: Introducing the Turkey terrorism incidents database», *Mediterranean Politics*, 2021

⁴²⁰ Kaya, Z., Whiting, M., «The Kurdish Question», i *The Routledge Handbook of Turkish Politics*, redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019, s. 232

⁴²¹ Ibid, s. 231

Eksempelvis har Syria latt Russland beholde marinebasen Tartus, den eneste gjenværende av landets marinebaser utenfor Russlands grenser. Basen gir Russland umiddelbar tilgang til Middelhavet, og representerer dermed en mulighet for landet til å fungere som en operasjonell militær aktør i internasjonalt farvann. I tillegg gir den en strategisk nærhet til NATOs sørlige flanke. Tartus har nylig gjennomgått betydelige oppgraderinger. Dette tyder på at Russland legger langsiktige planer for videre bruk av basen. Dette avhenger imidlertid av velvilje fra syriske myndigheter, og gir dem noe å tape ved et eventuelt regimeskifte. Det er rimelig å anta at Russland derfor ønsker å sikre fordelene ved vennligsinnede styresmakter i Syria.

At Russland har påtatt seg ansvaret for fredsforhandlingene i Syria kan tyde på at de har interesse av å fungere og fremstå som en internasjonal diplomatisk aktør. Dette i en tid hvor landet selv ikke bare er innblandet i internasjonale konflikter, men også ansett for å være den aggressive parten, først og fremst representert ved annekteringen av Krim. Russlands gode forhold til det syriske regimet har fungert som en mulighet til å prøve seg som fredsmekler i en konflikt hvor andre anerkjente fredsorienterte aktører, har måttet gi tapt.⁴²²

Tyrkia har hatt lignende interesser for å involvere seg i Syria. Ved å fordømme det syriske regimet og dets angrep på egen befolkning, og dermed gi sin støtte til opposisjonen, fikk Tyrkia en mulighet til å fremstå som en demokratisk ledestjerne i regionen. Landet måtte imidlertid gi opp denne tilnærmingen etter at situasjonen på bakken forandret seg i det syriske regimets favør. Jeg har tidligere redegjort for faktorene som bidro til minsket tyrkisk innflytelse på bakkenivå. Tyrkias reorientering i krigen innebar en mer moderat innstilling til Assad og samarbeid med Russland. Helomvendingen tyder på at landet heller enn å inneha et prinsipielt standpunkt underveis vurderte styrkeforholdet mellom partene og hvordan de kunne gjøre seg tjent med det kommende utfallet. Både Russlands og Tyrkias fleksible fremferd under krigen er karakteristisk for rasjonelle aktører. Kost-nytte beregninger gjøres fortløpende, og strategier legges deretter.

Offensiv strukturell realisme antar at en stat er tjent med å ta rasjonelle valg i det internasjonale systemet. Det strukturell realisme dermed ikke studerer er innenrikspolitiske anliggender. Selv om man kan argumentere for at en stat er bedre stilt i det internasjonale systemet med en sterk økonomi, er det ikke desto mindre viktig for nettopp forhold innenriks. Europas avhengighet av russisk gass gir Russland et viktig forhandlingskort. Russland er imidlertid også avhengig av å kunne eksportere gass for å opprettholde sin interne økonomi. Et sentralt mål for stater som opererer i den moderne verdensøkonomi er å oppnå en

---

⁴²² Kozhanov, «From Russia's deployment to the Astana process», s. 258

tilfredsstillende balanse mellom import og eksport. Dette kan bidra til å kaste lys over det russisk-tyrkiske forholdet. Av flere årsaker som allerede er redegjort for, representerer Tyrkia nemlig bindeleddet Russland trenger for å kunne selge gass til det europeiske markedet. Dermed ser vi at Russland også i sin økonomiske politikk fremstår som en rasjonell aktør. Tyrkia er gjensidig avhengige av Russland. Landet har et økende energibehov og har fått tilfredsstillt en betydelig andel av sin etterspørsel i et langt perspektiv med Turk Stream-avtalen. Landene er tett økonomisk forbundet med hverandre også på andre arenaer. Begge har dermed gode incentiver for å løse politiske kriser som oppstår mellom seg.

7. Konklusjon

Med denne oppgaven har jeg spurt hvordan man bør forstå det flertydige og omskiftende forholdet mellom Russland og Tyrkia under den syriske borgerkrigen. Med dette mener jeg at forholdet har vært preget av samarbeid, politisk så vel som økonomisk, og kriser, politiske og militære, i samme tidsrom. Det empiriske blikket er begrenset til aktivitetene under den syriske borgerkrigen. Dette fordi den har fungert som en arena for en rekke av hendelsene som har vært definerende for forholdet mellom de to landene i løpet av det siste tiåret. Krigen har imidlertid ikke vært en passiv bakgrunn, men har spilt en aktiv rolle ved å ha forårsaket flere av hendelsene som er analysert i denne oppgaven. Forholdet mellom Russland og Tyrkia i det aktuelle tidsrommet kan derfor ikke forstås uavhengig av krigen i Syria. Videre har forholdet vært preget av historiske forutsetninger. Oppgaven har derfor gitt en gjennomgang av forholdet mellom Russland og Tyrkia fra 1500-tallet til i dag.

Hva forteller gjennomgangen av Russlands og Tyrkias sameksistens oss? Som jeg har vist har landene representert eksistensielle trusler mot hverandre over lang tid. Selv om partene ikke har stått mot hverandre i åpen militær konflikt siden første verdenskrig har konfliktnivået forblitt høyt. Men etter at Tyrkia og Russland i 1991 for første gang i historien sluttet å dele grense, har samarbeidet tatt seg opp. Denne perioden er dog ikke historisk unik. Eksempelvis hadde Tyrkia og Russland et meget vennlig forhold i mellomkrigstiden. Men ettersom det globale konfliktnivået eskalerte, havnet de på hver sin side av den dominerende konfliktlinjen i den bipolare verdensorden fram til nettopp 1991. Det skiftende forholdet mellom Russland og Tyrkia viser at landene kontinuerlig har vært nødt til å forholde seg til hverandre, både militært, politisk og økonomisk. Det gode forholdet siden 1991 ble satt på prøve med utbruddet av den syriske borgerkrigen, som aktualiserte nye motstridende interesser mellom de to landene.

Som jeg har vist har begge landene hatt sine egne interesser i mente. Samtidig har disse blitt overveid fortløpende, og strategier har blitt revurdert og justert i takt med endringer i interessene. Ikke bare har interessene selv vært gjenstand for endring, men også prioriteringen av dem. Landene har forholdt seg fleksibelt også til dette. Jeg har argumentert for at dette bildet må forstås innenfor de teoretiske rammene av strukturell realisme fra studiet av internasjonale relasjoner. Her antas det altså at land er rasjonelle aktører som til enhver tid kjemper for en forbedret stilling innenfor det internasjonale systemet. Et sentralt funn er at er at Russland og Tyrkia, på tross av tilhørighet til motstridende leire i Syria og det internasjonale systemet forøvrig, har greid å unngå et entydig negativt forhold. Med andre ord har det faktum at de i teori og praksis er motstandere ikke forhindre et tidvis fruktbart samarbeid. Oppgaven har synliggjort denne problematikken med empirisk materiale. Jeg har vist hvordan Tyrkia, som NATO-medlem og en av Assad-regimets største motstandere, foretok et strategisk skifte i sitt standpunkt i Syria etter at situasjonen på bakkenivå i Syria forandret seg som følge av Russlands engasjement i krigen. Videre har jeg vist hvordan det kurdiske problemet ble avgjørende for nok et skifte i Tyrkias innsats i Syria.

Tilsvarende har Russland forfulgt sine interesser i Syria. Disse har først og fremst bestått i å sikre et vennligsinnet regime i landet, noe de delvis har lyktes i alene, men kun i avgrensede perioder. En utfordring for Russland har derfor vært å skaffe seg støttespillere på bakkenivå og i diplomati. Tyrkia har tidvis vært en slik støttespiller. Både situasjonen i Idlib-provinsen og fredsforhandlingene i Syria er gode eksempler på dette. Uavhengig av krigen har Russland og Tyrkia dessuten et eksisterende bilateralt forhold. I denne oppgaven har jeg illustrert hvordan økonomiske hensyn har vært avgjørende for begge landenes orientering i dette forholdet.

Imidlertid kunne denne oppgaven vært skrevet på andre måter, og materialet kunne gitt støtte til ulike resonnementer. Fordi teori er gitt en sentral plass i denne oppgaven, er det nærliggende å her tenke på konkurrerende teoretiske retninger, og da særlig liberalisme. Dersom man ville forfulgt et slikt spor, kunne man med en viss tyngde ha argumentert for at Russland og Tyrkias involvering i Syria innebar en felles kamp mot et større onde. Trusselen fra islamistisk terrorisme har vært oppgitt som hovedmotivasjonen for samtlige parter. Fordi terrorismen opererer utenfor og uavhengig av det internasjonale systemet, med dets etablerte territorielle avgrensninger, representerer den en trussel mot alle. Dermed kan man argumentere for at samarbeidet mellom alle involverte stater og koalisjoner i den syriske borgerkrigen ikke først og fremst er et eksempel på forfølgelse av interesser, men forsvar av verdier. Et resonnement basert på slike argumenter kunne ha vært overbevisende, men ville likefullt vært konfrontert med argumentet om stater overlevelse som øverste mål.

Dessverre er det flere spørsmål som har vært utenfor denne oppgavens rekkevidde og som den dermed ikke har vært i stand til å besvare. Jeg skal derfor peke på ett særlig interessant sidespor. Et spørsmål som har manifestert seg gjentatte ganger under arbeidet med dette datamaterialet dreier seg om Tyrkias forhold til NATO. Mer spesifikt synes det som om flere forhold peker på et mer og mer komplisert forhold mellom disse. Økende militært samarbeid og militær handel med Russland er eksempler på dette. Ytterligere har Tyrkia fungert som en geopolitisk aktør i Syria, uten at det utelukkende har foregått på NATOs premisser. Spørsmålet er om Tyrkia er villige til å ofre sitt NATO-medlemskap for en politisk allianse med Russland. For å kunne svare på dette behøves imidlertid videre forskning.

Resultatet av krigen for Russlands og Tyrkias forhold er uvisst, men som jeg har vist i denne oppgaven, står det betydelige interesser på spill for begge parter. Dette taler mot en ytterligere forsuring og for et fortsatt samarbeid.

Litteraturliste

- Akkuju Nuklear, «Proekt stroitelstva AES Ákkuju'», lest 12.04.2021, <http://www.akkunpp.com/index.php?lang=ru>
- Aksenov, P., «Intsident s SU-24 s totsiki zrenija mezdunarodnogo prava», *BBC*, 24.11.2015, https://www.bbc.com/russian/international/2015/11/151124_turkey_russia_plane_legalities
- Alekseeva, N., «Borba protiv terrorizma prodolzhaetsa», *RT*, 22.12.2020, <https://russian.rt.com/world/article/815240-siriya-rossiiskie-voennye>
- Aljazeera, «Syria opposition presses for 'serious actions'», 01.04.2012, <https://www.aljazeera.com/news/2012/04/01/syria-opposition-presses-for-serious-action/>
- Aljazeera, «Turkey attacks Kurdish fighters inside Syria», 27.10.2015, <https://www.aljazeera.com/news/2015/10/27/turkey-attacks-kurdish-fighters-inside-syria/>
- Alptekin, H., «Tracking terrorism and counter-terrorism: Introducing the Turkey terrorism incidents database», *Mediterranean Politics*, 2021
- Amnesty International, «Syria: Dawning evidence of war crimes and other violations by Turkish forces and their allies», 18.10.2019, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/10/syria-damning-evidence-of-war-crimes-and-other-violations-by-turkish-forces-and-their-allies/>
- Andersen, S., *Casestudier -Forskningsstrategi, generalisering og forklaring*, Oslo: Fagbokforlaget, 2013
- Army Technology, «S-400 Triumph Air Defence Missile System, Russia», *Army-technology.com*, <http://www.army-technology.com/projects/s-400-triumph-airdefence-missile-system/>, lest i Frühling, S., NATO, A2/AD and the Kaliningrad Challenge, *Survival*, 58:2, s. 95-116
- Asdal, K., Reinertsen, H., *Hvordan gjøre dokumentanalyse – en praksisorientert metode*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2020
- Asmus, R., *A little war that shook the world*, New York: Palgrave, 2010
- Baev, «Turkey and Russia», i *The Routledge Handbook of Turkish Politics*, redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019
- Balanche, F., «Idlib May Become the Next Gaza Strip», *The Washington Institute of Near East Policy*, 26.04.2020, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/idlib-may-become-next-gaza-strip>
- Balci, B., «Turkey's Relations With the Syrian Opposition», *Carnegie Endowment for International Peace*, 13.04. 2012, <https://carnegieendowment.org/2012/04/13/turkey-s-relations-with-syrian-opposition-pub-47841>
- Barnakov, B., «Natural Gas», i Tsygankov, A., i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2018, s. 142
- BBC, «Rossijskoe TV k vetjeru zabilo zajavlenie Putina o Livii», 22.03.2011, https://www.bbc.com/russian/russia/2011/03/110322_medvedev_putin_dispute
- BBC, «Putin skazal, tsjto pervim podderzjal Erdogana vo vremja mjatezja», 09.08.2016, <https://www.bbc.com/russian/news-37023340>
- BBC, «Rossija i SSJA soglasovali pravila svjazi samoljotov v Sirii», 20.10.2015, https://www.bbc.com/russian/news/2015/10/151020_russia_us_syria_memo
- BBC, «Turkey faces big losses as Russia sanctions bite», 02.01.2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-35209987>
- BBC, «Tsjo izvestno o pogibsjih i ranennih v Sirii rossijaninah: novii dannije», 16.02.2018, <https://www.bbc.com/russian/news-43081972>
- BBC, «Vesennij tsjit I sotsjinskij memorandum: o tsjem budut govorit Putin I Erdogan v Moskve?», 05.03.2020, <https://www.bbc.com/russian/news-51735415>
- BBC, «Rossija i Turtsija proveli pervuju sovместnuju operatsiju v Sirii», 18.01.2017, <https://www.bbc.com/russian/news-38665792>
- BBC, «Posol v Sirii: 10 tisjatsj vihodtsev iz SNG vojut v rjadah IGIL», 20.11.2015, https://www.bbc.com/russian/news/2015/11/151120_russians_isis_syria
- BBC, «US imposes sanctions on Turkey over Russia weapons», 14.12.2020, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55311099>
- BBC, «Turkey-Syria border: Kurds bitter as US troops withdraw», 07.10.2019, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49960973>
- Bensaid, A., «The Patriot Missile is a myth», *TRT-World*, 07.02.2019, <https://www.trtworld.com/magazine/the-patriot-missile-is-a-myth-23963>

- Bensaid, A., «The real reason behind US opposition to Turkey's S-400 purchase», *TRT-World*, 15.12.2020, <https://www.trtworld.com/magazine/the-real-reasons-behind-us-opposition-to-turkey-s-s-400-purchase-42381>
- Berryman, J., "Geopolitics", i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2018
- Bosphorus Naval News, «Turkish contribution to NATO operations off Libya Takes Shape», 24.03.2011, <https://turkishnavy.net/2011/03/24/turkish-contribution-to-nato-operations-off-libya-takes-shape/>
- Bovdunov, A., «Kompleksnij podhod: kakuju rol sigrala Rossija v sirijskom uregulirovanii v 2018 godu», *RT*, 27.12.2018, <https://russian.rt.com/world/article/587569-rossiya-siriya-itogi-2018-goda>
- BP, «Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline», https://www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/who-we-are/operations/projects/pipelines/btc.html
- Bushuev, M., «TsjVK Vagnera: vse, tsjto o nej izvestno», *DW*, 29.07.2020, <https://www.dw.com/ru/чвк-вагнера-все-что-о-ней-известно/a-42596738>
- Buzan, B., *People, States & Fear: an Agenda for International Security Studies in Post-Cold War Era*, Essex: ECPR Press, 2008
- Calis, S., *Turkey's Cold War – foreign policy and western alignment in the modern republic*, London: I.B. Tauris, 2017
- Carnegie, "Turkey's Article 5 Argument Finds No Takers", 24.02.2016, <https://www.carnegie.org/news/articles/turkeys-article-5-argument-finds-no-takers/>
- Carr, E.H., *The twenty years' crises, 1919-1939*, London: Palgrave MacMillan, 2016
- Casula, P., Katz, M., «The Middle East», i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av i A., Tsygankov, London: Routledge, 2018
- Cengiz, S., «Asserting The Astana Peace Process for Syria: Actors, Approaches, and Differences», *Contemporary Review of the Middle East*, Sage, 2020
- Chan, S., «Realism, revisionism, and the great powers», *Issues & Studies*, 40:1, 2004
- Clouet, L.M., «Rosoboronexport, Spearhead of the Russian Arms Industry», *Russie.Nei.Visions* nr. 22, Paria: IFRI, 2007
- Cos, K., Bilgin, P., Stalin's Demands: Constructions of the "Soviet Other" in Turkey's foreign policy, 1919-1945, *Foreign Policy Analysis*, 2010
- CSIS, «Trump-Erdogan Meeting at the G20: End of the S-400 Crisis?», 03.07.2019, <https://www.csis.org/analysis/trump-erdogan-meeting-g20-end-s-400-crisis>
- Daoudy, M., «The 2011 collapse of Syrian-Turkey relation», i *The War for Syria*, redigert av R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020
- Deluca, A., *Great power rivalry at the Turkish strait – The Montreux conference and conventions*, New York: East European Monographs, 1981
- Demoskop Weekly, «Vremennje trudovije migrantu v Rossii», 31.12.2013, <http://www.demoscope.ru/weekly/2013/0579/tema02.php>
- Deutsch, K.W., Kann, R.A., Lichterman, M., et al., *Political Community and the North Atlantic Area*, Princeton: Princeton University Press, 1957
- Dogovor o družbe i sotrudnichestve Mezhdu SSSR i Sirijskoj Arabskoj Respublikoj, Moskva, 1980
- Dolgov., «B.V., Radikalnii islamizm v kontekste obostrenia otnoshenii Zapada i Rossii», , *Vostok mezhdu Zapadom i Rossiei*, redigert av A., Khazarov, Moskva: IV RAN, 2015
- Donaldson, R., Noguee, J., *The foreign policy of Russia – changing systems, enduring interests*, New York: M.E. Sharpe, 2009
- Donaldson, R., Nadkari, V., *The foreign policy of Russia – changing systems, enduring interests*, 6 utg., New York: Routledge, 2019
- Donnelly, J., *Realism and international Relations*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000
- DW, «Turkey closes embassy in Damascus», 26.03.2012, <https://www.dw.com/en/turkey-closes-embassy-in-damascus/a-15837666>
- Encyclopedia of Power, «Bargaining in International Relation», *Sage Publication*, Thousand Oaks, 2011
- Euronews po-russki, "Sbitij SU-24 – udar v spinu, kotorij nanesli posobniki terroristov", 24.11.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=qedXUJzt9nE>
- Europarl, «The Final Declaration of the Antalya Opposition Conference», 04.06.2011, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dmas/dv/antal/antalya.pdf
- European Commission, «Russia», <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>

- European Council, «EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine», 01.10.2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/>
- Eurostat, «From where do we import energy?», leš 07.01.2021, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>
- Fuat Keyman, E., «Resetting Turkish foreign policy in a time of a global turmoil», i *The Routledge handbook of turkish politics*, London: Routledge, 2019
- Federal Register, «Imposition of Nonproliferation Measures Against Rosoboronexport, Including a Ban on U.S. Government Procurement», 05.09.2018, <https://www.federalregister.gov/documents/2018/05/09/2018-09928/imposition-of-nonproliferation-measures-against-rosoboronexport-including-a-ban-on-us-government>
- FN-sambandet, «Libya», 01.03.2021, <https://www.fn.no/Konflikter/libya>
- FN-sambandet, «Syria», sist oppdatert 06.03.2020. <https://www.fn.no/Konflikter/syria>
- FN-sambandet, «Ukraina», 14.06.2021, <https://www.fn.no/Konflikter/Europa/ukraina>
- Fokin, J., «Blizjnii Vostok i Sovremennost», nr. 28, *Institut Blizjnego Vostoka*, RAN, Moskva, 2006
- Fontanka, «Slavjanskij korpus vozvratsjaetsja v Siriju», 16.10.2015, <https://www.fontanka.ru/2015/10/16/118/>
- FRUS: The Conference at Yalta and Malta, 1945
- Gadamer, H.G., *Forståelsens filosofi – utvalgte hermeneutiske skrifter*, Oslo: Cappelen upopulære skrifter, nr. 45, 2003
- Gardner, H., «The Russian annexation of Crimea: regional and global ramification», i *European Politics and Society*, 17:4, 2016
- Gazprom, «About», , <https://www.gazprom.ru/about/>
- Gazprom, «Novij gazoprovod v Turtsiju», 02.12.2014, <https://www.gazprom.ru/press/news/2014/december/article208495/>
- Gazprom, «Turkey», <https://www.gazprom.ru/projects/turkey/>
- Gazprom, «Turkstream», leš 13.04.2021, <https://www.gazprom.ru/projects/turk-stream/>
- Georgieva, M., *Världspolitikens Dagsfrågor*, Stockholm: Utrikespolitiska intitutet, 2019
- Gilpin, R., *War and Change in World Politics*, New York: Cambridge University Press, 1981
- Giustozzi, A., «A Struggle for Power: Al Nusra and Al Qaida in Syria», *Studies in Conflict & Terrorism*, 44:1, 2020
- Gogitidse, K., «Rossija-Livija: budutsjee biznes-projektov», BBC, 01.09.2011, https://www.bbc.com/russian/russia/2011/09/110901_russia_libya_contracts
- Goldmann, M., *Petrostate: Putin, Power, and the New Russia*, New York: Oxford University Press, 2010
- Gurcan, M., «Turkish military strategy-making in the 21st century – politics, context and prospects,» i Matlary, J., *Military Strategy in the Twenty First Century – The challenge for NATO*, London: Hurst, 2021
- Hale, W., *Turkish foreign Policy 1774-2000*, London: Frank Cass, 2000
- Hazanov, A., «Islamskoje gosodarstvo provozglasjet mirovoj djihad», *Vostok mezjdu Zapadom i Rossiej*, Moskva: IV RAN, 2015
- Hughes, J., *Chechnya: from nationalism to jihad*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2007
- Interfax, «Poterja kontraktov s Livijej na postavku voozuzenij stoila porjadka \$4 mlrd», 17.08.2011, <https://www.sport-interfax.ru/amp/203873>
- Interfax, «Putin podtverdil, tsjto Rossija budet podderzivat sirijskuju armiju s vozduha bex utsjastija v nazemnih operatsijah, 30.09.2015, <https://interfax.com.ua/news/general/293553.html>
- Interfax, «Peskov zajavil ob otsustvii v Rossii de-jure ponjatija TsjVK», 20.07.2020, <https://www.interfax.ru/russia/719585>
- Interfax, «Minoboroni RF natsjalo osnatsjat' objekt v Tartuse kak voenno-morskuj bazu», 18.11.2016, <https://www.interfax.ru/world/537588>
- Interfax, «Punkt VMF RF v Tartuse posle modernizatsii smozet prinimat submarini», 03.03.2017, <https://www.interfax.ru/world/556539>
- Interfax, «Moskva i Damask podpisali soglasjenie o punkte VMF RF v Tartuse srokom na 49 let», 20.01.2017, <https://www.interfax.ru/world/546272>
- Interfax, «V Rosoboroneksporte otmetili rol sirijskoj kampanii v reklame produktsii», 20.05.2017, <https://www.interfax.ru/russia/563126>
- Ivsjina, O., «Ubijstvo posla Andreja Karlova», BBC, 08.01.2019, <https://www.bbc.com/russian/news-46525488>

- Jackson, R., Sørensen, G., Møller, J., *Introduction to international relation – theories and approaches*, 7 utg., Oxford: Oxford University Press, 2019
- Keyman, F. “Resetting turkish foreign policy in a time of global turmoil”, i *The Routledge handbook of turkish politics*, redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London:, Routledge, 2019
- Klimentov, V., «Bringing the war home: the strategic logic of ‘North Caucasian terrorist’ in Russia», *Small Wars & Insurgencies*, 32:2, 2021
- Kodeksi i zakoni, «Statia 359 UK RF. Naemnitsjestvo», <https://www.zakonrf.info/uk/359/>
- Kozlovskij, S., «Rossija i Ukraina v poslednij moment podpisali kontrakt na tranzit gaza», *BBC*, 30.12.2019, <https://www.bbc.com/russian/news-50907106>
- Kremlin, “Ukaz o merah po obespečeniju natsionalnoj bezopastnosti Rossii I zatsjite grazhdan Rossii ot prestupnih i inih protivopavnih dejstvovij I o priminenii spetsialnih ekonomitsjeskih mer v otnosjenii Turtsii”, 28.11.2015, <http://kremlin.ru/events/president/news/50805>
- Kremlin, «Vistuplenie i diskussia na Munhenskoj konferentsii po voprosam politiki bezopastnosti», 10.02.2007, <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>
- Kremlin, «Zjavlenie prezidenta Rossii v svjazi s situatsiej v Livii», 21.03.2011, <http://kremlin.ru/events/president/news/10701>
- Kremlin, «Memorandum o vzaimoponimanii mezhdz Rossiiskoi Federatsiei i Turetskoj Respublikoi», 22 oktober 2019, fritt oversatt 13 mai fra <http://kremlin.ru/events/president/news/61876>
- Kremlin, “Vladimirovom Putinim polutsjeno poslanie prezidenta Turtsii Redzjepa Tajipa Erdogana”, 27.07.2016, <http://www.kremlin.ru/events/president/news/52282>
- Kretsjetnikov, A., «Medvedev i Putin: govorim Livija, podrazumevaev Kreml», *BBC*, 22.03.2011, https://www.bbc.com/russian/russia/2011/03/110322_medvedev_putin_libya
- Klussmann, U., «An old base (friendship) gets a facelift», *Der Spiegel*, 22.06.2006, <https://www.spiegel.de/international/spiegel/russia-and-syria-an-old-base-friendship-gets-a-facelift-a-422911.html>
- Kommersant, “Turetskie vlasti arestvovali pilotov, sbivsijh rossijskij SU-24”, 19.07.2016, <https://www.kommersant.ru/doc/3042132>
- Kommersant, «Tri goda udaru v spinu», 24.11.2018, <https://www.kommersant.ru/doc/3811096>
- Kozhanov, N., «From Russia’s deployment to the Astana process», i *The War for Syria*, Routledge, redigert R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020
- Kreutz, A., «Sirija: glavnij rossiiskij kozir na Blizjem Vostoke, Russie.Nei. Visions» nr. 55, *IFRI*, 2010
- Kropatcheva, E., «Power and national security», i *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2018
- Kruger, H., *The Nagorno-Karabakh Conflict – A Legal Analysis*, London: Springer, 2010
- Latuhina, K., “Desjat sjagov k miru”, *RG*, 22.10.2019, <https://rg.ru/2019/10/22/putin-i-erdogan-priniali-sudbonosnye-resheniia-po-situacii-v-sirii.html>
- Lenta, «Puli v spinu», 19.12.2016, <https://lenta.ru/articles/2016/12/19/ambassador/>
- Lenta, «Ves’ v papotsjku», 18.04.2018, https://lenta.ru/articles/2018/04/18/ass_ad/
- Liptak, K., Gaouette, N., «Trump blames Obama as he reluctantly bans F-35 sales to Turkey», *CNN*, 17.07.2019, <https://edition.cnn.com/2019/07/16/politics/trump-turkey-s400-sales/index.html>
- Lindgaard, J., og Pieper, M., «Turkey’s NATO future», *Danish Institute for International Studies*, 2020
- Lobell, S., «Structural Realism/Offensive and Defensive Realism”, i *The International Studies Compendium Project*, Oxford: Wiley-Blackwell, 2010
- Lobell, S. «Realism, balance of power, and power transitions», *Accommodating rising powers. Past, present, and future*, redigert av T.V. Paul, Cambridge: Cambridge University Press, 2016
- Loginov, V., “Esti plan po razdelu Sirii”, *Gazeta*, 20.12.2016, <https://www.gazeta.ru/army/2016/12/20/10440329.shtml>
- Magen, Z., «Russia and the Middle East», Tel Aviv: Institute for National Security Studies, 2013
- Marc, A., «Conflict and Violence in the 21st century», *UN, Peace and Conflicts*, <https://www.un.org/pga/70/wp-content/uploads/sites/10/2016/01/Conflict-and-violence-in-the-21st-century-Current-trends-as-observed-in-empirical-research-and-statistics-Mr.-Alexandre-Marc-Chief-Specialist-Fragility-Conflict-and-Violence-World-Bank-Group.pdf>
- Marten, K., «Russia’s use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group», *Post-Soviet Affairs*, 35:2, 2019, s. 181-204
- McKernan, B., Borger, J., Sabbagh, D., «Turkey unleashes airtrikes against Kurds in north-east Syria», *BBC*, 09.10.2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/oct/09/turkey-launches-military-operation-in-northern-syria-erdogan>
- Mearsheimer, J., *The tragedy of great power politics*, New York: W.W. Norton & Company, 2014

- Mearsheimer, J., «Back to the Future: Instability in Europe After Cold War», *International Security*, Vol. 15, No. 1, (sommer 1990)
- Meduza, «Erdogan skazal, tsjto vvel vojska v Siriju radi sverzjenija Asada. Turtsija objavila vojnu Damasku?» 30.11.2016, <https://meduza.io/feature/2016/11/30/erdogan-skazal-chto-vvel-vojska-v-siriju-radi-sverzheniya-asada-turtsiya-ob-yavila-voynu-damasku>
- Meduza, «Vot teper Rossija i Turtsija realno na grani vojni v Sirii», 20.02.2020, <https://meduza.io/feature/2020/02/20/vot-teper-rossiya-i-turtsiya-realno-na-grani-voyny-v-sirii-kazhetsya-na->
- Meduza, «Mezhdju Rossiej i Turtsiej - konflikt, motsjnee ktorogo ne bilo so vremen sbitogo rossijskogo samoleta v 2015 godu. Erdogan grozit vojnoj», 07.02.2020, <https://meduza.io/feature/2020/02/07/mezhdju-rossiej-i-turtsiej-konflikt-moschnee-kotorogo-ne-bylo-so-vremen-sbitogo-rossijskogo-samoleta-v-2015-godu-erdogan-grozit-voynoy>
- Mehta, A., «Turkey cleared by US for \$3.5 billion Patriot missile deal, despite S-400 row», *DEFENSE NEWS*, 18.12.2018, <https://www.defensenews.com/training-sim/2020/10/16/turkey-reportedly-test-fires-s-400-air-defense-system/>
- MGU, «Islamskoje gosudarstvo Iraka i Levanta ugrozjaet bezopastnosti Juzjnogo Kavkaza, Moskva: IATS MGU, 2014
- MID, Zajavlenije ofitsialnogo predstavitelja MID Rossii A.K. Lukasjevitsja o situatsii vokrug Livii, 20.03.2011, https://www.mid.ru/web/guest/foreign_policy/international_safety/conflicts/-/asset_publisher/xIEMTQ3OvzcA/content/id/214622
- MID, Vistuplenie I otveti na voprosi SMI Ministra inostrannih del Rossii S.V. Lavrova v hode sovmestnoj press-konferentsii po itogam trehstoronnih peregovorov s ministrom inostrannih del Irana M.Dzj. Zarifom i ministrom inostrannih del Turtsii M. Tsjavusjoglu», 20.12.2016, https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2574870
- MID, «Kommentarij dlja SMI Ministra inostrannih del Rossii S.V. Lavrova, Sotsji», 24.11.2015 https://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/1948313
- MID, «Kommentarij departamenta informatsii I petsjati MID Rossii v svjazi s utsjastiem ministra inostrannih del Rossii S.V. Lavrova v V zasjedanii Rossijsko-Turetskoj Sovmestnoj gruppi strategitjeskogo planirovanija», 23.11.2015, https://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/1947709
- MID, «Sirijskaja Arabskaja Respublika», 10.06.2021, <https://www.mid.ru/ru/maps/sy/?currentpage=main-country>
- MID, «Zajavlenie MID Rossii», 01.09.2011, https://www.mid.ru/web/guest/maps/ly/-/asset_publisher/wcPZCnhgb1aW/content/id/196598
- Minoboroni Rossii, «Voennaja operatsia VS RF c Sirijskij Arabskoj Respublike – itogi v tsifrah», youtube, 22.08.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=viCiwJG5Pk>
- Mishenko, O., «ES vvel sanktsii protiv Prigozina za dejstvija TsjVK Vagnera v Livii», *DW*, 15.10.2020, <https://www.dw.com/ru/es-vvel-sankcii-protiv-prigozhina-za-dejstvija-chvk-vagnera-v-livii/a-55284909>
- Morgenthau, H.J., *Politics among nations – The Struggle for Power and Peace*, 6 utg., Beijing: Peking University Press, 2005
- Moss, W., *A history of Russia – Volume I: to 1917*, 2 utg., Cambridge: Anthem Press, 2003
- National Defence Autorization Act for Fiscal Year 2020, XX.12.2019, <https://docs.house.gov/billsthisweek/20191209/CRPT-116hrpt333.pdf>
- NATO, «NATO Secretary General discusses key security challenge with Turkish Prime Minister», 30.11.2015, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_125208.htm
- https://www.bbc.com/russian/international/2015/11/151124_turkey_russia_plane_legalities
- NATO, «NATO and Libya», 09.09.2015, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm
- NATO, «NATO-Russia Council», Sist oppdatert 23.03.2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm
- Nordenson, J., *Fra opprør til kaos – Midtøsten etter den arabiske våren*, Oslo: Universitetsforlaget, 2018
- Pope, H., «Pax Ottomana? The Mixed Success of Turkey's New Foreign Policy», *Foreign Affairs*, Vol 89, 2010
- Postanovlenie Soveta Federatsii Federalnogo Sobrania Rossijskij Federatsii, ob Ispolzovanii Vooruzennih Sil Rossijskoj Federatsii za Predelami territorii Rossijskoj Federatsii, Moskva, 30.09.2015, No. 355-SF, *SF*, <http://council.gov.ru/activity/documents/59395/>
- RBK, «SSJA primenjat uknuju silu protiv Livii i Sirii», 17.08.2011, <https://www.rbc.ru/politics/17/08/2011/5703eac69a7947763d3d369ee>

- RBK, «Tomatnij perevorot: kak izmenilas trgovlja Rossii i Turtsii», 31.07.2016, <https://www.rbc.ru/economics/31/07/2016/579d32ec9a79472920ee88f2>
- RBK, «Minoboroni podtverdilo gibel pilota SU-24», 24.11.2015, <https://www.rbc.ru/society/24/11/2015/5654a5fb9a79475565b61d8b>
- RBK, «Premier Turtsii otverg predlozhenija izvinitstva pered Rossiej za SU-24», 30.11.2015, <https://www.rbc.ru/politics/30/11/2015/565c32cc9a7947cce57cd27a>
- RBK, «Rassledovanie RBK: skolko tratit Rossija na vojnu v Sirii», 28.10.2015, <https://www.rbc.ru/investigation/politics/28/10/2015/562f9e119a79471d5d7c64e7>
- RBK, «Rosoboroneksport zajavil ob utsjete tsjlenstva Turtsii v NATO pri prodazje S-400», 17.03.2021, <https://www.rbc.ru/politics/17/03/2021/6050c8bf9a79471fab11fad>
- RBK, «Soglasjenie Naftogaza i Gazproma». Glavnoe. RBK, 31.12.2019, <https://www.rbc.ru/business/31/12/2019/5e0b30409a7947f5f55c4ee5>
- Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, «Policy of Zero Problems with our Neighbors», <https://www.mfa.gov.tr/policy-of-zero-problems-with-our-neighbors.en.mfa>
- Republic of Turkey, Ministry of foreign affairs, «Relations between Turkey-Syria, lest 19.02.2021, <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey%E2%80%93syria.en.mfa>
- Republic of Turkey, «Ministry of Culture and Tourism, Number of arriving-departing visitors, foreigners and citizens», Issue:12, 31.01.2019
- Reuters, «Turkey lets U.S. strike Islamic State from Incirlik base: U.S.», 23.07.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-usa-airbase-idUSKCN0PX2B520150723>
- Reuters, «Turkey’s Erdogan slams West for failure to show solidarity over coup attempt», 29.07.2016, <https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-idUSKCN10912T>
- RIA, «Dogovor o družbe i sotrudnichestve Mezhdru SSSR i SAR», 20.09.2015, <https://ria.ru/20150930/1293215601.html>
- RIA, «Lavrov: intsident s rossijskim SU-24 pohozj na splanirovannuju provokatsiju», 25.11.2015, <https://ria.ru/20151125/1328111428.html>
- RIA, «Voennie bazi RF za granitsej. Spravka», 15.02.2010, <https://ria.ru/20100215/209344182.html>
- RIA, «Vlasti Sirii zakljutsjili kontrakt so Strojtransgazom na razvitije Tartusa», 25.04.2019, <https://ria.ru/20190425/1553025304.html>
- RIA, «Tsjo budet delat v Sirii rossijskij ZRK S-400», 27.11.2015, <https://ria.ru/20151127/1329963651.html>
- RIA, «VMF RF moderniziruet punkt bazirovanija korablej v Sirii», 20.09.2009, <https://ria.ru/20090720/177967779.html>
- RIA, «Rosoboroneksport soobtsjil, tsjo ne zakljutsjal kontraktov s Siriej s 2011 g.», 30.08.2013, <https://ria.ru/20130830/959629067.html>
- Reynolds, M., *Shattering Empires – The Clash and collapse of the Ottoman and Russian Empires 1908-1918*, Cambridge: Cambridge university press, 2011
- RG, «Rossija prostila Sirii 10 milliardov», 26.01.2005, <https://rg.ru/2005/01/26/asad-siria.html>
- Riasanovsky S., Steinberg, M., *A history of Russia*, 8 utg., New York: Oxford University Press, 2011
- Roberts, K., «The United States» I *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, redigert av A., Tsygankov, London: Routledge, 2018
- Rosatom, «Strojatsjiesja AES», <https://rosatom.ru/production/design/stroyashchiesya-aes/>
- Rose, G., «Neoclassical realism and theories of foreign policy», *World Politics*, vol 51, No. 1, 1998
- Rosoboroneksport, «Geografija eksporta rossijskogo vooruzjenja», <http://roe.ru/>
- Rossotrudnitsjestvo, «Podgotovka k 5 Rossijsko-Turetskomu forumu obtsjestvennosti vstupila v aktivnuju fazu», 15.03.2019, https://rs.gov.ru/%20%20/news/43910?project_id=2128
- RT na russkom, «Gensjtab RF: Ezjednevno v Siriju idjot potok oruzjija dlja Front an-Nusri iz Turtsii», 27.05.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=AEqo85q3dU8>
- Sberbank, «Sberbank announces its controlling stake sold to Russian Ministry of Finance as part of National Wealth Fund placement», 10.04.2020, <https://www.sberbank.com/news-and-media/press-releases/article?newsID=c5272937-f2c4-4205-a606-38970f1e9042&blockID=7&regionID=77&lang=en&type=NEWS>
- Schmidt, S., «The Middle East regional security complex» i *The War for Syria*, redigert av Raymond Hinnebusch og Adham Saouli, 17-36, London: Routledge, 2020
- Shepovalenko, M., *Sirijskij rubezj, Tsentr Analiza strategij i tehnologij*, Moskva: Tsentr analiza strategij i tehnologij, 2016

- SF, «Postanovlenije Soveta Federatsii Federalnogo Sobrania Rossijskij Federatsii, ob Ispolzovanii Vooruzennih Sil Rossijskoj Federatsii za Predelami territorii Rossijskoj Federatsii», Moskva, 30.09.2015, No. 355-SF, SF, <http://council.gov.ru/activity/documents/59395/>
- SF, «Predsedatel Soveta Federatsii Valentina Matvienko vystupila na pervom zasedanii palati v osenjuju sessiju 2015 goda, 30.09.2015, <http://council.gov.ru/events/news/59325/?hl=%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%8F%202015>
- SIPRI database, <http://www.sipri.org>
- Smirnov, S., «Medvedev nazval nedopustimimi slova Putina o Livii», Vedomosti, 21.03.2011, https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2011/03/21/medvedev_nazval_nedopustimymi_slova_putina_o_livii
- Sputnik, «Sirija poblagodarila Rossiju za pomotsj v borbe s terrorizmom», 18.11.2018, <https://tj.sputniknews.ru/20181118/russia-syria-blagodarnost-pomoshch-borba-terrorizm-1027457139.html>
- Statistikk generert via OEC.world, <http://www.oec.world>
- Stent, A., «Putin's Power Play in Syria: How to Respond to Russia's Intervention», *Foreign Affairs*, vol 95, nr. 1, 2016
- Sukhankik, S., «Russian PMCs in the Syrian Civil War: From Slavonic Corps to Wagner Group and Beyond, War by other means», *The Jamestown Foundation*, 2019
- TASS, «Sberbank videlit dotsjke Rosatoma kredit v \$400 mln na stroitelstvo AES Akkuju», 21.08.2019, <https://tass.ru/ekonomika/6782242>
- TASS, «Vojska Sirii ustanovili kontrol' nad vtoroj po motsjnosti v strane GES v pronsii Aleppo», 18.11.2019, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/7139089>
- TASS, «Voенno-tehnitsjeskoje sotrudnetsjestvo Rossii i Sirii. Dosje», 30.09.2015, <https://tass.ru/info/2305654>
- TASS, «Tovarooborot mezjdu RF i Turtsiej mozjet dostitsj \$100 mlrd v god», 11.10.2016, <https://tass.ru/ekonomika/3695474>
- TASS, «Samolet s telom posla RF v Turtsii prizemlilsja v aeroportu Vnukovo», 20.12.2016, <https://tass.ru/obschestvo/3891883>
- TASS, «Dorogoj drug Vladimir», 09.08.2016, <https://tass.ru/politika/3522015>
- Thépaut, C., «The Astana Process: A Flexible but Fragile Showcase for Russia», *The Washington Institute for Near East Policy*, 28.04.2020, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/astana-process-flexible-fragile-showcase-russia>
- The Bell, «Neopoznannaja armia. Tsjto takoe TsjVK Vagnera», 14.02.2018, <https://thebell.io/neopoznannaya-armiya-cto-takoe-chvk-vagnera>
- The Economist, «Turkey's snuggling up to Russia is likely to hurt it», 16.02.2017, <https://www.economist.com/europe/2017/02/16/turkeys-snuggling-up-to-russia-is-likely-to-hurt-it>
- The National Interest, «Russia, Turkey and the Black Sea A2/AD Arms Race», 05.03.2017, <https://nationalinterest.org/feature/russia-turkey-the-black-sea-a2-ad-arms-race-19673>
- Trenin, D., «Russia's Policy in the Middle East: prospects for consensus and conflict with the United States», *The Century Foundation*, 2010
- Trenin, D., *What is Russia up to in the middle east?*, Cambridge: Polity Press, 2018
- Turkstream, «Info», lest <https://turkstream.info/project/>
- Uras, U., «Turkey's S-400 purchase not a message to NATO», *Aljazeera*, 12.11.2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/11/12/turkeys-s-400-purchase-not-a-message-to-nato-official>
- Ukaz prezidenta Rossijskoj federatsii – O vnesenii izmenenij v peretsjen svedenij otnesjonnih k gosudaestvennoj tajne, utverzjdjonnij ukazom presidenta Rossijskoj federatsii ot 30 nojabrja 1995 g. № 1203, 28.05.2015, <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201505280001>
- Valdai, «The Development of the Middle East – Vision-2020», Valdai International Discussion Club, Aman – Moskva, 2009
- Vardspolitiske Dagsfrogår, *Putins Ryssland – På jakt efter globalt inflytande*, Stockholm: The Swedish institute of International Affairs, 08.07.2019
- Vasiliev, A. *Russia's Middle East Policy – from Lenin to Putin*, London: Routledge, 2018
- Vorobyeva, D., «Russian policy in the early Syrian conflict», i *The War for Syria*, redigert av R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020
- Waltz, K., *Theory of international Politics*, Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1979
- Waltz, K., «The Origins of War in Neorealist Theory», *Journal of Interdisciplinary History*, Vol 18, No. 4, (Vår 1988)

- Wohlforth, W., C., «Realism and foreign policy», *Foreign Policy. Theories, actors, cases*, redigert av S., Smith, 2 utg., Oxford: Oxford University Press, 2012
- Younes, A., «Analysis: What does the Adana deal mean for Turkey and Syria?», *Aljazeera*, 23.10.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/23/analysis-what-does-the-adana-deal-mean-for-turkey-and-syria>
- Yetkin, M., “Story of secret diplomacy that ended Russia-Turkey jet crisis”, *Hurriet*, 09.08.2016, <https://www.hurriyetdailynews.com/opinion/murat-yetkin/story-of-secret-diplomacy-that-ended-russia-turkey-jet-crisis-102629>
- Yilmaz, S., Ertürk, M., «Energy Relations of Turkey and Russia; Increasing Cooperation but Delaying Projects», *TURAN-SAM*, 34/2017
- Yin, R., *Applications of Case Study Research*, 3 utg., Los Angeles: Sage, 2012
- Zarras, K., «The regional sectarian war in Syria», », i *The War for Syria*, redigert av R., Hinnebusch, London: Routledge, 2020
- Østerud, Ø., *Statsvitenskapelig leksikon*, Oslo: Universitetsforlaget, 2007
- Østerud, Ø., *Statsvitenskap – innføring i politisk analyse*, 4 utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2007
- Ünver, A., «Energy Security and Policy – between bandwagoning and hedging», *The Routledge Handbook of Turkish Politics*, redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019
- Özkan, B., «Turkey and its neighbours in the Middle East», *The Routledge handbook of turkish politics*, redigert av redigert av A., Özerdem og M., Whiting, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2019